

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tilen Gorenšek

Ustanove in fundacije v Republiki Sloveniji in izbranih državah EU

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tilen Gorenšek

Mentor: red. prof. dr. Rado Bohinc

Ustanove in fundacije v Republiki Sloveniji in izbranih državah EU

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

*Zahvaljujem se mentorju red. prof. dr. Radu Bohincu za vso strokovno pomoč,
usmeritve in nasvete pri pisanju magistrskega dela.*

*Zahvaljujem se tudi svoji družini in vsem tistim,
ki so mi v letih mojega študija in pisanja magistrskega dela
stali ob strani ter mi nudili moralno podporo
pri doseganju in uresničevanju
mojih študijskih in življenjskih ciljev.*

Tilen

Ustanove in fundacije v Republiki Sloveniji in izbranih državah EU

Ustanove in fundacije so organizacije tretjega sektorja, katerih osnovni namen je povezan z dobrodelnostjo in humanitarnostjo, eden glavnih ciljev pa izboljšanje družbene in posameznikove blaginje. To lahko dosežajo skozi različne aktivnosti in dejavnosti na vseh področjih delovanja družbe in posameznikov. Dejavniki, ki vplivajo na stanje ustanov in fundacij, so zakonska opredelitev obravnavanega področja, terminologija, s katero se predvsem vsebinsko in tudi ideološko opredeljuje delovanje tovrstnih institucij, ter prepoznavnost in ugled, ki ga ustanove in fundacije uživajo s strani civilne družbe. V primeru obravnavane tematike imajo naštetih dejavniki tudi veliko vlogo pri tem, kako je področje v RS urejeno. Osrednji temi magistrskega dela sta torej proučevanje in raziskovanje aktualnega stanja ustanov in fundacij v RS ter primerjava z izbranimi državami EU. Ob proučevanju temeljnih pojmov in zgodovinskega vidika se bo ustvarila jasnejša slika s tehtnimi argumenti, ki bodo omogočili potrditev raziskovalnega vprašanja in oblikovanje nabora sprememb, ki bi lahko izboljšale stanje obravnavanega področja v RS.

Ključne besede: ustanove in fundacije, aktualno stanje, vpliv dejavnikov, Republika Slovenija, izbrane države EU.

Foundations in the Republic of Slovenia and in selected countries of the EU

Foundations are organisations of the third sector, the primary causes of which are charity work and humanitarianism. One of their main goals is to improve society's and individual's well-being. The goal can be achieved through various activities concerning every field of societal and individual activity. Factors that influence the condition of foundations are the regulatory framework of the discussed field, the terminology used to substantively and ideologically define the field of work of such institutions, and the recognisability and reputation of foundations in the civil society. All these factors can play, and in the case of the discussed field do play a large role in the legal status of the field of foundations. The main themes of this Master's thesis are therefore a study and research of the current position of foundations in the Republic of Slovenia and a comparison with the selected countries of the EU. Based on the study of fundamental concepts and the historical aspect of foundations, a clear picture of this field in Slovenia will emerge. It will include sound arguments that will enable us to confirm the research question and to create a list of potential changes that could change the field of foundations in the Republic of Slovenia for the better.

Key words: foundations, current situation, influence of factors, Republic of Slovenia, selected countries of the EU.

KAZALO

1 UVOD	10
2 METODOLOŠKI OKVIR	13
2.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA.....	13
2.2 CILJI RAZISKOVANJA	13
2.3 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	14
2.4 RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE	14
3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	17
3.1 TRETJI SEKTOR.....	17
3.2 NEPROFITNE IN NEVLADNE ORGANIZACIJE.....	19
3.3 USTANOVA KOT PRAVNO-ORGANIZACIJSKA OBLIKA.....	21
3.4 FUNDACIJA.....	21
4 ZGODOVINSKI VIDIK USTANOV IN FUNDACIJ V RS.....	22
4.1 OBDOBJE PRED 1945	22
4.2 OBDOBJE MED 1945 IN 1990	24
4.3 OBDOBJE OD 1990 DO DANES	25
5 USTANOVE IN FUNDACIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	29
5.1 ZAKONSKA OPREDELITEV USTANOV IN FUNDACIJ	29
5.1.1 Zakon o ustanovah ZU.....	29
5.1.2 Zakon o urejanju trga dela ZUTD.....	33
5.1.3 Pravilnik o vodenju evidence ustanov	34
5.2 ZDRUŽENJE SLOVENSКИH USTANOV TER STATISTIKA USTANOV IN FUNDACIJ V RS	35
5.2.1 Analiza anketnega vprašalnika ZSU iz leta 2010	35
5.2.2 Evidenca ustanov in fundacij	37
5.2.3 Lokalne razvojne fundacije.....	41
5.2.4 Skladi dela.....	42
5.3 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA.....	43
5.4 PRIMER: FUNDACIJA ŠTUDENTSKI TOLAR.....	56
5.5 FINANCIRANJE USTANOV IN FUNDACIJ V RS	58
5.6 DAVČNA ZAKONODAJA NA PODROČJU USTANOV IN FUNDACIJ.....	60
6 PRIMERJAVA Z IZBRANIMI DRŽAVAMI EU	63

6.1 VELIKA BRITANIJA.....	63
6.2 NEMČIJA.....	67
6.3 ŠVEDSKA.....	70
7 ANALIZA STANJA IN PREDLOGI SPREMEMB	75
8 ZAKLJUČEK.....	79
9 LITERATURA.....	81
PRILOGE.....	87
Priloga A: Anketni vprašalnik	87
Priloga B: Intervju z Damjanom Vinkom, predsednikom uprave FŠT	90

KAZALO SLIK

Slika 6.1: Ocenjena skupna sredstva javnih dobrodelnih fundacij v Evropi leta 2014.....	72
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 5.1: Število ustanov in fundacij po občinah	37
Tabela 5.2: Število ustanov in fundacij glede na pristojno ministrstvo	40

KAZALO GRAFOV

Graf 5.1: Razmerje anketirancev glede na spol.....	44
Graf 5.2: Starostna sestava anketirancev.....	44
Graf 5.3: Ali ste že slišali za Združenje slovenskih ustanov (ZSU)?.....	45
Graf 5.4: Ali ste že slišali za lokalne razvojne fundacije?	45
Graf 5.5: Ali ste že slišali za sklade dela?	46
Graf 5.6: Ali ste že slišali za Evropski statut za ustanove?	47
Graf 5.7: Ali ste že slišali za Fundacijo Študentski tolar?	47
Graf 5.8: Ali ste že slišali za Knafljevo ustanovo na Dunaju?.....	48
Graf 5.9: Koliko je stara najstarejša slovenska ustanova?	48
Graf 5.10: Ali so ustanove – fundacije osebe javnega prava ali osebe zasebnega prava?	49
Graf 5.11: Kakšni so po vašem mnenju učinki vstopa Republike Slovenije v EU na delovanje, vlogo in položaj ustanov v Republiki Sloveniji?	50
Graf 5.12: Že dlje časa se kažejo potrebe po spremembah normativne ureditve delovanja ustanov. Ključne bodo predvsem spremembe Zakona o ustanovah. Kakšne so po vašem mnenju potrebe po spremembi zakonodaje na področju delovanja ustanov (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhne, 5 pa zelo velike)?	50
Graf 5.13: Ali sledite predlogom sprememb in dopolnitev zakonodaje, ki ureja področje delovanja ustanov v Republiki Sloveniji (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni komaj sledim, 5 pa zelo sledim)?.....	51
Graf 5.14: Med spodaj navedenimi področji delovanja ustanov v Republiki Sloveniji, ki trenutno obstajajo, izberite tistega, ki je po vašem mnenju najpomembnejše	52

Graf 5.15: Koliko ustanov je po vašem mnenju okvirno registriranih v Sloveniji?.....	52
Graf 5.16: Ali je po vašem mnenju slovenska politika naklonjena delovanju ustanov v Republiki Sloveniji?.....	53
Graf 5.17: Kdo upravlja in vodi ustanovo?	54
Graf 5.18: Ali ima lahko ustanova tudi druge organe?	54
Graf 5.19: Kakšna je po vašem mnenju prepoznavnost ustanov v družbi (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhna, 5 pa zelo velika)?	55
Graf 5.20: Med spodaj naštetimi možnostmi izberite tiste, za katere menite, da bi najučinkoviteje povečale prepoznavnost ustanov v družbi	55

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
BDP	bruto domači proizvod
CDU	angl. <i>Christian Democratic Union</i>
DAFNE	angl. <i>Donors and Foundations Network in Europe</i>
DDV	davek na dodano vrednost
DIPD	angl. <i>Danish Institute for Parties and Democracy</i>
ErbStG	nem. <i>Erbschaftsteuer- und Schenkungsteuergesetz</i>
EU	Evropska unija
FŠT	Fundacija Študentski tolar
ICNPO	angl. <i>The International Classification of Non-profit Organizations</i>
ipd.	in podobno
itd.	in tako naprej
KStG	nem. <i>Körperschaftsteuergesetz</i>
LRF	lokalne razvojne fundacije
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MF	Ministrstvo za finance
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije

MZ	Ministrstvo za zdravje
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
npr.	na primer
NVO	nevladna organizacija
RS	Republika Slovenija
SPSS	angl. <i>Statistical Package for the Social Sciences</i>
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
ŠOU	Študentska organizacije univerze
VB	Velika Britanija
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah
ZGJS	Zakon o gospodarskih javnih službah
ZDA	Združene države Amerike
ZDDD	Zakon o davku na dediščine in darila
ZDDPO-2	Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb
ZDDV-1	Zakon o davku na dodano vrednost
ZDoh-2	Zakon o dohodnini
ZDPN-2	Zakon o davku na promet nepremičnin
Zdru-1	Zakon o društvih
ZFPPIPP	Zakon o finančnem poslovanju, postopku zaradi insolventnosti i prisilnem prenehanju
ZR	Zakon o računovodstvu
ZSU	Združenje slovenskih ustanov
ZU	Zakon o ustanovah
ZUT	Zakon o upravnih taksah
ZUTD	Zakon o urejanju trga dela

1 UVOD

»Zdaj imamo možnost ustvariti milijone novih delovnih mest v tretjem sektorju – civilni družbi« (Rifkin 2007, 429). V sodobni družbi igra veliko vlogo pri soustvarjanju splošne blaginje in nadaljnjem razvoju družbe tudi področje, ki obstaja poleg države in zasebnega profitnega sektorja. To je tretji sektor. V slovenski zakonodaji ne obstaja posebna zakonska opredelitev tretjega sektorja, vendar terminologija zajema neformalne opredelitve, ki so jih podali številni avtorji. Več o tem bo zapisano v nadaljevanju magistrskega dela. Tretji sektor z drugimi besedami imenujemo tudi neprofitni, nevladni sektor. To je sektor, ki pokriva številna področja, povezana predvsem s humanitarnim, dobrodelnim in solidarnostnim delovanjem v korist civilne družbe. Delovanje je neprofitne narave, kar omogoča participacijo pri aktivnostih in povečanje blaginje vsem tistim, ki jim je to zaradi različnih razlogov onemogočeno v okviru države ali zasebnega profitnega sektorja.

Pri nas imajo organizacije, ki se uvrščajo v tretji sektor, dolgo in obsežno zgodovino delovanja in soustvarjanja splošne blaginje. To pa na žalost ne pomeni, da imajo ustanove in fundacije velik družbeni vpliv ter da posamezniki razumejo njihov namen in pomen. Ravno nasprotno. Ustanove in fundacije so v Sloveniji vsaj na prvi pogled neprepoznave, prav tako pa se družba ne zaveda njihovega pomena. Na splošno ima tretji sektor v drugih državah, tudi članicah Evropske unije (v nadaljevanju EU), veliko vlogo in veliko prispeva k splošni blaginji, kar se zagotovo pozna tudi pri razumevanju ustanov in fundacij ter pri pomenu, ki jih imajo v družbi. V Sloveniji je stanje že na prvi pogled drugačno, kar lahko hitro ugotovimo, če primerjamo področja, v okviru katerih ustanove in fundacije izvajajo svoje delovanje v Sloveniji in v tujini. Pa vendar je govoriti o tretjem sektorju in primerjati to področje v različnih državah zelo težko, še posebej če v državi ne obstaja enotna zakonska opredelitev. Zaradi tega sem se omejil na raziskovanje in proučevanje le ene vrste organizacij tretjega sektorja. Da se bom osredotočil na raziskovanje in proučevanje ustanov in fundacij v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) in v tujini, govori že naslov magistrskega dela. Za ta tip organizacije znotraj tretjega sektorja sem se odločil zaradi vloge in pomena, ki ju imajo ustanove in fundacije v tujini. Preučil bom, kakšna bi morala biti vloga in pomen ustanov in fundacij v Sloveniji. Poglobil se bom v raziskovanje in proučevanje tematike, ki sem jo že pred začetkom površinsko poznal. Že v naslovu pa sem se osredotočil tudi na EU, v okviru katere sem izbral tri države, za katere menim, da predstavljajo različne modele ureditve

ustanov in fundacij. To so Velika Britanija (v nadaljevanju VB)¹, Nemčija in Švedska. Te tri države imajo tri različne sisteme družbene ureditve, kar vpliva tudi na vlogo, položaj in lastnosti tretjega sektorja. Zanimivo je tudi, da ustanove in fundacije v javnosti uživajo dokaj visoko legitimnost², kar je glede na naravo njihovega delovanja na nek način tudi logično. Kljub temu pa je poznavanje ustanov in fundacij v javnosti dokaj nizko. Ustanove in fundacije imajo torej na Slovenskem dolgo zgodovino in uživajo visoko legitimnost ter s svojim delovanjem vplivajo tudi na splošno blaginjo državljanov. Problem njihove prepoznavnosti je torej drugačne narave in je lahko povezan s splošnim nepoznavanjem ustanov in fundacij zaradi njihovega delovanja, terminologije in zakonske podlage, ki so v Sloveniji urejeni na drugačen način kot v izbranih državah EU. Vsi naštetih dejavniki lahko vplivajo na percepcijo ustanov in fundacij s strani družbe.

Raziskovalno vprašanje bo torej vključevalo primerjavo ustanov in fundacij v RS in izbranih državah EU ter iskanje razlogov, ki bi lahko vplivali na tako različno percepcijo, in oblikovanje morebitnih rešitev problema. Zaradi tega je magistrsko delo zastavljeno precej široko, saj zajema številne raziskovalne metode in tehnike, s pomočjo katerih bom prišel do empiričnih in drugih podatkov ter virov, ki mi bodo omogočili interpretacijo vsebine in celotno ali delno potrditev ali zavrnitev raziskovalnega vprašanja. V metodološkem okviru so predstavljeni opredelitev problema raziskovanja, cilji raziskovanja, raziskovalno vprašanje ter raziskovalne metode in tehnike, ki so bile uporabljene v tem magistrskem delu. Sledi poglavje z opredelitvami in definicijami temeljnih pojmov. Četrto poglavje zajema zgodovinski vidik ustanov in fundacij v RS. Sledi poglavje, namenjeno ustanovam in fundacijam v RS z današnjega vidika. To poglavje je vsebinsko gledano eno od najboljsežnejših, saj zajema interpretacijo podatkov, ki sem jih pridobil s pomočjo anketnega vprašalnika, intervjuja in študije primera. V naslednjem poglavju sem na podlagi primerjalne analize treh izbranih držav EU pridobil podatke, ki so mi omogočili primerjavo in kritično analizo podatkov in stanja ter oblikovanje predlogov izboljšav. Raziskoval in proučeval sem tudi davčno prakso v povezavi z ustanovami in fundacijami v RS in izbranih državah EU. Sklepni del magistrskega

¹ Velika Britanija vključuje Anglijo, Škotsko in Wales in kot taka ni država. Združeno kraljestvo pa poleg naštetih vključuje tudi Severno Irsko. Zaradi lažjega razumevanja tega magistrskega dela bom uporabil ime Velika Britanija, pa čeprav je uradno ime Združeno kraljestvo.

²»Suchman v svojem članku Managing Legitimacy skuša povzeti in združiti številne definicije legitimnosti predhodnih avtorjev ter definira legitimnost kot 'generalizirano percepcijo oziroma predpostavko, da so dejanja entitete zaželena, pravilna ali primerna znotraj družbeno konstruiranega sistema norm, vrednot, prepričanj in definicij'. Suchman pravi tudi, da se lahko organizacija občasno tudi odmika od družbenih norm, a kljub temu ohrani legitimnost, ker so ti odmiki razumljeni kot edinstveni« (Suchman v Gorenšek 2014, 13).

delo zajema odločitev o skladnosti oziroma neskladnosti raziskovalnega vprašanja in zaključek skupaj s seznamom uporabljene literature ter vsemi prilogami, ki sodijo k delu.

2 METODOLOŠKI OKVIR

V metodološkem okvirju so predstavljeni cilji raziskovanja, raziskovalno vprašanje ter raziskovalne metode in tehnike, ki so bile uporabljene v magistrskem delu.

2.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Raziskovanje in proučevanje ustanov in fundacij v RS je zelo pomembno, saj naj bi le-te predstavljale doprinos k splošni blaginji družbe z dejavnostjo na različnih področjih. Prav tako je zelo pomembno raziskovanje in proučevanje ustanov in fundacij v izbranih državah EU, saj bodo ti podatki omogočili primerjalno analizo, s katero bosta omogočena kritična analiza in oblikovanje predlogov izboljšav. Z raziskovanjem in proučevanjem obravnavane tematike postavljamo v ospredje področje, ki ima velik potencial za doprinos k splošni blaginji družbe, a je po dosedanjih izkušnjah v Sloveniji slabo izkoriščeno.

Magistrsko delo bo tako proučevalo teorijo obravnavane tematike v RS in tujini, razumevanje in pomen, ki ga ustanove in fundacije uživajo doma in v tujini. Na podlagi empirične raziskave bodo predstavljeni podatki, ki bodo jasneje orisali stanje, prav tako pa bodo služili za oblikovanje predlogov izboljšav obravnavane tematike. Znotraj tega se skriva tudi pomen magistrskega dela, ki je predvsem v celostnem pregledu ustanov in fundacij v RS in analizi stanja ter primerjavi s tujino, saj tovrstnih pogledov in primerjav s tujino nimamo. Tako bodo na enem mestu zbrani podatki in vsebina, analiza obojega in predlogi izboljšav, ki bi lahko pomagale pri razvoju ustanov in fundacij v RS.

2.2 CILJI RAZISKOVANJA

V svojem magistrskem delu se bom osredotočil na raziskovanje in proučevanje ustanov in fundacij v RS in treh izbranih državah EU: VB, Nemčija in Švedska. S spodaj naštetimi in opisanimi raziskovalnimi metodami in tehnikami bom skušal v celoti ali deloma potrditi ali ovreči raziskovalno vprašanje. Ker je cilj raziskovanja dokaj nepoznana tematika, bom pri raziskovanju uporabil čim več metod in tehnik raziskovanja ter s tem poskušal pridobiti čim več podatkov za dokončanje magistrskega dela. Nekaj težav bo med raziskovanjem povzročala terminologija, za katero do neke točke že vnaprej sklepam, da ne bo usklajena. Kljub temu pa to ne bi smelo predstavljati večjih težav pri primerjalni analizi Slovenije s tujino, saj bom vsaj deloma raziskoval in proučeval področja obravnavane tematike, pri katerih obstaja terminološka povezava med Slovenijo in izbranimi državami EU.

2.3 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

V magistrski nalogi bom skušal s pomočjo raziskovalnih metod in literature potrditi ali ovreči zastavljeno raziskovalno vprašanje: **Ustanove in fundacije so sodeč po razumevanju in upravljanju v Republiki Sloveniji svojevrsten fenomen, kar potrjuje primerjava z izbranimi državami Evropske unije. Razlogi med drugim tičijo v terminologiji in zakonski podlagi, ki sta v Sloveniji precej drugačni kot v izbranih državah EU. Posledično ustanove in fundacije v Sloveniji ne služijo enakim ciljem v tolikšni meri kot v tujini. Rešitev je v spremembi razumevanja ter pomena ustanov in fundacij, hkrati pa je treba temeljito spremeniti zakonsko podlago.**

Raziskovalno vprašanje je zastavljeno tako, da ga je moč tudi deloma potrditi in deloma ovreči, saj je sestavljeno iz treh delov. Prvi del raziskovalnega vprašanja bom potrdil ali ovrgel s primerjalno analizo treh izbranih držav EU. Drugi del raziskovalnega vprašanja bom potrdil ali ovrgel s proučevanjem terminologije in zakonske podlage ustanov in fundacij v RS z različnimi raziskovalnimi metodami. Tretji del raziskovalnega vprašanja pa bom potrdil ali ovrgel s kritično analizo stanja in predlogi izboljšav.

2.4 RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE

Pri izdelavi magistrskega dela bodo uporabljene naslednje raziskovalne metode in tehnike:

- **metoda zbiranja primarnih in sekundarnih virov** služi za pregled aktualne bibliografije o obravnavani tematiki, pri čemer dobimo vpogled v to tematiko, dostopne vire pa lahko ločimo po uporabnosti (Bučar in drugi 2000, 22). S to metodo bom dobil tudi pregled nad slovensko literaturo o obravnavani tematiki, kar mi bo služilo kot neke vrste indikator akademskega in strokovnega raziskovanja obravnavane tematike s strani drugih;
- **metoda analize in interpretacije primarnih virov**, kot so dokumenti, pogodbe, ustave, zakoni, statuti, podzakonski akti in pravilniki, je med drugim tudi metoda neempiričnega raziskovanja (prav tam). Metoda bo prišla v poštev pri večini zastavljenih sklopov raziskovanja obravnavane tematike, še posebej pri proučevanju terminologije in zakonske podlage ustanov in fundacij v RS;
- **metoda analize in interpretacije sekundarnih virov** je metoda, ki predstavlja sestavni del analize in zajema knjige, članke, raziskovalna poročila in podobno. S citiranjem sekundarnih virov postanejo ti del našega dela. Ker postane to naša trditev, se v primeru kritike ne moremo izgovoriti na citirani vir. Zato je treba sekundarne vire

med seboj vedno primerjati in ovrednotiti (Bučar in drugi 2000, 25). Metoda bo prišla v poštev skupaj z metodo zgodovinske analize in s tehniko primerjalnega raziskovanja pri raziskovanju in proučevanju ustanov in fundacij v izbranih državah EU;

- **metoda analize vsebin** bo uporabljena v kontekstu proučevanja in interpretacije Zakona o ustanovah³;
- **metoda zgodovinske analize** temelji na predpostavki, da so spremembe v zgodovinskem razvoju nujne. Posledično jih analiziramo in primerjamo glede na sedanje stanje (Bučar in drugi 2000, 28). Za potrebe magistrskega dela bom uporabil to metodo v poglavju, v katerem bom raziskoval zgodovinski vidik ustanov in fundacij v RS;
- **metoda primerjalnega raziskovanja** bo uporabljena pri raziskovanju in proučevanju ustanov in fundacij v treh izbranih državah EU, in sicer v VB, Nemčiji in na Švedskem. Primerjalno raziskovanje je namreč še posebej primerno, ko raziskujemo raznolikost, ko skušamo interpretirati kulturni in zgodovinski pomen in ko razvijamo teorijo (Ragin 2007, 121);
- **deskriptivna metoda** je pogosto tudi pogoj za primerjalno raziskovanje. Poleg tega pa tudi metoda zgodovinske analize vsaj deloma temelji na opisovanju (Bučar in drugi 2000, 35). To metodo bom v magistrski nalogi uporabil že zaradi same analize, saj bom v magistrski nalogi uporabil tudi dve prej navedeni in opisani metodi;
- **študija primerov** je v primeru te magistrske naloge proučevanje posameznega konkretnega primera, pri čemer izbiramo med ekstenzivnim in intenzivnim raziskovalnim pristopom (Bučar in drugi 2000, 31). V primeru mojega magistrskega dela gre za intenzivni raziskovalni pristop. V poglavju o ustanovah in fundacijah v RS se bom osredotočal tudi na posamezno enoto analize, o kateri si želim zbrati čim več podatkov in jih analizirati z metodami, ki so nam na voljo;
- **družboslovni intervju** bo uporabljen pri študiji posamezne enote analize v poglavju o ustanovah in fundacijah v RS. Služil mi bo kot izhodiščna točka za kritično analizo stanja in oblikovanje predlogov izboljšav;
- **anketni vprašalnik** bo uporabljen kot del metodologije pri raziskovanju in proučevanju ustanov in fundacij v RS. Statistični podatki, ki jih bom pridobil z anketnim vprašalnikom, bodo koristni tudi pri kritični analizi in predlogu izboljšav ter pri proučevanju razumevanja in pomena ustanov in fundacij v RS. Poznavanje

³ Zakon o ustanovah (ZU-UPB1). Ur. l. RS 91/2005.

obravnavane tematike s strani državljanov RS bo tako pomagalo potrditi ali ovreči tretji del raziskovalnega vprašanja;

- **metoda analize statističnih podatkov** je uporabljena pri analizi podatkov, pridobljenih z veljavnimi anketnimi vprašalniki. Podatki so analizirani s pomočjo programa SPSS in spletne strani Ika.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

V tem poglavju bodo podane opredelitve in definicije temeljnih pojmov, kar bo omogočilo učinkovito raziskovanje in proučevanje ustanov in fundacij v nadaljevanju. Najprej je treba opredeliti, kaj je tretji sektor, ki ga pogosto imenujemo tudi neprofitni oziroma nevladni sektor. O tem je bilo že nekaj napisanega v samem uvodu magistrskega dela. Gre za pojme, ki jih sicer pogosto uporabljamo in slišimo, vendar so v splošnem slabo poznani. Čeprav bo raziskava v tem magistrskem delu temeljila na ustanovah in fundacijah, je pomembno, da opredelimo in definiramo sektor, v katerega ustanove in fundacije spadajo. Gre torej za zmožnost ustvarjanja širše slike od same obravnavane tematike, kar je poudarjeno tudi v zaključku magistrskega dela. Sledila bo opredelitev ustanove kot pravno-organizacijske oblike in fundacije kot vrste ustanove. Pri nekaterih temeljnih pojmih bo tako šlo za golo navajanje definicij, medtem ko bo pri drugih pomemben predvsem konceptualni oris pojma, saj je nekatere pojme zaradi njihove narave in dejstva, da enaka definicija pojma ne more obveljati niti v vseh državah na enem kontinentu, kaj šele po vsem svetu, praktično nemogoče uspešno definirati. Razlogi za to tičijo predvsem v prevelikih razlikah med državami.

3.1 TRETJI SEKTOR

Tretji sektor je izraz, ki se uporablja za opredeljevanje področja, ki obstaja poleg države in zasebnega, profitnega sektorja (Inštitut Antona Trstenjaka 2015).

Tretji sektor v Sloveniji nima zakonske opredelitve, obstaja zgolj nekaj neformalnih opredelitev tretjega sektorja s strani različnih avtorjev, ki bodo navedene v nadaljevanju poglavja. In kaj sploh je tretji sektor? Gre za področje, ki ne spada pod upravljanje s strani države niti ni podrejeno kapitalskim interesom in prostemu trgu zasebnega profitnega sektorja, temveč gre za področje, v katerega je aktivno vpletena predvsem civilna družba. Gre torej za področje, kamor se stekajo aktivnosti in dejavnosti, ki svojega prostora ne najdejo v okviru državnega ali zasebnega profitnega sektorja. S pojmom tretji sektor pogosto mislimo neprofitne in nevladne organizacije (v nadaljevanju NVO), katerih definicija bo prav tako podana v nadaljevanju tega poglavja. Z drugimi pojmi bi lahko organizacije tretjega sektorja torej opisali kot neprofitne, nevladne, prostovoljne, humanitarne, dobrodelne, solidarnostne organizacije, ki so povrh vsega tudi avtonomne. V Sloveniji tretjega sektorja torej ne ureja

enotna zakonska opredelitev, temveč organizacije, ki spadajo v kontekst tretjega sektorja, ureja več zakonov⁴ (prav tam).

Pojem tretji sektor se je pričel uveljavljati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in je opredeljeval alternativne načine zagotavljanja družbene blaginje. Skozi leta so se pojavile različne sopomenke, kot so na primer nepridobitni sektor, civilna družba, volonterski sektor in podobno. Za vse te sopomenke je značilno, da se sicer uporabljajo za poimenovanje tretjega sektorja, vendar ima vsaka sopomenka svoje ozadje in svoj izvor. Prav tako se uporaba sopomenk ločuje tudi po državah, saj je na primer v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) zaradi prevladovanja prostega trga in pomena, ki ga le-ta uživa, pogostejša uporaba pojma nepridobitni sektor. Po drugi strani je v VB zaradi dolgoletne tradicije v uporabi pojem volonterski sektor (Lorentzen v Pevcin 2012, 266). V Evropi za poimenovanje tretjega sektorja pogosto zasledimo tudi pojem socialna ekonomija⁵. Razlog za takšno poimenovanje leži tudi v tem, da tretji sektor predstavlja vmesni prostor med državnim sektorjem in tržnim sektorjem, socialna ekonomija pa je pogosto razumljena kot alternativa kapitalistični ekonomiji in je že zaradi tega bližje tretjemu sektorju kot državnemu ali pa zasebnemu, tržnemu sektorju.

V Sloveniji za opredelitev tretjega sektorja uporabljamo pojem nevladni sektor, kar poudarja predvsem neodvisnost tretjega sektorja od države. Treba je poudariti tudi, da čeprav obstajajo številne definicije, ki se med seboj ločujejo na podlagi časovne in prostorske dimenzije, je vsem skupno to, da je znotraj vsake definicije najprej izpostavljena ločitev od državnega sektorja in tržnega, zasebnega sektorja (Rakar in drugi 2011, 17). Na percepcijo in dojetje tretjega sektorja torej vpliva več dejavnikov, med drugim tudi sociološki, kulturni in politični dejavniki, katerih vpliv se seveda razlikuje od države do države. Končne posledice vplivanja teh dejavnikov so različna razvitost in dojetje tretjega sektorja ter končni prispevek tega sektorja k splošni družbeni blaginji.

⁴ Za zakonodajo, ki ureja in opredeljuje področje tretjega sektorja v Sloveniji, je značilno tudi, da posamezni akti v okviru enega pravnega statusa združujejo profitne in neprofitne ter javne in zasebne organizacije (Inštitut Antona Trstenjaka 2015).

⁵ »Socialna ekonomija skuša maksimirati človeško dobrobit v najširšem možnem smislu, pri tem prepoznava obče koristi in ekonomski analizi dodaja socialno noto« (Pressman v Podnar in Golob 2002, 957). Medtem ko se prevladujoča ekonomska misel usmerja v mikroekonomijo in poudarja individualno delovanje in učinke, sta za socialno ekonomijo pomembnejši človeška solidarnost, ki je s strani mikroekonomije v celoti zanikana, ter socialna narava v splošnem (O'Boyle v Podnar in Golob 2002, 957).

3.2 NEPROFITNE IN NEVLADNE ORGANIZACIJE

a) neprofitne organizacije

V javnosti pogosto slišimo uporabo sopomenk, s katerimi se poimenuje tretji sektor. Najpogostejši sopomenki sta tako neprofitni sektor in nevladni sektor. Čeprav vsi trije pojmi v samem bistvu opisujejo enako področje delovanja človeške družbe, sta pojma neprofitni in nevladni sektor bolj specifična od pojma tretji sektor. Zaradi te specifičnosti je smotrna tudi opredelitev vsakega pojma posebej, predvsem zaradi lažjega razumevanja v nadaljevanju magistrskega dela.

Čeprav v literaturi še vedno ne obstaja enotna opredelitev neprofitnih organizacij, je njihova opredelitev preprostejša kot opredelitev tretjega sektorja. V angleščini se za tovrstne organizacije običajno uporabljata dva izraza, in sicer *nonprofit organizations* in *not-for-profit organizations*. V slovenski terminologiji pa imamo za tovrstne organizacije več sopomenk, s katerimi jih opredeljujemo oziroma poimenujemo. Natančneje bi lahko te organizacije poimenovali organizacije, ki ne delijo dobička – v angleščini bi jih poimenovali *not profit distributing organizations* (Horak 1995, 17).

Ameriška zakonodaja prepoznava sfero privatnih organizacij, ki služijo javnemu interesu, njihov primarni namen pa ni ustvarjanje dobička. Tovrstne organizacije imajo možnost delovanja v okviru zveznih zakonov in so lahko oproščene plačevanja davkov na zvezni, državni in lokalni ravni. Obstaja več kot 26 različnih podkategorij davčne zakonodaje, v okviru katerih imajo tovrstne organizacije možnost pridobitve statusa davčnega upravičenca. V splošnem se tovrstne organizacije delijo v dve skupini. Prva skupina opredeljuje organizacije, ki služijo članstvu, kot so raznorazna poslovna združenja, socialni klubi, delavska združenja ipd. Druga skupina pa opredeljuje organizacije, katerih osnovni namen je služenje javnemu interesu. Ta del sektorja je v okviru ameriške zakonodaje definiran kot dobrodelni neprofitni sektor (Salamon in drugi 1997, 15).

Zanimiva je tudi definicija neprofitne korporacije s strani podjetniške revije Entrepreneur (slov. Podjetnik): »Neprofitna korporacija je podjetniška organizacija, ki vsaj malo služi javnemu interesu in tako uživa posebno obravnavo v okviru zakonodaje. Neprofitne korporacije v nasprotju s poimenovanjem lahko ustvarjajo dobiček, vendar ne smejo biti primarno ustanovljene za ustvarjanje dobička«⁶ (Entrepreneur 2015). Opredelitev neprofitnih

⁶ Ena večjih razlik je po mnenju ustvarjalcev revije Entrepreneur tudi delitev dobička, saj se dobiček v primeru neprofitnih organizacij ne porazdeli med lastnike in delničarje, temveč se finančna sredstva, ki so opredeljena

organizacij oziroma neprofitnega sektorja je v ZDA torej do neke mere specifična, v osnovi pa je razumevanje tega pojma podobno. Neprofitne organizacije so torej ciljno orientirane, odprte, socialne in dinamične organizacije, katerih cilj je zadovoljevanje potreb različnih skupin pripadnikov družbe. Cilje izpolnjujejo v okviru storitev in proizvodov. Organizacije so neprofitne, kar pomeni, da se ustvarjeni dobiček ne porazdeljuje med člane, temveč mora biti namenjen v poplačilo stroškov, ki jih ima organizacija, in v razširitev dejavnosti (Horak 1995, 18).

Po Hallu se posamezniki oziroma skupine združujejo v luči doseganja zelenih koristi predvsem iz treh razlogov (Hall 1992, 28):

1. izvrševanje javnih del, dodeljenih s strani države;
2. zadovoljevanje potreb po storitvah in proizvodih, ki jih država in druge profitne organizacije ne morejo;
3. vpliv na politiko države, gospodarstva in drugih neprofitnih organizacij.

b) nevladne organizacije

»Nevladne organizacije (NVO) in organizirana civilna družba ključno prispevajo k razvoju in uresničevanju demokracije in človekovih pravic«⁷ (Ministrstvo za okolje in prostor 2015).

Pri definiranju in opredeljevanju NVO problematika ni tako široka, saj lahko na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor zasledimo definicijo, ki jo uporabljata Vlada RS in tudi Svet Evrope. Gre torej za mednarodno primerno in uporabno definicijo NVO, ki pravi, da so »NVO prostovoljna samoupravna telesa ali organizacije, ustanovljene za uveljavljanje ciljev svojih ustanoviteljev in članov, ki po svoji naravi niso namenjeni ustvarjanju dobička« (prav tam). Za nadaljnje raziskovanje in proučevanje obravnavane tematike je tako najbolj primerna uporaba definicije oziroma opredelitve NVO, ki jo uporabljajo ministrstvo za okolje, Vlada RS in Svet Evrope, saj mora biti ta definicija uresničena, da je neka organizacija prepoznana kot NVO. Ker pa je NVO hkrati tudi ena od sopomenk za tretji sektor, predvsem v širšem smislu, lahko to definicijo oziroma opredelitev uporabljamo za tretji sektor.

kot presežek po poravnavi vseh odhodkov, vrnejo v samo organizacijo (Entrepreneur 2015). To še dodatno potrjuje specifičnost ameriške zakonodaje, terminologije in razumevanja neprofitnih organizacij oziroma sektorja. Čeprav lahko najdemo kar nekaj skupnih točk z evropskim razumevanjem, zakonodajo in terminologijo, obstajajo tudi velike razlike.

⁷ »NVO z vključevanjem velikega števila posameznikov predstavljajo pomemben del participacije v odprti demokratični družbi. V procesu odločanja lahko bistveno prispevajo s svojim znanjem in neodvisno strokovnostjo ...« (Ministrstvo za okolje in prostor 2015).

Glavne značilnosti NVO so neodvisnost od države in političnih strank, neprofitnost, prostovoljnost, multifunkcionalnost ter inovacijski potencial. Morajo tudi imeti neko obliko pravne osebe – primarno so to društva, ustanove in zavodi (Nevladnik 2015). Več o samih oblikah pravnih oseb bo zapisano v nadaljevanju magistrskega dela.

3.3 USTANOVA KOT PRAVNO-ORGANIZACIJSKA OBLIKA⁸

Zakon o ustanovah iz leta 2005 definira pojem kot »na določen namen vezano premoženje. Ustanova po tem zakonu je pravna oseba zasebnega prava« (ZU-UPB1). Bistveno za ustanovo torej je premoženje, katerega namen je določen in splošnokoristen oziroma doberdolen. V splošnem pa je ustanova praviloma tudi trajna, kar pomeni, da je tudi njen namen trajen. Za potrebe tega magistrskega dela povsem zadošča zgoraj zapisana definicija ustanove, ki je tudi zakonsko opredeljena. Gre torej za organizacijo tretjega sektorja, ki je neprofitna, nevladna in je pravna oseba zasebnega prava. Podrobno bodo ustanove raziskane in proučevane v petem poglavju.

3.4 FUNDACIJA⁹

34. člen Zakona o ustanovah predvideva uporabo besede fundacija v imenu ali podjetju s strani pravnih oseb, ki so ustanovljene za splošnokoristne ali doberdolne namene. Teh dejavnosti podjetja ne opravljajo v okviru pridobitne dejavnosti. Pravne osebe, ki izpolnjujejo opisane pogoje, so vpisane v register oziroma v evidenco pravnih oseb v skladu z zakonom, po katerem so ustanovljene (prav tam). Gre torej za to, da je v Zakonu o ustanovah opredeljena tudi posebnost, ki se tiče nepridobitnih pravnih oseb. Rešitev v zakonu je torej opredelitev uporabe besede fundacija, ki omogoča uporabo besede vsem pravnim osebam, ki izpolnjujejo pogoje. To pa niso zgolj ustanove, temveč tudi društva, zavodi, gospodarske družbe in druge pravno-organizacijske oblike.

^{7,8} Tuje definicije in opredelitve obravnavane tematike, torej ustanov in fundacij, bodo podane v šestem poglavju v okviru primerjalnega raziskovanja obravnavane tematike v izbranih državah EU in bodo predmet proučevanja in analize v nadaljevanju magistrskega dela.

4 ZGODOVINSKI VIDIK USTANOV IN FUNDACIJ V RS

Za slovensko družbo velja, da ima dolgo in obsežno tradicijo interesnega združevanja in samoorganiziranja ljudi, čemur smo priča še danes (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 155).

To poglavje bo zajemalo zgodovinski pregled obravnavane tematike v RS, in sicer od začetkov pa vse do danes. Ker so zgodovinski viri in literatura precej skopi, kar se tiče zgodovinske specifičnosti ustanov in fundacij, bo zgodovinski vidik ustanov in fundacij v RS predstavljen skozi zgodovino celotnega neprofitnega sektorja. Ustanove in fundacije so se namreč razvijale v okviru neprofitnega sektorja, saj spadajo v področje organizacij tretjega sektorja. Zgodovinski vidik bo tako proučevan z vidika neprofitnih organizacij kot tudi z vidika ustanov in fundacij. Poglavje bo razdeljeno v več sklopov, ki bodo pokrivali zgodovinska obdobja: prvi sklop bo pokrival obdobje do konca 2. svetovne vojne, sledilo bo obdobje do začetka 90. let prejšnjega stoletja, zadnji sklop pa se bo osredotočil na obdobje od osamosvojitve RS do danes. V poglavju bodo na kratko predstavljeni posamezni primeri ustanov in fundacij, predvsem v povezavi s časovnim obdobjem in premiki, ki so se v teh letih dogajali. Zgodovinski vidik ustanov in fundacij v RS je zelo pomemben tudi zaradi razumevanja trenutnega stanja obravnavane tematike v RS, kar bo podrobneje raziskano in proučevano v naslednjem poglavju.

4.1 OBDOBJE PRED 1945

Črnak-Meglič in Vojnovič pravita, da segajo prvi zametki organizacij, za katere so značilne nekatere lastnosti neprofitnih in nevladnih organizacij, že v 7. in 8. stoletje našega štetja. Gre za razne fantovske in dekliške združbe, zveze, bratovščine, ki so obstajale v staroslovanskih rodovno-plemenskih skupnostih. Vendar avtorja poudarjata, da so neprofitne organizacije v današnjem pomenu predvsem meščanskega izvora, kar pomeni, da lahko prve tovrstne organizacije iščemo v 13. in 14. stoletju. Za to obdobje so značilne številne obrtniške bratovščine, verske dobrodelne organizacije, cerkvene in posvetne fundacije, mestne obrambne organizacije in druge. To obdobje je torej obdobje, ki predstavlja najzgodnejše formalne oblike interesnega združevanja, samoorganiziranja in medsebojne pomoči ljudi (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 156).

Manko državne socialne politike je bil nadomeščen z dobroteljnostjo in številnimi oblikami individualne in kolektivne samopomoči – pogosto so se na tem področju organizirali delavci sami. Pričel se je razvoj delavskih podpornih društev, prostovoljnih bolniških in pokojninskih blagajn ter skladov pri raznih socialnih organizacijah. Takšna društva so se ustanavljala glede

na panoge oziroma poklicna področja, prvo tovrstno društvo pa je bilo ustanovljeno leta 1930 (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 159). Tovrsten koncept lahko danes v številnih primerih korporacij in njihovih ustanov opazimo v tujini, čeprav je njihov namen danes drugačen, kot je bil ob koncu 19. stoletja.

Zaradi visokih stroškov in prevladujoče agrarne sestave takratnega prebivalstva na Slovenskem so bile ustanovljene številne štipendijske ustanove, ki so študentom z denarno pomočjo tako ali drugače olajšale čas študija. Leta 1676 je bila tako ustanovljena najstarejša slovenska ustanova, to je Knafljeva ustanova na Dunaju, ki je vse do propada Avstro-Ogrske leta 1918 podelila finančno podporo več kot 1200 slovenskim študentom, ki so študirali na Univerzi na Dunaju. Številni študentje so bili aktivni na področju političnega in kulturnega udejstvovanja. Duhovnik Luka Knafelj, o katerem še danes vemo dokaj malo, je pred svojo smrtjo leta 1671 v oporoki zapustil skoraj vse premoženje štipendijski ustanovi. V skladu z oporoko in upravno razdelitvijo slovenskega ozemlja so lahko sredstva ustanove koristili le dijaki in študentje, rojeni na Kranjskem. Gledano z vidika današnjega ozemlja je Knafljeva ustanova pokrivala zgolj tretjino slovenskega ozemlja, vendar je bila ta dežela takrat najbolj slovenska, zato so štipendijo večinoma pridobili Slovenci (Univerza v Ljubljani 2015).

Buržoazna revolucija leta 1848 je prinesla klasično ustavno pravico do svobode združevanja. Pravne norme so urejale ustanavljanje društev in drugih oblik interesnega združevanja ljudi. Prav zaradi tega velja buržoazna revolucija tudi na Slovenskem za najpomembnejšo prelomnico, ko govorimo o možnostih avtonomnega interesnega združevanja in samoorganiziranja ljudi v društvih in drugih organizacijskih oblikah. Za Slovenijo je veljala pravna ureditev avstro-ogrske monarhije, saj ni imela svoje zakonodaje. Leta 1852 je bil izdan cesarski (društveni) patent, ki predstavlja prvi pravni predpis na področju združevanja v okviru društev. Pred izdajo tega patenta je bilo treba za združevanje v okviru društva pridobiti posebno dovoljenje cesarja. Prvi zakon, ki je urejal to področje, je bil sprejet leta 1867¹⁰ (prav tam). Pomembno je poudariti, da je politično in kulturno delovanje Slovencev potekalo predvsem v čitalnicah, ki so bile središče kulturnega in družbenega življenja srednjega in višjega sloja. Čitalnice so se kasneje prestrukturirale v društva, ki so imela pomembno vlogo pri političnem in kulturnem udejstvovanju Slovencev. V obdobju ustanavljanja in širjenja čitalnic so pomembno vlogo igrali tudi politični tabori, telovadna društva in druga društva, ki so združevala Slovence. Vzporedno so se pričela razvijati strokovna in poklicna združenja, ki so zelo vplivala na rast in razvoj znanosti in izobraževanja na Slovenskem in, še pomembneje,

¹⁰ Zakon o pravici do združevanja v društva in politična društva (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 156).

na ustanovitev številnih nacionalnih, kulturnih in znanstvenih ustanov (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 157).

Pomembno vlogo je imela tudi Katoliška cerkev, ki je imela na Slovenskem veliko politično, religiozno in socialno moč. Na podlagi svoje ideologije je razvila številne dobrodelne, humanitarne in neprofitne dejavnosti na številnih področjih za pomoči potrebne. Posledično sta jo tako avstro-ogrska država kot tudi Kraljevina SHS obravnavali kot partnerja in ji prepuščali socialno vlogo – tudi ker sta bili obe represivni in ne socialni državi. Posledično je imela Katoliška cerkev veliko vlogo pri razvoju zasebnih in društvenih dobrodelnih organizacij, med drugim tudi pri razvoju ustanov in fundacij. V tem obdobju je torej prevladovala cerkvena in ne posvetna dobrodelnost. Konec 19. stoletja se je na Slovenskem pričelo razvijati tudi združništvo, ki je zraslo v množično socialno gibanje predvsem zaradi nevarnosti, ki jih je za slovenskega kmeta in njegovo preživetje predstavljal kapitalizem. Na razvoj socialnega gibanja je imela velik vpliv tudi Cerkev, saj je aktivno sodelovala pri reševanju socialnih problemov, ki jih je povzročil kapitalizem. Velika večina zadrug je bila ob koncu 19. stoletja kmečkih, kmalu za njimi pa so se pričele razvijati tudi delavske, katerih oblika je sicer bila drugačna, vendar so imele podoben namen. Leta 1937 je bilo tako na Slovenskem registriranih skoraj 1700 zadrug (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 157–159).

Pomemben mejnik v razvoju ustanov na Slovenskem v tem obdobju predstavlja sprejetje Zakona o ustanovah leta 1930¹¹.

4.2 OBDOBJE MED 1945 IN 1990

Tradicija interesnega združevanja in samoorganiziranja ljudi je bila prekinjena po koncu druge svetovne vojne s prihodom komunistov na oblast. Za to obdobje je značilno, da so številne organizacije tretjega sektorja, predvsem društva, prešle pod državni nadzor ali pa so bile integrirane v javni sektor. Druge organizacije tretjega sektorja, kot so fundacije, so bile nacionalizirane, eksproprijirane¹² ali pa so na kak drugačen način prenehale obstajati. Prav tako je bil precej poslabšan tudi položaj Cerkve, saj je bilo delovanje slednje prepovedano in omejeno zgolj na verske zadeve. Številne dobrodelne, humanitarne in druge organizacije, ki so spadale pod okrilje Cerkve, so bile nacionalizirane, kar se je zgodilo tudi z njihovo lastnino. Delovanje organizacij tretjega sektorja je bilo pod strogim političnim in državnim nadzorom. Del organizacij neprofitnega oziroma tretjega sektorja, ki so sodelovale v

¹¹ Službeni list Dravske banovine št. 28 z dne 2. 10. 1930 (Hrovatič 2004, 207).

¹² Eksproprijirati -am dov. in nedov. (i) uradno odvzeti lastninsko pravico v korist družbe, razlastiti (ZRC SAZU 2015a).

Osvobodilni fronti, je lahko nadaljeval s svojim delovanjem, vendar na novi pravni podlagi, ki je predpisovala zgolj eno vrsto organizacij, in sicer društva, ki so se združevala v zveze društev, delovanje katerih je budno nadzirala oblast. Dobrodelne in humanitarne organizacije tretjega sektorja s strani oblasti formalno sicer niso bile prepovedane, vendar je oblast podpirala zgolj eno takšno organizacijo – Rdeči križ. Številne interesne dejavnosti so se organizirale in izvajale znotraj mladinskih, ženskih in sindikalnih družbenopolitičnih organizacij – s tem se je oblast še močneje vpletala v njihovo delovanje in imela še večji nadzor. Še bolj omejevalen odnos pa je imela država v tem obdobju do ustanov in fundacij. Ker politični in gospodarski sistem skupaj z ideologijo ni dopuščal zasebne lastnine oziroma jo je strogo omejeval, ustanove in fundacije sploh niso nastajale. Z uvedbo samoupravnega socializma se je stanje malce spremenilo. Ustava iz leta 1974 prav tako dopušča odprtost političnega sistema za uveljavljanje najširših interesov in obravnava interesna združenja in društva kot sestavne dele političnega sistema ter jim pripisuje veliko vlogo pri uresničevanju interesov in potreb družbe. Dopušča tudi ustanavljanje prostovoljnih organizacij in društev. Številni zgodovinarji so tako mnenja, da je v Sloveniji do ponovnega razvoja neprofitnega sektorja prišlo že v socializmu, kar je svojevrsten fenomen v primerjavi s preostalimi socialističnimi državami (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 155–160). Leta 1974 je bil med drugim sprejet tudi Zakon o društvih, ki ni doživel bistvenih sprememb do sprejetja novega zakona v 90. letih, prav tako pa ob sprejetju ni odpravil težav registracije številnih mirovniških, ekoloških gibanj ter mladinskih in študentskih organizacij, ki so se pojavile kot posledica spreminjajočih se družbenih odnosov (Horvat 1994, 136). Najintenzivnejše povečevanje števila organizacij tretjega sektorja je v Sloveniji potekalo med leti 1975 in 1985. Zaradi odnosa države do organizacij tretjega sektorja so le-te delovale bolj na obrobju družbe in skrbele predvsem za zadovoljevanje potreb in interesov članstva. Drugačen je bil tudi razvoj organizacijske strukture, kar je bila predvsem posledica tega, da država tovrstnih organizacij ni finančno podpirala. Posledično je bila profesionalna struktura majhna, množičnega članstva ni bilo, delo v tovrstnih organizacijah pa je bilo predvsem prostovoljno (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 161–162).

4.3 OBDOBJE OD 1990 DO DANES

Po letu 1989 je zaradi posledic političnih sprememb in procesov v RS prišlo do obnavljanja dobrodelnih in drugih dejavnosti Katoliške cerkve ter ustanavljanja ustanov in fundacij, ki pa jih do leta 1997 ni bilo več kot 30 (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 162).

V letih po osamosvojitvi smo bili v Sloveniji priča hitremu porastu števila društev in nekaterih drugih pravno-organizacijskih oblik organizacij neprofitnega sektorja. Prva ustanova, ustanovljena po osamosvojitvi RS, je bila Ustanova dr. Antona Trstenjaka, ki je bila ustanovljena leta 1992 na podlagi Zakona o ustanovah iz leta 1930. Prav tako je bila na podlagi dotičnega zakona leta 1994 ustanovljena tudi Slovenska znanstvena fundacija, katere delovanje je bilo usklajeno z Zakonom o ustanovah, ki je bil sprejet leto po njeni ustanovitvi (Hrovatič 2004, 213). Nov socialni program, sprejet na začetku 90. let, je predvideval preusmeritev državne blaginje v korporativistični tip blaginje. Zaradi ohranjanja državnih izdatkov za socialne servise, ohranjanja števila zaposlenih v javnih servisih in ohranjanja položaja na področju preskrbe z javnimi dobrinami in storitvami pa ni ostalo veliko prostora za razvoj in delovanje drugih sektorjev. Tretji sektor je namreč povečeval svoje storitve in produkcijo dobrin, ki pa so bile komercialne narave¹³ (Črnak-Meglič 2000, 127).

Na sredini 90. let, leta 1995, sta bila v RS sprejeta dva zakona, in sicer posodobljeni Zakon o društvih in Zakon o ustanovah, ki je ponovno omogočil ustanavljanje ustanov in fundacij. Pred sprejemom tega zakona je bil namreč še vedno v veljavi Zakon o ustanovah iz leta 1930, še iz časov kraljevine Jugoslavije, ki ga je bilo sicer mogoče uporabljati za tolmačenje pravnih pravil. Zanimiv je tudi podatek, da je bilo od leta 1992 do leta 1995, torej do sprejema novega Zakona o ustanovah, ustanovljenih skupno 11 ustanov (Hrovatič 2004, 207). Po sprejemu tega zakona pa je prišlo do ustanavljanja ustanov in fundacij, ki prejšnja leta niso imele tovrstne možnosti. Tako se je leta 1996 Gallusov sklad preimenoval v Ustanovo Gallus z 18 uglednimi ustanovitelji in postal ena najpomembnejših tovrstnih organizacij na glasbenem področju v RS. Ustanova Gallus je lahko pričela s primerno zakonsko opredelitvijo uveljavljati enega svojih pomembnejših namenov: zagotavljati mladim talentom najboljše možne študijske pogoje in pomoč pri razvoju koncertne kariere s pomočjo številnih donatorjev in sponzorjev (Ustanova Gallus 2015).

Leta 1997 je bilo tako registriranih skoraj 15.000 društev, vendar je treba upoštevati, da je bila tretjina teh društev neaktivnih, pri več kot polovici pa je šlo za delovanje društva zaradi interesov članov in ne toliko za javno korist. To pomeni, da je bil neprofitni sektor vsaj s tega vidika slabo razvit in je kazal povsem drugačno sliko kot same številke, obravnavane brez globlje analize. Leta 1997 so bili v Sloveniji okrog 4 odstotki organizacij tretjega sektorja, katerih pravno-organizacijska oblika ni bilo društvo, kar pomeni, da je bil tretji sektor, čeprav

¹³ Statistični podatki kažejo, da je bilo leta 1996 v tretjem sektorju, in sicer v okviru društev, zaposlenih 2930 ljudi, kar predstavlja 0,4 % vseh zaposlenih v Sloveniji v letu 1996. Na podlagi teh podatkov se Slovenija uvršča med države, ki imajo v tretjem sektorju najmanj zaposlenih (Črnak-Meglič 2000, 142–144).

dopušča različne vrste organizacij, v Sloveniji v tem obdobju precej slabše razvit. Problem je v tem obdobju predstavljalo tudi financiranje tretjega sektorja, saj statistika kaže na monopol javnega sektorja nad preostalima dvema. Delež financiranja tretjega sektorja s strani države je v letu 1995 namreč predstavljal zgolj dobrih 20 odstotkov. V Sloveniji torej ni problematičen samo slabo razvit tretji sektor, temveč tudi odnos med državo in tretjim sektorjem. Po eni strani je tretji sektor odvisen od financiranja s strani države, po drugi strani pa med državo in tretjim sektorjem ni obojestranske in učinkovite komunikacije, sodelovanja, političnih ambicij in skupnih interesov (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 168–177). Ravno problemi, ki so bili prisotni že v zgodnjih 90. letih prejšnjega stoletja, se do neke mere pojavljajo tudi danes. Ustanove in fundacije je po sprejetju Zakona o ustanovah leta 1995 pričela ustanavljati tudi Vlada RS. Primer takšne ustanove je Mednarodna ustanova – fundacija za razminiranje in pomoč žrtvam min v Bosni in Hercegovini, ki je bila ustanovljena leta 1998. Glavni namen fundacije je bil zbiranje denarja in upravljanje deminerskih projektov. Ustanova, ki se je primarno osredotočila na področje bivše Jugoslavije, je zaradi uspešnega dela svoje delovanje razširila tudi na druge evropske in evrazijske države¹⁴ (International Trust Fund 2015).

Rončević pravi, da je bilo leta 2000 po klasifikaciji ICNPO v Sloveniji okrog 13 tisoč organizacij tretjega sektorja, pri čemer je dobra tretjina neaktivnih, dobra polovica pa deluje zgolj v interesu članov in ne v interesu javnosti. Organizacije so večinoma lokalne in članske, po strukturi pa so podobne organizacijam v tranzicijskih državah srednje in vzhodne Evrope (Rončević 2001, 23–35). A. Črnak-Meglič pa piše, da večina ustanov in fundacij, zasebnih zavodov in verskih organizacij deluje na področjih izobraževanja in kulture. Za to obdobje je po mnenju avtorice značilno tudi nadaljevanje vzorca odnosov iz socialističnega obdobja s to razliko, da se je zmanjšal nadzor države nad organizacijami tretjega sektorja (Črnak-Meglič 2000, 156–162). Prav to potrjuje tudi Trstenjak, ki zapiše, da bo kljub pridobitvi ustrezne zakonske opredelitve treba prilagoditi tudi davčno zakonodajo z namenom povečevanja interesa za ustanavljanje ustanov in fundacij; njihovo premoženje se bo na podlagi prilagojene davčne zakonodaje povečevalo in tako omogočalo dolgoročne aktivnosti ustanove ali fundacije (Trstenjak 2000, 25–32).

¹⁴ V obdobju od leta 1998 do leta 2015 je fundacija zbrala več kot 387 milijonov dolarjev donacij in očistila več kot 129 milijonov kvadratnih kilometrov ozemlja. Najdenih in uničenih je bilo skoraj 80 tisoč min in neeksploziranih bojnih sredstev. Fundacija se je skozi izobraževanja, projekte, zdravljenje žrtev in drugih aktivnosti dotaknila več kot 600 tisoč ljudi. Fundaciji je sredstva v 17 letih obstoja doniralo več kot 400 javnih in zasebnih donatorjev in 29 držav donatoric (International Trust Fund 2015).

Tretji sektor ima v tem obdobju tako samo dopolnilno vlogo, pri čemer gre za zapolnjevanje vrzeli v storitvah javnega sektorja. Značilna sta namreč dominanten odnos države in nenaklonjenost politike za sodelovanje in komunikacijo. Značilna je tudi visoka odvisnost tretjega sektorja od javnega sektorja. Organizacije tretjega sektorja so med seboj nepovezane, druga drugi pogosto povzročajo konkurenco. Zaradi nizkih javnih sredstev se med njimi pojavljajo sebičnost, sovražnost, konkurenčnost in težja po samozadostnosti, namesto da bi se med seboj dopolnjevale in sodelovale (Jelovac 2001, 12). V evidenco ustanov, ki jo vodi Ministrstvo za notranje zadeve RS, je bilo decembra 2003 vpisanih 141 ustanov, kar je dokaj nizko število glede na število društev in ostalih pravno-organizacijskih oblik organizacij tretjega sektorja. Majhno število ustanov je povezano s posebnostjo ustanov, njihovim pomenom in njihovim razumevanjem v javnosti (Hrovatič 2004, 207). Danes je v RS registriranih približno 200 ustanov in fundacij, ki so se v 90. letih 20. stoletja pričele najprej neformalno, nato pa tudi formalno povezovati v Združenje slovenskih ustanov (v nadaljevanju ZSU). ZSU je začel organizirati strokovno-povezovalna srečanja slovenskih ustanov, ki so bila sprva podprta s strani tujih veleposlaništev v RS. Lahko bi rekli, da so ustanove in fundacije v RS v 21. stoletje stopile z jasnimi zahtevami glede tega, kaj potrebujejo za normalno delovanje, ter seveda z jasnimi cilji, k doseganju katerih je usmerjeno tudi njihovo delovanje. Ustanove in fundacije tako že vsaj od sprejema Zakona o ustanovah leta 1995 razvijajo storitve, ki so v širši družbi najbolj potrebne, zaželeno in najbolj pripomorejo k splošni družbeni blaginji (Združenje slovenskih ustanov 2015).

5 USTANOVE IN FUNDACIJE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Poglavje o ustanovah in fundacijah v RS zajema vsebinski opis, zakonsko opredelitev in analizo teoretskih predpostavk. V nadaljevanju tega poglavja bodo analizirane in interpretirane pretekle raziskave in analize, opravljene na področju ustanov in fundacij. Za potrebe magistrskega dela je bila opravljena tudi anketa s pomočjo principa snežne krogle, katere rezultati in interpretacija bodo predstavljene v nadaljevanju. Zaradi lažjega razumevanje pomena in delovanja obravnavane tematike sem opravil tudi intervju, ki bo prav tako predstavljen v nadaljevanju tega poglavja. Čeprav se je področje ustanov prvič zakonsko uredilo že leta 1930, kot omenjeno v prejšnjem poglavju, po koncu 2. svetovne vojne ni prišlo do ponovne zakonske ureditve tega področja, tako da se je do sprejema novega zakona o ustanovah leta 1995 še vedno do neke mere uporabljal in tolmačil zakon iz leta 1930. Posledice take prakse so vidne še danes, saj se ustanove in fundacije do sprejema novega zakona leta 1995 na novo praktično sploh niso ustanovljale. Posledično se je ustavilo tudi širjenje družbene ozaveščenosti o delovanju in pomenu ustanov in fundacij; njihova vpetost v družbo, ki bi glede na vlogo, ki jo te organizacije imajo, morala biti visoka, je prav tako ostala na nizki stopnji. Po letu 1995 pa se je tudi na področju ustanov in fundacij začel nekakšen razcvet, saj je bilo ustanovljenih ogromno novih ustanov in fundacij, katerih ustanovitelji te priložnosti prej niso imeli. A vendar bo opis ustanov in fundacij temeljil na Zakonu o ustanovah iz leta 2005, saj so ravno zaradi zakonske opredelitve ustanove in fundacije v RS nekaj posebnega.

5.1 ZAKONSKA OPREDELITEV USTANOV IN FUNDACIJ

To podpoglavje zajema analizo Zakona o ustanovah iz leta 2005, ki sicer temelji tudi na Zakonu o ustanovah iz leta 1995. Izpostavljeni bodo predvsem vsebinski deli in vidiki zakona. Temu bosta sledili analiza in predstavitev tistih delov drugih pravnih aktov, ki urejajo področje delovanja ustanov in fundacij.

5.1.1 Zakon o ustanovah ZU

Ustanova je organizacija, ki ima na določen namen vezano premoženje in je po Zakonu o ustanovah oseba zasebnega prava. Namen ustanov in fundacij je splošnokoristen ali dobrodelen in naj bi bil trajen. Ustanova ali fundacija je splošnokoristna, ko je ustanovljena za aktivnosti na področju znanosti, zdravstva, vzgoje in izobraževanja, kulture, športa, otroškega, invalidskega in socialnega varstva, varstva okolja, varstva naravnih vrednost in kulturne dediščine, za verske namene in podobno. Dobrodelna pa je lahko ustanova ali fundacija, ki je ustanovljena z namenom pomagati osebam, ki potrebujejo tovrstno pomoč. Krog oseb, ki

lahko koristijo delovanje in aktivnosti ustanov in fundacij, je do neke mere omejen, vendar ne sme biti poimensko ali sorodstveno določen (ZU-UPB1).

Pristojnost za ustanove in fundacije po 3. členu Zakona o ustanovah pripada tistemu ministrstvu, v katerega delovno področje sodi namen, zaradi katerega je bila določena ustanova ali fundacija ustanovljena. V primeru, da ima ustanova ali fundacija več namenov, zaradi katerih je bila ustanovljena, spada pristojnost pod tisto ministrstvo, v delovno področje katerega sodi največ namenov dotične ustanove ali fundacije¹⁵. Zakon je precej splošen in širok, tudi kar se tiče ustanoviteljstva, saj je lahko ustanovitelj domača ali tuja fizična ali pravna oseba. Ustanova tako postane pravna oseba, ko ministrstvo, ki je pristojno za dotično ustanovo, izda soglasje k aktu o ustanovitvi. Akt o ustanovitvi mora vsebovati ime in sedež oziroma prebivališče ustanovitelja ali ustanoviteljev, če jih je več. Prav tako mora vsebovati ime in sedež ustanove, navedena morata biti ustanovitveno premoženje in njegova vrednost. Opredeljeni morajo biti tudi namen ustanove ter način in postopek imenovanja članov uprave, ki morajo biti tudi poimensko imenovani. Če se pojavi potreba po dodatnih določbah, ki so pomembne za delovanje ustanove, lahko akt o ustanovitvi vsebuje tudi slednje¹⁶. 7. in 8. člen zakona predvidevata in natančneje opredeljujeta pravni posel med živimi in pravni posel za primer smrti. Gre torej za ločevanje ustanov na dve kategoriji: v primeru pravnega posla med živimi gre za ustanavljanje ustanove s strani živečih ustanoviteljev, v primeru pravnega posla v primeru smrti pa je temelj za akt o ustanovitvi ena od oporok glede na Zakon o dedovanju. Sodišče, kjer poteka zapuščinska razprava, mora tovrstni akt izročiti pristojnemu ministrstvu glede na namen, ki ga ima dotična ustanova v predvidenem aktu o ustanovitvi (prav tam).

9. člen Zakona o ustanovah govori o ustanovitvenem premoženju, ki je lahko denar nepremičnine, premičnine in druge vrste premoženja. Denar mora biti nakazan na transakcijski račun pri banki, s katero ustanova posluje. V primeru, da premoženje ustanove ni denar, mora to premoženje uradno oceniti tudi sodni cenilec. Izročitev ustanovitvenega premoženja mora biti urejena na tak način, da lahko pristojno ministrstvo s tem premoženjem prosto razpolaga v skladu z zakonom in morebitnimi drugimi predpisi. Velikost ustanovitvenega premoženja je odvisna tudi od namena ustanove. Tovrstno premoženje se lahko v skladu z aktom o ustanovitvi in notranjimi pravili ustanove tudi poveča. Zakon prav

¹⁵ V primeru, da se pristojno ministrstvo ne more določiti, je za ustanovo pristojno ministrstvo za notranje zadeve (ZU-UPB1).

¹⁶ 3. odstavek 6. člena Zakona o ustanovah pravi tudi, da »če je ustanova ustanovljena s pravnim poslom za primer smrti in v njem niso določeni ime, sedež ter poimenski člani prve uprave ustanove, jih določi organ, pristojen za ustanove« (prav tam).

tako predvideva tudi imenovanje skrbnika premoženja, če se izkaže potreba po zaščiti ustanovitvenega premoženja (prav tam). Da je področje ustanov in fundacij v RS precej regulirano s strani države, potrjuje 11. člen Zakona o ustanovah, ki opredeljuje 4 kriterije, na podlagi katerih lahko ministrstvo, ki je pristojno za določeno ustanovo, izda soglasje k ustanovitvi. Prvi pogoj je, da akt o ustanovitvi izpolnjuje pogoje, ki so določeni s tem in drugimi zakoni, drugi pogoj je, da je namen ustanove splošnokoristen ali dobrodelen, tretji pogoj zahteva ustanovitveno premoženje, četrti pogoj pa zahteva, da ustanovitev ni v nasprotju z javnim redom. 12. člen zakona govori o soglasju k aktu o ustanovitvi in določa s tem povezan postopek. Zanimiv je predvsem 5. odstavek 12. člena, ki predvideva odločanje o pritožbi zoper odločitev pristojnega ministrstva, saj je zapisano, da o pritožbi odloča Vlada RS. 13. in 14. člen opredeljujeta vpis ustanove v evidenco in podatke, ki se vpisujejo. Na podlagi 15. člena mora ime ustanove vsebovati tudi besedo ustanova. Jasno opredeljeni morajo biti tudi namen, ustanovitelji ali kakšna druga označba, ki omogočajo jasno in nedvoumno razlikovanje med ustanovami v evidenci. Ustanove morajo imeti sedež v RS. O spremembi imena, sedeža ali namena govori 17. člen, 17a. člen pa o dolžnosti obveščanja o spremembah. Ustanova ima tudi lastna pravila oziroma statut, ki urejajo organizacijo ustanove, njene organe, imenovanje članov uprave in sprejemanje odločitev, določbe o opravljanju in zastopanju ustanove ter način razpolaganja s prihodki ustanove. Ustanovitelji morajo tovrstna pravila oziroma statut sprejeti v roku 30 dni od dneva izdaje soglasja k aktu o ustanovitvi, v roku 3 mesecev po izdaji akta o ustanovitvi pa morajo pravila oziroma statut tudi predložiti pristojnemu ministrstvu. Če ustanovitelji tega ne storijo, lahko pristojno ministrstvo razreši aktualno upravo in na podlagi akta o ustanovitvi imenuje nove člane uprave. Če se pojavi želja po spremembi pravil, lahko to stori uprava, ki je dolžna spremembe predložiti tudi pristojnemu ministrstvu. Pristojno ministrstvo je zadolženo, da preveri skladnost sprememb; v primeru neskladnosti sprememb pozove upravo, da jih uskladi. Če uprava tega ne stori, jo lahko pristojno ministrstvo razreši. 20. člen zakona omogoča ustanovi tudi uporabo drugih aktov in pravil, če so ti potrebni za delovanje ustanove. Opazimo lahko torej regulacijo in nadzor s strani države, torej pristojnih ministrstev, ki zagotavljajo, da ostajata namen in delovanje ustanov takšna, kakršna sta bila ob ustanovitvi (prav tam).

Ustanovo upravlja uprava, ki ima lahko v skladu z aktom o ustanovitvi tudi druge organe. Upravo sestavljajo vsaj trije člani, ki so imenovani v skladu z aktom o ustanovitvi oziroma pravili ustanove. Člani uprave so imenovani za določen čas, razen če je z aktom o ustanovitvi oziroma s pravili določeno drugače. Upravo lahko imenuje tudi pristojno ministrstvo, če akt o

ustanovitvi oziroma pravila tega ne onemogočajo. 22. člen opredeljuje tudi, kdo ne more biti član uprave. To so osebe, ki so mladoletne, niso poslovno sposobne, so zaposlene v ustanovi ali pa opravljajo nadzor nad ustanovo. Če uprava ne izpolnjuje nalog, ki so določene v zakonu, aktu o ustanovitvi in v notranjih pravilih, lahko ustanovitelji ali donatorji predlagajo razrešitev, o kateri odloča ministrstvo, pristojno za dotično ustanovo. Ministrstvo lahko upravo razreši tudi po uradni dolžnosti, če se ugotovi neizpolnjevanje nalog s strani uprave. Zakon ponovno omogoča tudi pritožbo, o kateri odloča Vlada RS. Naloge uprave so torej skrb za izvajanje namena ustanove, njeno zastopanje in opravljanje drugih nalog. Upravo vodi predsednik uprave, ki ga izvolijo člani uprave izmed sebe. Odločanje uprave je večinsko, razen če je s pravili določeno drugače. V primeru neodločenega rezultata odloča glas predsedujočega. 26. člen pravi, da so člani uprave upravičeni do povrnitve potnih stroškov, do dnevnic in nagrad, ki so določene s strani uprave na podlagi upoštevanja meril, ki jih določajo akt o ustanovitvi oziroma pravila. Ministrstvo, pristojno za dotično ustanovo, lahko določi zgornjo mejo zneskov za potne stroške, dnevnice in nagrade. Preostali stroški, kot so plače, potni stroški, dnevnice zaposlenih ipd., morajo biti v skladu z določenimi predpisi za področje državne uprave, razen če je v aktu o ustanovitvi zapisano drugače oziroma če pravila predvidevajo drugačno prakso (prav tam).

O premoženju ustanove govorijo 27., 28. in 29. člen zakona. Zakon predvideva, da se lahko prihodki ustanove ustvarjajo z gospodarjenjem ustanovitvenega premoženja, prihodki od opravljanja dejavnosti, donacijami in na druge načine. Prihodki ustanove se lahko uporabljajo samo za izvajanje namena in poslovanja ustanove. Donatorji so lahko tuje ali domače fizične ali pravne osebe. Ustanovitveno premoženje se lahko tudi zmanjša, če je to predvideno v aktu o ustanovitvi oziroma v pravilih. Takšno odločitev lahko sprejme tudi uprava ustanove, potrditi pa jo mora pristojno ministrstvo. Z nepremičninami lahko ustanova razpolaga samo v primeru, da poda tovrstno soglasje tudi pristojno ministrstvo. Nadzor nad premoženjem in poslovanjem vodi pristojno ministrstvo tako, da mu mora uprava ustanove predložiti letno poročilo o delu in finančnem poslovanju, in sicer za preteklo koledarsko leto. Prav tako mora uprava poročilo o finančnem poslovanju predložiti tudi drugim pristojnim državnim organom. 31. in 32. člen opredeljujeta razloge za prenehanje in posledice prenehanja ustanove. Ustanova preneha z delovanjem, če njeno premoženje ne omogoča nadaljevanja izvajanja namena ustanove, če namen ustanove postane nemogoč, če pristojno ministrstvo ugotovi, da ni razlogov in pogojev za nadaljnji obstoj ustanove, ali če je izpolnjen namen, za katerega je bila ustanova ustanovljena. V praksi sta najbolj pogosta predvsem prvi razlog in manko

pogojev, saj namen glede na obstoječe družbeno stanje nikoli ne bo povsem izpolnjen niti nemogoč. O prenehanju ustanove odloča bodisi uprava bodisi pristojno ministrstvo, pri čemer pa naj bi se upoštevala tudi volja ustanoviteljev. Če odločitev sprejme uprava, jo mora potrditi tudi pristojno ministrstvo. Ostanek premoženja, ki ostane po prenehanju in izbrisu ustanove, se v skladu z voljo in namenom ustanovitelja prenese na drugo ustanovo, ki mora izvajati enak namen. Če ustanova z enakim namenom ne obstaja, se premoženje dodeli ustanovi, ki izvaja namen, ki je najbolj soroden namenu, ki ga je izvajala ustanova, ki je prenehala obstajati (prav tam).

Zakon o ustanovah opredeljuje tudi posebnost RS, in sicer uporabo besede fundacija. Po 34. členu lahko besedo fundacija uporabljajo v imenu ali v firmi tiste pravne osebe, ki so ustanovljene za splošnokoristne ali dobrodelne namene, tega pa ne opravljajo kot pridobitno dejavnost. Tovrstne pravne osebe so vpisane v evidenco pravnih oseb v skladu z zakonom, po katerem so ustanovljene (prav tam).

Slovenska zakonodaja torej omogoča neki organizaciji, da ima pravnoorganizacijsko obliko društva, glede na to, da so lahko tudi društva splošnokoristna ali dobrodelna, pa lahko v imenu uporablja besedo fundacija. Tako bo tovrstna organizacija tudi opredeljena v evidenci kot fundacija na podlagi zakona, po katerem je ustanovljena. Gre torej za povsem preprost mehanizem, na podlagi katerega imamo v RS nekako dve vrsti organizacij, ki so predvsem splošnokoristne ali dobrodelne, in sicer ustanove, ki so pravno-organizacijska oblika, in fundacije, pri katerih gre bolj za opisovanje namena in dejavnosti, medtem ko je njihova pravno-organizacijska oblika lahko nekaj povsem drugega. Posledično so drugačna tudi razmerja med fundacijami ter pristojnimi ministrstvi in drugimi državnimi organi. Kazenske določbe zajemajo 35., 36. in 37. člen zakona, ki jim sledijo prehodne in končne določbe. Zakonska opredelitev torej ne omejuje ustanov in fundacij pri aktivnostih in izvajanju namena. Res pa je, da je zakonska opredelitev v RS do neke mere specifična, saj ne omogoča ustanavljanja političnih ustanov. Prav tako se kažejo razlike v davčni zakonodaji, o kateri bomo več govorili v nadaljevanju magistrskega dela. Primerjalna analiza izbranih držav EU, ki sledi v naslednjem poglavju, bo tako pokazala, kakšne so ključne razlike med ustanovami in fundacijami v RS in v tujini ter predvsem kje se te razlike kažejo.

5.1.2 Zakon o urejanju trga dela ZUTD

Zakon o urejanju trga dela (v nadaljevanju ZUTD) v 5. poglavju opredeljuje fundacije, namenjene izboljšanju zaposlitvenih možnosti. V 103. členu je zapisano, da so ustanovljene

za opravljanje dejavnosti z namenom izboljšanja zaposlitvenih možnosti udeležencev fundacije, ki so lahko samo zaposlene osebe, ter usklajevanja ponudbe in povpraševanja na lokalnem ali regionalnem trgu dela. Za posamezne dejavnosti lahko združenja delodajalcev, zbornice in sindikati ustanovijo fundacijo za izboljšanje zaposlitvenih možnosti (ZUTD). 104. člen predvideva pristojnosti ZU v primeru ustanovitve, delovanja in prenehanja fundacije. Za ustanovitev tovrstne fundacije morajo ustanovitelji zagotoviti ustanovitveno premoženje v višini vsaj 50.000 evrov, vire sredstev pa si takšna fundacija lahko zagotavlja s strani ustanoviteljev, prispevkov gospodarskih združenj in zbornic, prispevkov delodajalcev, donacij, sredstev iz lastnih dejavnosti in iz javnih virov. Del sredstev v določenem obsegu v primeru namena iz 103. člena zagotovi tudi država. Ministrstvo, pristojno za delo, objavi razpis, katerega merila so določena glede na potrebe trga dela, glede na lastna sredstva fundacije in glede na pretekle uspehe in rezultate fundacije (preteklo delovanje) (prav tam).

O porabi sredstev, pridobljenih na javnih razpisih, mora fundacija poročati ministrstvu, pristojnemu za delo, in sicer vsako četrletje. Zakon v 108. členu tudi določa, katere podatke mora poročilo vsebovati. Fundacijo upravlja programski svet, sestavljen iz petih članov, od katerih mora biti vsaj en predstavnik socialnih partnerjev iz 103. člena in en predstavnik ministrstva, pristojnega za delo, oziroma zavoda, če fundacija deluje za posamezne dejavnosti. Fundacije so vpisane v evidenco fundacij, ki je javna. 111. člen določa podatke, ki se vpišejo v evidenco. V 184. členu ZUTD je predvideno tudi preoblikovanje skladov dela, ki so bili ustanovljeni na podlagi Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, v fundacije, in sicer v roku 6 mesecev od začetka uporabe ZUTD¹⁷ (prav tam).

5.1.3 Pravilnik o vodenju evidence ustanov

Pravilnik o vodenju evidence ustanov je bil izdan¹⁸ z namenom določitve vsebine in načina vodenja informacij, ki so bile zbrane z namenoma vpisa v samo evidenco in so pomembne za pravni promet ustanove. V 3. členu so določeni podatki, ki se vpisujejo v evidenco ustanov. Nadaljnji členi opredeljujejo ukrepe ob pomanjkljivih podatkih, način vpisa v evidenco, način obveščanja o vpisu v evidenco in način dostopanja do podatkov.

¹⁷ ZUTD je bil razglašen 6. oktobra 2010, kar pomeni, da se je njegova uporaba pričela najkasneje 6. aprila 2010 (Vlada RS 2015b).

¹⁸ Pravilnik o vodenju evidence ustanov je leta 2005 izdal minister za notranje zadeve, in sicer na podlagi 14. člena Zakona o ustanovah (Vlada RS 2015c).

5.2 ZDRUŽENJE SLOVENSКИH USTANOV TER STATISTIKA USTANOV IN FUNDACIJ V RS

ZSU je krovna ustanova, ki je bila ustanovljena leta 2009 kot nepolitična, nestrankarska in nacionalna organizacija slovenskih ustanov. V ZSU je v času pisanja magistrskega dela vključenih 45 ustanov in fundacij (Združenje slovenskih ustanov 2015). Ker je edina tovrstna krovna ustanova v RS, legitimno predstavlja interese civilne družbe in je glavna pobudnica sprememb obstoječe zakonodaje s strani slovenskih ustanov. ZSU tako predlaga zakonske rešitve, ki so v korist ustanov ter finančnih in materialnih vlagateljev. Združenje prav tako podpira zaposlene v ustanovah in seveda prostovoljce, ki so vpleteni v aktivnosti in delovanje ustanov in fundacij, saj tovrstne kompetence in ljudje predstavljajo pomemben del aktivnosti in delovanja ustanov in fundacij, njihov vpliv pa se lahko kaže predvsem pri uspešnosti delovanja. ZSU je aktivno tudi na področjih informiranja in pravnega svetovanja pobudnikom za ustanovitev novih ustanov, analize podatkov, informiranja domače in tuje javnosti o slovenskih ustanovah, zaznavanja in uveljavljanja skupnih interesov, vzpostavljanja dialoga z javno upravo ter na področju povezovanja s tovrstnimi združenji v tujini (Združenje slovenskih ustanov 2010, 5). Organi ZSU so upravni odbor, ki ima mandatno obdobje dveh let in ima 9 članov, generalni sekretar, poslovni sekretar in nadzorni odbor (Združenje slovenskih ustanov 2015).

5.2.1 Analiza anketnega vprašalnika ZSU iz leta 2010¹⁹

ZSU je leta 2010 v okviru projekta, namenjenega krepitevi vloge ustanov in fundacij v RS, izvedlo anketni vprašalnik, namenjen raziskavi o potrebah in prioritetah ustanov v RS, o informacijskih in podpornih storitvah, ki jih ZSU ustanovam in fundacijam nudi. Pozornost je bila prav tako usmerjena k vprašanju civilnega dialoga in statusa domačih ustanov in fundacij ter evropskih fundacij in položaju razvoja lokalnih razvojnih fundacij (v nadaljevanju LRF). Vzorec anketiranja so predstavljale ustanove in fundacije, ki so bile leta 2009 prijavljene v registru Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES). Skupaj jih je bilo 182. Anketiranje je potekalo dobre 3 mesece, anketni vprašalnik pa je izpolnilo 20 ustanov, kar glede na podatke registra AJPES znaša le dobrih 11 odstotkov vseh ustanov in fundacij v RS. Odziv je bil leta 2009 sicer boljši kot leta 2008, ko se je na anketni vprašalnik odzvalo vsega 9 odstotkov ustanov in fundacij. 13 ustanov, ki so sodelovale v raziskavi, je tudi članic ZSU. V odgovorih na anketni vprašalnik ustanove ZSU

¹⁹ Anketni vprašalnik ZSU je dostopen na naslednji povezavi: http://www.zsu.si/data/upload/Analiza_vprasalnika.pdf.

predlagajo, naj okrepi svoje povezave ne le s članstvom, temveč tudi z ostalimi ustanovami v RS in v bodoče razmisli o neposrednem stiku z ustanovami, saj bi takšen način doprinesel k povečanju participacije ustanov in fundacij v tovrstnih anketnih vprašalnikih. Ustanove in fundacije glede na področje delovanja pokrivajo skoraj vsa področja, ki so bila leta 2010 uveljavljena oziroma priznana v RS. Nadaljnja analiza je pokazala, da so ustanove, ki so sodelovale v raziskavi, v 55 odstotkih aktivne že 10 let in več, 40 odstotkov pa jih deluje med 5 in 10 let. Po mnenju avtorjev analize kaže ta podatek na stabilizacijo ustanov. Zaposlenost v ustanovah ne odstopa od stanja leta 2008 – gre torej za nizek delež zaposlenosti, saj kar 45 odstotkov ustanov nima niti enega zaposlenega, zgolj 3 ustanove pa imajo 4 zaposlene. Po mnenju avtorjev bi k prej omenjeni stabilizaciji pripomogla tudi večja in stabilnejša kadrovska moč. Udeleženci anketnega vprašalnika so odgovarjali tudi na vprašanja v povezavi z učinkovitostjo storitev, ki jih ponuja ZSU. Glede na rezultate anketnega vprašalnika iz leta 2008 se ZSU trudi upoštevati predloge sprememb in izboljšav, saj so se nekatere storitve, ki so bile leta 2008 med najslabše ocenjenimi, sedaj izkazale kot najbolj zaželeno in učinkovite storitve ZSU. Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da 55 odstotkov anketiranih meni, da vloga ustanov v družbi ni prepoznavna, kar niti ni presenetljivo, saj dejansko stanje potrjuje ugotovitve analize. Kot neugodno so anketiranci ocenili tudi stanje na političnem področju v državi v odnosu do ZSU. Več kot polovica jih je tudi mnenja, da je splošna klima za delovanje ustanov in fundacij v družbi in državi neugodna. Avtorji analize iščejo vzroke za takšno stanje na eni strani v novosti, ki jo ustanove predstavljajo zaradi svoje pozne ponovne vključitve v slovensko družbo, na drugi strani pa v zakonski opredelitvi, ki je za aktivnosti in delovanje ter širjenje ustanov in fundacij neugodna. Anketiranci so potrdili hipotezo ZSU, saj so mnenja, da bi močna medijska intervencija lahko izboljšala medijsko sliko v javnem prostoru. Večina anketiranih torej podpira splošno in medijsko kampanjo za dvig prepoznavnosti ustanov in fundacij v družbi. Eden od problemov, ki se je pokazal v analizi anketnega vprašalnika, je tudi pretirana pasivnost ustanov in fundacij, kar se tiče spremljanja na področju zakonodaje, ki ureja področje ustanov in fundacij, saj je kar 60 odstotkov anketiranih odgovorilo, da zgolj pasivno spremljajo dogajanje okrog predlaganih sprememb in dopolnitev zakonodaje. V vprašalniku so bila zajeta tudi vprašanja za LRF, saj so v anketnem vprašalniku sodelovale tudi tri LRF (Združenje slovenskih ustanov 2015). Proučevanje analize anketnega vprašalnika je potrdilo stanje, ki je bilo glede obravnavane tematike izpostavljeno v dosedanem delu.

5.2.2 Evidenca ustanov in fundacij

Na spletu je na voljo iskalnik po evidenci ustanov in fundacij, vzpostavljen s strani Vlade RS. Po iskalniku je mogoče iskati na podlagi matične številke ustanove ali fundacije, občine ali sedeža in imena ustanove ali fundacije. Gre za zanesljivo in reprezentativno evidenco ustanov in fundacij, za katero sicer ne moremo trditi, da v danem trenutku predstavlja natančno število ustanov in fundacij v RS. Vsebuje namreč podatke 292 ustanov in fundacij, medtem ko evidenca ustanov in fundacij na spletni strani AJ PES vsebuje podatke 286 ustanov in fundacij. Za namene analize statistike ustanov in fundacij, o kateri bo več napisanega v nadaljevanju, bom uporabil podatke iskalnika po evidenci ustanov in fundacij, vzpostavljenega s strani Vlade RS. Evidenca, dostopna na spletni strani AJ PES, pa mi bo služila za pridobivanje morebitnih drugih informacij, ki na prej omenjenem iskalniku niso na voljo.

Tabela 5.1: Število ustanov in fundacij po občinah

Občina	Število ustanov in fundacij
Ajdovščina	1
Bled	3
Bovec	1
Brezovica	1
Brežice	1
Celje	4
Cerklje na Gorenjskem	1
Cerknica	1
Cirkulane	1
Črenšovci	1
Dobrova-Polhov Gradec	1
Domžale	1
Grosuplje	1
Ig	2
Jesenice	1
Kamnik	4
Kidričevo	2
Kobarid	1
Kočevje	3
Komen	1

Komenda	1
Koper	7
Kostel	1
Kranj	11
Kranjska Gora	1
Krško	2
Lendava	1
Litija	3
Ljubljana	146
Ljutomer	1
Loški potok	1
Lovrenc na Pohorju	1
Makole	1
Maribor	16
Martjanci	1
Medvode	1
Mengeš	1
Moravske Toplice	1
Mozirje	2
Murska Sobota	6
Naklo	1
Nazarje	1
Nova Gorica	9
Novo mesto	3
Piran	1
Pivka	1
Podčetrtek	1
Polzela	2
Ptuj	1
Radlje ob Dravi	1
Radovljica	4
Ravne na Koroškem	2
Rečica ob Savinji	2
Ribnica	3
Rogaška Slatina	1
Slovenj Gradec	1
Slovenska Bistrica	1
Škofja Loka	3

Šmarje pri Jelšah	1
Šmarješke Toplice	1
Tišina	1
Tolmin	2
Trzin	1
Velenje	3
Velike Lašče	1
Zagorje ob Savi	4
Žalec	3
Skupaj (n)	292

Vir: Evidenca ustanov in fundacij (2015).

Podatki v tabeli (glej Tabelo 5.1) prikazujejo število ustanov in fundacij po občinah v RS. Uporabljen seznam občin zajema 212 občin, od katerih jih ima enajst status mestne občine. Zadnja ustanovljena občina na podlagi uporabljenega seznama je Občina Ankaran, ki je bila ustanovljena leta 2011 (Wikipedia 2015). Podatke o ustanovah in fundacijah sem črpal iz prej omenjene evidence ustanov in fundacij, vzpostavljene s strani Vlade RS. Po podatkih dotične evidence je v RS aktivnih 292 ustanov in fundacij, vključno z lokalnimi razvojnimi fundacijami, in sicer v 65 slovenskih občinah in mestnih občinah. Od 292 ustanov in fundacij jih ima kar 146 sedež v Mestni občini Ljubljana, kar predstavlja 50 odstotkov vseh ustanov in fundacij. Sledi Mestna občina Maribor s 16 ustanovami in fundacijami, kar predstavlja dobrih 5 odstotkov vseh ustanov in fundacij. V Mestni občini Kranj je 11 ustanov in fundacij, kar predstavlja dobre 4 odstotke vseh ustanov in fundacij. V 8 občinah sta po dve ustanovi oziroma fundaciji, prav tako so v 8 občinah po 3 ustanove oziroma fundacije, v kar 41 občinah pa deluje po ena ustanova oziroma fundacija. Ustanove in fundacije se nahajajo v dobrih 31 odstotkih slovenskih občin, kar kaže na razpršenost in, sodeč po lokaciji občin, dobro teritorialno pokritost z delovanjem in aktivnostmi ustanov in fundacij. Zanimivo je tudi, da v vsaki mestni občini v RS deluje vsaj ena ustanova ali fundacija. V tabeli so mestne občine označene z odebeljenimi črkami.

Evidenca ustanov in fundacij prikazuje tudi informacije o pristojnem ministrstvu. Pri zbiranju podatkov so mi preglavice povzročala imena ministrstev, saj so bila številna imena zastarela in neuporabna. Tako je bilo treba pridobiti najnovejši seznam ministrstev z njihovimi imeni in kraticami, na podlagi katerih sem nato lahko določil število ustanov in fundacij, za katere je pristojno posamezno ministrstvo. Pristojnosti nad ustanovami in fundacijami na podlagi

evidence ustanov in fundacij v času pisanja tega magistrskega dela izvaja skupno 11 ministrstev (Vlada RS 2015a):

- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS (v nadaljevanju MIZŠ),
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS (v nadaljevanju MKGP),
- Ministrstvo za zunanje zadeve RS (v nadaljevanju MZZ),
- Ministrstvo za notranje zadeve RS (v nadaljevanju MNZ),
- Ministrstvo za obrambo RS (v nadaljevanju MORs),
- Ministrstvo za finance RS (v nadaljevanju MF),
- Ministrstvo za zdravje RS (v nadaljevanju MZ),
- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo RS (v nadaljevanju MGRT),
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS (v nadaljevanju MDDSZ),
- Ministrstvo za kulturo RS (v nadaljevanju MK) in
- Ministrstvo za okolje in prostor RS (v nadaljevanju MOP).

Tabela 5.2: Število ustanov in fundacij glede na pristojno ministrstvo

Pristojno ministrstvo	Število ustanov in fundacij
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	103
Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	2
Ministrstvo za zunanje zadeve	2
Ministrstvo za notranje zadeve	4
Ministrstvo za obrambo	1
Ministrstvo za finance	1
Ministrstvo za zdravje	31
Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo	1
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	82
Ministrstvo za kulturo	54
Ministrstvo za okolje in prostor	11

Vir: Evidenca ustanov in fundacij (2015).

Kot je razvidno iz tabele (glej Tabelo 1.2), je MIZŠ pristojno za 103 ustanove in fundacije, kar predstavlja 35 odstotkov vseh ustanov in fundacij. MDDSZ je pristojno za 82 ustanov in fundacij, kar predstavlja 28 odstotkov vseh ustanov in fundacij. Skupaj sta MIZŠ in MDDSZ pristojna za kar 63 odstotkov vseh ustanov in fundacij v RS. Sledi MK, ki je pristojno za 54 ustanov in fundacij, kar predstavlja dobrih 18 odstotkov, MZ pa je pristojno za 31 ustanov in fundacij, kar predstavlja dobrih 11 odstotkov vseh ustanov in fundacij. MO, MF in MGRT so pristojna za po eno ustanovo oziroma fundacijo.

5.2.3 Lokalne razvojne fundacije

Lokalna razvojna fundacija (v nadaljevanju LRF) je organizacija, ki jo upravljajo prebivalci skupnosti za prebivalce skupnosti. Gre za neodvisno človekoljubno organizacijo, ki zbira, upravlja in razdeljuje sredstva, ki jih dobi od večinoma lokalnih donatorjev. Eden od glavnih ciljev LRF je izboljšanje kakovosti življenja na lokalni ravni. Gre za iskanje in pridobivanje stalnih sredstev, ki so razdeljena za splošno koristne projekte in programe lokalnih skupnosti. LRF se osredotočajo predvsem na dejavnosti, ki prispevajo k razvoju lokalne skupnosti. LRF tako tudi povezujejo različne akterje pri obravnavi lokalne problematike v korist celotne skupnosti. LRF predstavljajo prednosti tudi za lokalno gospodarstvo, saj lahko le-to v LRF prepozna primerno obliko vključevanja in investiranja v lokalno skupnost. S tem lahko podjetja uresničujejo načelo družbene odgovornosti v obliki donacij in sponzorstev. Posamezniki pa lahko s pomočjo LRF ustvarijo pogoje za reševanje in urejanje potreb, ki se kažejo v lokalni skupnosti²⁰ (Združenje slovenskih ustanov 2010, 7).

V Brežicah ima sedež Ustanova lokalna razvojna fundacija Posavja, ki spada pod pristojnost MDDSZ. Ustanovljena je bila z namenom »vzpodbujanja pravnih in drugih pogojev za razvoj filantropije, prostovoljnega dela in financiranja javno koristne nepridobitne dejavnosti, med katere spadajo predvsem projekti in dejavnosti za vzpodbujanje filantropije, prostovoljnega dela, dobroteljnosti ter reševanje socialnih, gmotnih in drugih družbenih problemov« (Lokalna razvojna fundacija Posavja 2015).

Še ena LRF je Ustanova lokalna razvojna fundacija za Pomurje, ki prav tako spada pod pristojnost MDDSZ. Ta LRF »je nevladna organizacija ustanovljena kot ustanova, z namenom spodbujanja vzpostavitve okvirjev za razvoj filantropije, prostovoljnega dela in financiranja javno koristne nepridobitne dejavnosti – razvoja in delovanja nevladnih

²⁰ Še ena od prednosti LRF je, da si lahko lokalna društva in zasebni zavodi prek LRF zagotovijo finančna sredstva za uresničevanje lastnih dejavnosti in izvajanje aktivnosti v svoji lokalni skupnosti. Leta 2010 je bilo v RS 5 tovrstnih fundacij, torej LRF, ki se pojavljajo predvsem na obrobjih države (Združenje slovenskih ustanov 2010, 7).

organizacij in sicer projektov ter dejavnosti civilnega sektorja na območju Pomurja« (Lokalna razvojna fundacija za Pomurje 2015). Tretja LRF ima sedež v občini Pivka in je nekoliko drugačna od ostalih dveh, saj se imenuje Lokalni pospeševalni center Pivka, ustanova za pospeševanje razvoja gospodarstva, kmetijstva in turizma v občini Pivka. V osnovi gre torej še vedno za LRF, ki pa se predstavlja kot pospeševalni center. Ta LRF spada pod pristojnost MGRT (Vlada RS 2015b).

Podatki, koliko od 289 ustanov in fundacij je LRF, žal ni oziroma niso javno dostopni. Po proučevanju evidence ustanov in fundacij sem naletel še na Ustanovo Fundacija BiT Planota, ki je bila ustanovljena leta 2006 kot lokalna razvojna fundacija. V Litiji ima sedež tudi Razvojna fundacija Pogum, ki prav tako deluje na področju lokalnih skupnosti na podeželju RS, ustanovljena pa je bila leta 2008 s strani Razvojnega centra Srca Slovenije in je tudi članica ZSU (Srce Slovenije 2015). Do natančnega števila LRF bi lahko prišli z analizo celotne evidence ustanov in fundacij, poleg tega pa bi morali pridobiti tudi vsebinske informacije od vsake ustanove in fundacije, saj evidenca ustanov in fundacij tovrstnih podatkov ne vsebuje.

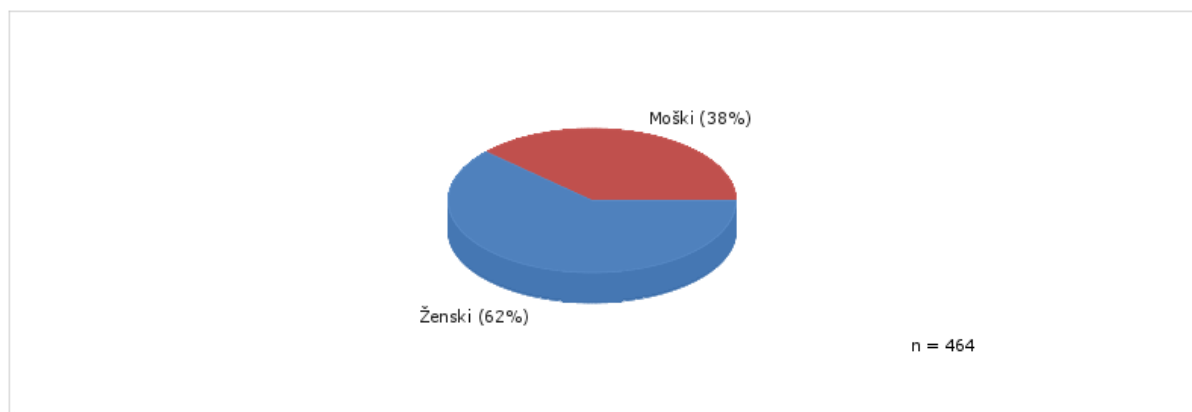
5.2.4 Skladi dela

Skladi dela so organi civilne družbe, ki so samostojne neprofitne institucije, dejavnosti katerih so usmerjene v aktivno politiko zaposlovanja, ki jo sprejema Vlada RS. Skladi dela pripomorejo k uravnavanju strukturnega neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela in zmanjševanju brezposelnosti. V ZSU so mnenja, da so skladi dela vmesni člen med posameznikom, civilno družbo, javnimi in zasebnimi službami ter gospodarstvom. Delodajalcem in delojemalcem pa lahko služijo kot nekakšen storitveni servis. Ustanovitelji skladov dela so lahko občine, obrtne in druge zbornice, združenja, sindikati, tudi Vlada RS in gospodarske družbe. V RS je leta 2010 delovalo petnajst skladov dela, katerih pravno-organizacijska oblika je bila ustanova, njihov namen pa izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Skladi dela udeležencem omogočajo svetovanje, izobraževanje ter dodatno usposabljanje oziroma pridobivanje novih znanj, izkušenj in veščin za uspešno vključevanje na trg dela. Finančna sredstva tako prihajajo iz zasebnih, lokalnih, državnih virov in virov EU (Združenje slovenskih ustanov 2010, 5). Po podatkih evidence ustanov in fundacij je leta 2015 aktivnih 25 skladov, od tega jih kar 20 spada pod pristojnost MDDSZ, štirje skladi spadajo pod pristojnost MIZS, en sklad pa pod pristojnost MK (Vlada RS 2015b).

5.3 ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Za potrebe magistrskega dela je bila opravljena tudi raziskava, in sicer s pomočjo anketnega vprašalnika. Spletno anketiranje je temeljilo na metodi snežne kepe z uporabo socialnih omrežij in elektronske pošte. Metoda snežne kepe je metoda, pri kateri naključno izberemo določeno število anketirancev, ki vprašalnik posredujejo dalje svojim stikom. Na ta način se število anketirancev veča kot snežna kepa, ki učinkovito proizvaja vzorčno strukturo (Malhotra 2002, 355). Anketni vprašalnik sem sestavil s pomočjo orodij za izdelavo tovrstnih vprašalnikov na spletni strani 1ka, ki služi kot platforma za tovrstne vprašalnike. S pomočjo orodij spletne strani sem nato prilagodil grafe potrebam tega magistrskega dela in jih v nadaljevanju poglavja tudi analiziral in interpretiral. Anketni vprašalnik sem razširil med različne družbene skupine ljudi, s čimer sem želel doseči čim bolj razpršen in reprezentativen vzorec. Anketni vprašalnik je sestavljen iz 22 vprašanj, ki pokrivajo obravnavano tematiko, in spada med krajše anketne vprašalnike. Aktiven je bil od 4. maja 2015 do 15. junija 2015, torej 42 dni. Največji delež dokončanih anket je bil med 4. in 12. majem. Ena od omejitev anketnega vprašalnika je nedvomno samo obravnavano področje, torej ustanove in fundacije, o katerih javnost ne ve veliko. Posledično je tudi anketni vprašalnik začelo reševati manj posameznikov, kot bi jih v primeru bolj prepoznavne tematike, o kateri je tudi v javnosti veliko znanega. Nagovor anketnega vprašalnika je namreč prebralo 1051 oseb, anketni vprašalnik pa je pričelo reševati 623 oseb, kar predstavlja 59,3 odstotkov vseh oseb. Anketni vprašalnik je dokončalo 464 oseb, kar predstavlja 44,2 odstotka vseh sodelujočih. Metoda snežne kepe je torej učinkovito proizvedla vzorčno strukturo, pri kateri število dokončanih anketnih vprašalnikov ni tako majhno. Vzorec za analizo podatkov anketnega vprašalnika tako predstavlja 464 anketirancev ($n = 464$). V analizi anketnega vprašalnika so bila uporabljena zgolj tista vprašanja, ki so relevantna za to analizo, saj je bilo med pisanjem magistrskega dela ugotovljeno, da so nekatera vprašanja za to delo neuporabna. Za potrebe magistrskega dela je bilo uporabljenih 18 vprašanj. Anketni vprašalnik je PRILOGA 1 tega magistrskega dela.

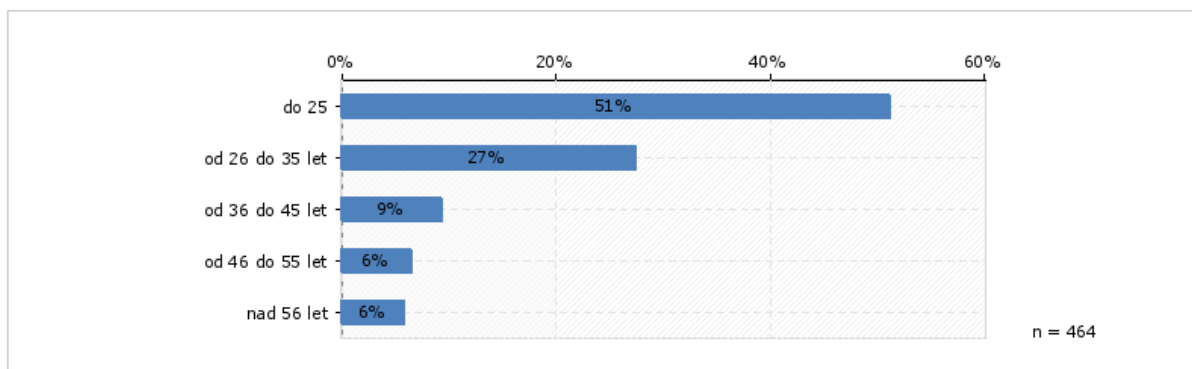
Graf 5.1: Razmerje anketirancev glede na spol

Vir: lastna analiza (2015).

Glede na podatke iz grafa je v anketnem vprašalniku sodelovalo 62 odstotkov žensk, kar pomeni, da je bilo 287 anketirancev ženskega spola, delež moških pa je 38-odstoten, kar pomeni, da je bilo 177 anketirancev moškega spola. Razloge za tako neuravnoteženo spolno sestavo anketirancev lahko iščemo v načinu širjenja anketnega vprašalnika, saj se je anketni vprašalnik širil tudi po različnih platformah virtualnega komuniciranja; pri nekaterih od njih je delež žensk večji od deleža moških. Konkretno so to platforme, ki služijo zadovoljevanju ženskih interesov in potreb.

Graf 5.2: Starostna sestava anketirancev

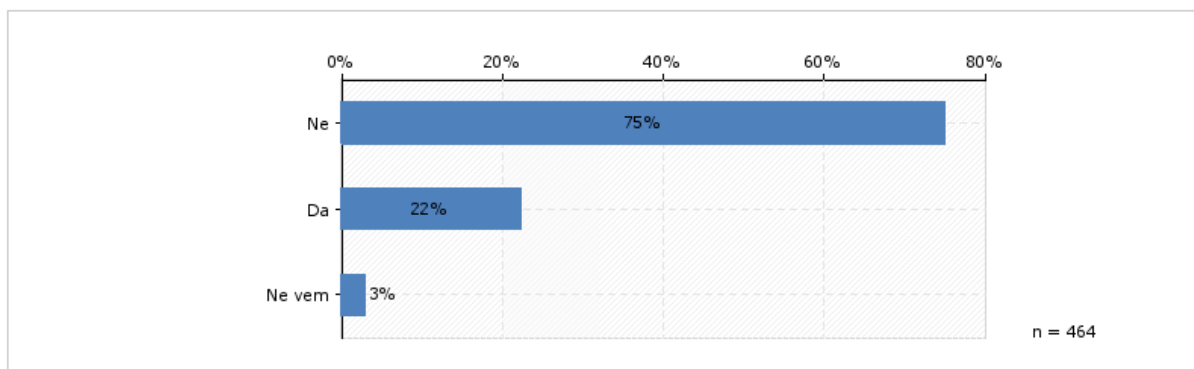

Vir: lastna analiza (2015).

Iz zgornjega grafa je razvidno, da znaša delež anketirancev, starih do 25 let, kar 51 odstotkov oziroma 237 anketirancev, 127 anketirancev oziroma 27 odstotkov je starih med 26 in 35 let. 43 anketirancev je starih med 36 in 45 let, kar znaša 9 odstotkov. 30 anketirancev je starih med 46 in 55 let, 27 anketirancev pa je starejših od 56 let. Pri obeh skupinah to znaša 6 odstotkov. Razlogi za takšno starostno sestavo niso presenetljivi, saj je anketni vprašalnik spletne narave, informacijsko pismene pa so predvsem mlajše generacije. Naklonjenost

reševanju anketnih vprašalnikov je že tako ali tako nizka, dejstvo, da je za reševanje potrebno znanje o informacijski tehnologiji, pa potencialno število anketirancev še zmanjšuje. Kljub temu sem skušal z metodo snežne kepe povečati sodelovanje predvsem anketirancev iz višjih starostnih skupin, kar mi je do neke mere tudi uspelo.

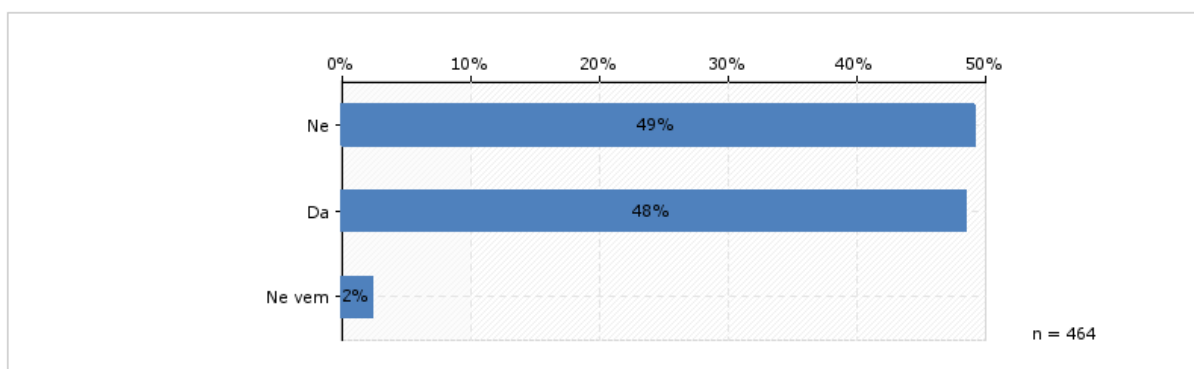
Graf 5.3: Ali ste že slišali za Združenje slovenskih ustanov (ZSU)?

Vir: lastna analiza (2015).

Iz grafa je razvidno, da kar 75 odstotkov oziroma 348 anketirancev še nikoli ni slišalo za ZSU, 22 odstotkov (103 anketiranci) je za ZSU že slišalo, medtem ko 3 odstotki (13 anketirancev) niso prepričani. Če upoštevamo, da je v RS manj kot 300 ustanov in fundacij, v samo združenje pa jih je včlanjenih 45, takšni rezultati ne smejo biti presenečenje. Proučevanje in raziskovanje obravnavane tematike prav tako nakazuje na splošno nepoznavanje ustanov in fundacij v RS.

Graf 5.4: Ali ste že slišali za lokalne razvojne fundacije?

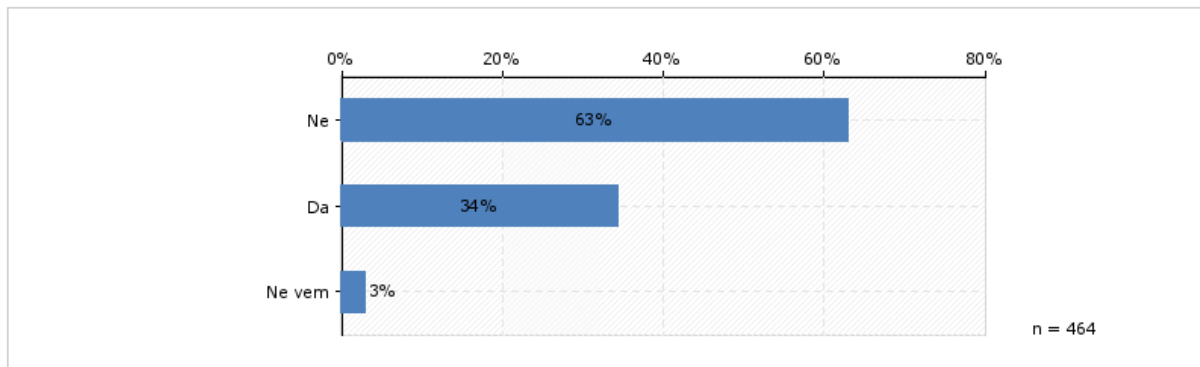

Vir: lastna analiza (2015).

Iz zgornjega grafa lahko razberemo, da je delež tistih, ki so že slišali za LRF, skoraj enak deležu tistih, ki še niso slišali za LRF. Za njih namreč še ni slišalo 228 anketirancev, medtem ko je za njih slišalo 225 anketirancev. 3 anketiranci ne vedo, ali so že slišali za tovrstne fundacije. Podatki so na prvi pogled presenetljivi, saj bi lahko sklepali, da LRF niso toliko

prepoznavne kot običajne ustanove in fundacije. Večji delež tistih, ki so že slišali za LRF, lahko pripišemo dejstvu, da so LRF dejavne na lokalni ravni in so ponavadi bolj vpete v lokalno civilno družbo. Prav tako lahko zaradi načina širjenja anketnega vprašalnika po socialnih omrežjih sklepamo, da anketiranci izvirajo tudi iz manjših občin, s podeželja, kjer tovrstne fundacije tudi delujejo.

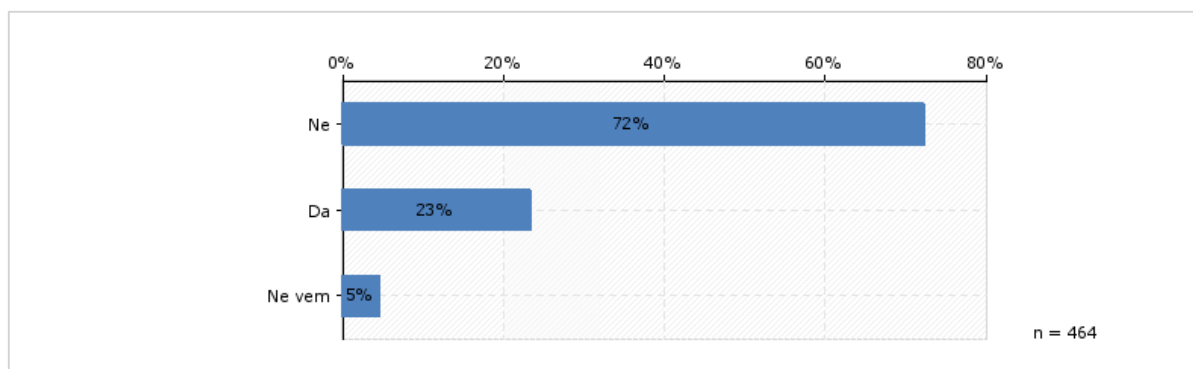
Graf 5.5: Ali ste že slišali za sklade dela?

Vir: lastna analiza (2015).

Skladi dela v RS niso tako razširjeni, saj jih je v letu 2015 aktivnih zgolj 25. Iz tega dejstva verjetno izvira eden glavnih razlogov za to, da za tovrstne sklade še ni slišalo 292 anketirancev oziroma 63 odstotkov, za njih pa je slišalo le 159 anketirancev oziroma 34 odstotkov, kar je dobra tretjina. 13 anketirancev oziroma 3 odstotki na to vprašanje niso znali odgovoriti. Skladi dela niso podvrženi lastni promociji v tolikšni meri, temveč zgolj izvajajo svoj namen, svoje aktivnosti. Z njimi so po vsej verjetnosti seznanjeni le tisti anketiranci, ki so bili z njimi v neposrednem ali posrednem stiku. Poleg tega so skladi dela še bolj nepoznano področje od ustanov in fundacij, zato takšni deleži ne presenečajo.

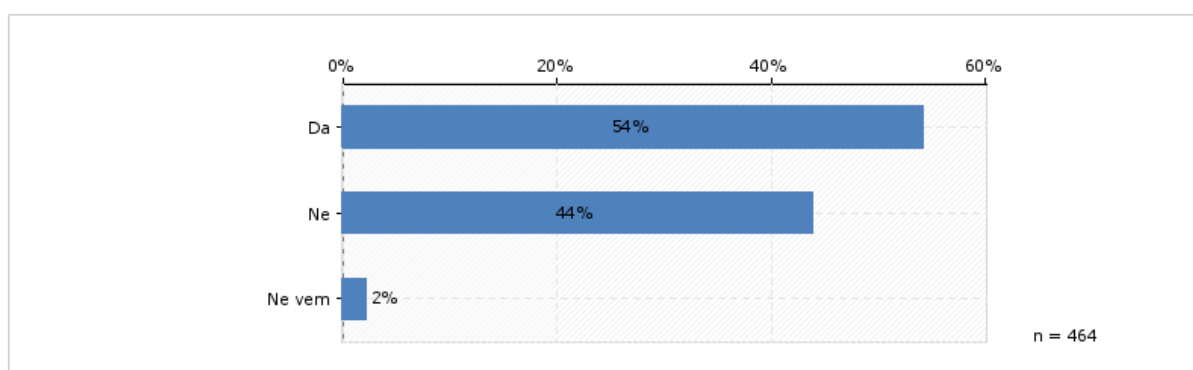
Graf 5.6: Ali ste že slišali za Evropski statut za ustanove?

Vir: lastna analiza (2015).

Potreba po Evropskem statutu za ustanove se je pojavila leta 2001 ob širitvi EU, saj je pričelo naraščati število ustanov in financerjev, ki si zaradi kompleksnosti sveta, v katerem živimo, želijo mednarodnega sodelovanja pri izvajanju projektov. Tovrstni statut podpira tudi Center evropskih ustanov. Gre za novo zakonsko obliko, ki bi dopolnjevala že obstoječe nacionalne in druge zakone, ki urejajo ustanove v državah članicah EU (Združenje slovenskih ustanov 2010, 4). Kar 335 anketirancev oziroma 72 odstotkov še ni slišalo za tovrstni statut, zanj pa je slišalo 108 anketirancev oziroma 23 odstotkov. 5 odstotkov oziroma 21 anketirancev na vprašanje ni znalo odgovoriti. Odstotek tistih, ki še niso slišali za statut, je precejšen, saj s to pobudo civilna družba ni seznanjena. Če upoštevamo, da je že splošno poznavanje EU in njenih institucij porazno, da je volilna udeležba na volitvah v Evropski parlament nizka in da državljani EU ne poznajo svojih pravic in dolžnosti ter prednosti EU, potem podatki niti ne morejo biti drugačni.

Graf 5.7: Ali ste že slišali za Fundacijo Študentski tolar?

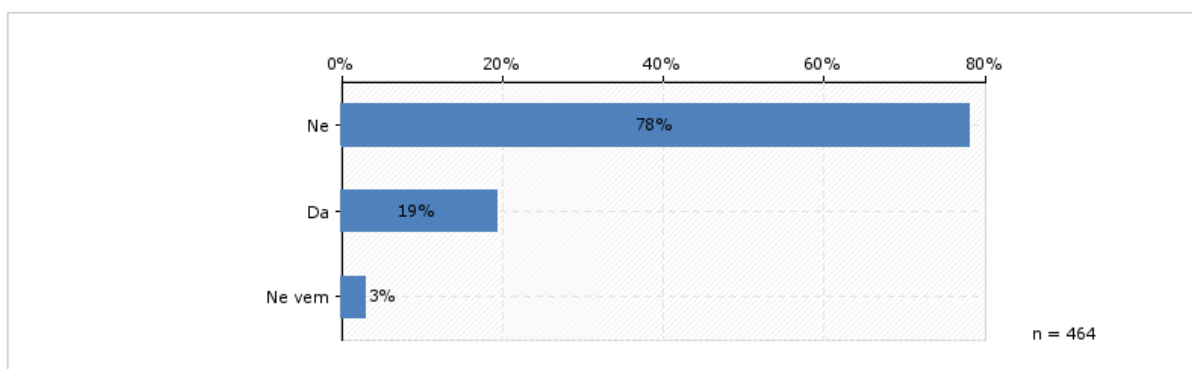

Vir: lastna analiza (2015).

Dotična fundacija je bila izbrana predvsem zaradi relevantnosti podatkov pri naslednjem podpoglavju, saj sem si Fundacijo Študentski tolar izbral za študijo primera. 251 anketiranih

oziroma 54 odstotkov je že slišalo za to fundacijo, 203 pa še zanjo niso slišali, kar predstavlja 44 odstotkov. 10 anketirancev oziroma 2 odstotka se o tem nista znala opredeliti. Ta fundacija je torej glede na splošno prepoznavnost in na prepoznavnost npr. ZSU dokaj prepoznavna. Verjetno se razlog za njeno prepoznavnost skriva v dejstvu, da je Fundacija Študentski tolar namenjena ravno študentski populaciji, ki predstavlja najboljšežnejšo starostno skupino v anketi, pokriva pa tudi del druge starostne skupine, torej tudi osebe, stare več kot 25 let.

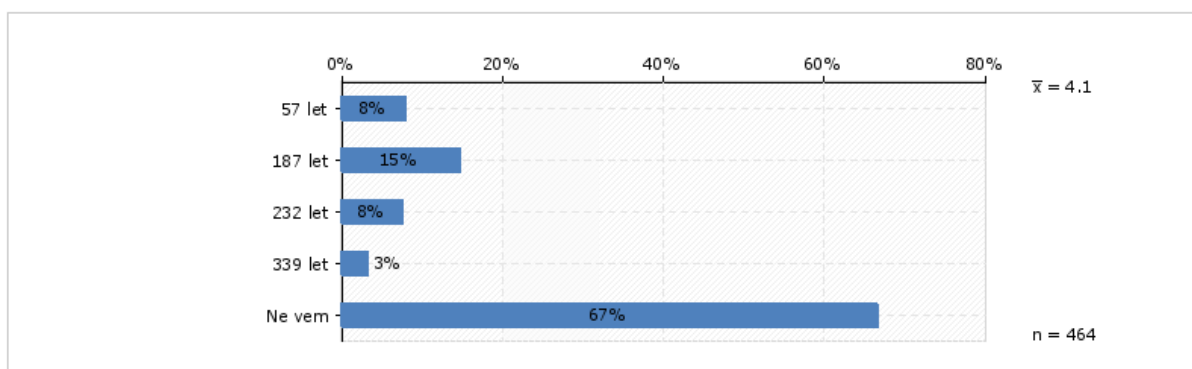
Graf 5.8: Ali ste že slišali za Knafljevo ustanovo na Dunaju?

Vir: lastna analiza (2015).

O Knafljevi ustanovi na Dunaju (glej poglavje 4.1) se mi je zdelo smiselno spraševati predvsem zato, ker gre za najstarejšo slovensko ustanovo, ki pokriva tudi del RS – ozemlje, ki je bilo v tistih časih edino slovensko. Za Knafljevo ustanovo še ni slišalo 362 anketirancev oziroma 78 odstotkov, 13 anketirancev oziroma 3 odstotki se o tem niso znali opredeliti, 89 anketirancev pa je za Knafljevo ustanovo že slišalo, kar predstavlja 19 odstotkov. Sklepamo lahko, da so med tistimi, ki so zanjo že slišali, bodisi nekdanji ali sedanji štipendisti, zgodovinarji ipd.

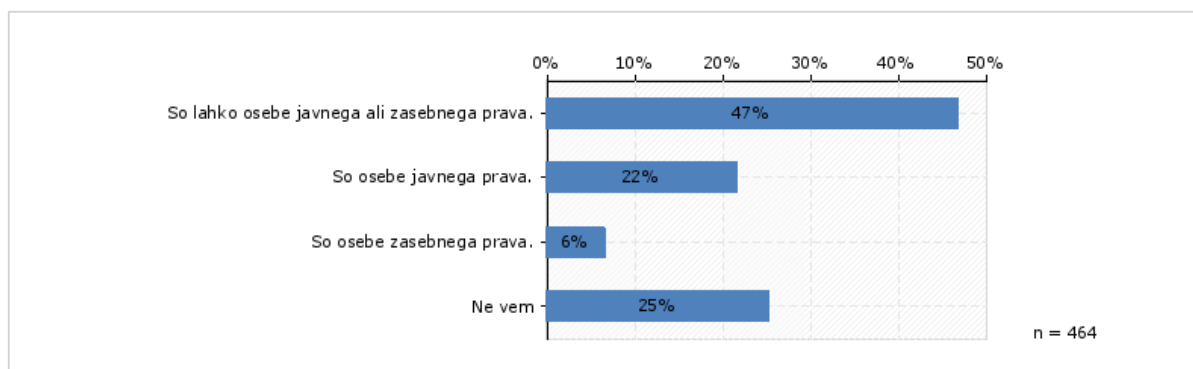
Graf 5.9: Koliko je stara najstarejša slovenska ustanova?

Vir: lastna analiza (2015).

Zgolj 15 anketirancev oziroma 3 odstotki so pravilno odgovorili na vprašanje, medtem ko jih 309 oziroma 67 odstotkov ni poznalo pravilnega odgovora. 68 anketirancev oziroma 15 odstotkov je mnenja, da je stara 187 let, 37 oziroma 8 odstotkov jih je mnenja, da je stara 57 let, prav tako 8 odstotkov oziroma 35 anketirancev pa je mnenja, da je stara 232 let. Podatki zgoraj potrjujejo navedbe iz prejšnjih grafov.

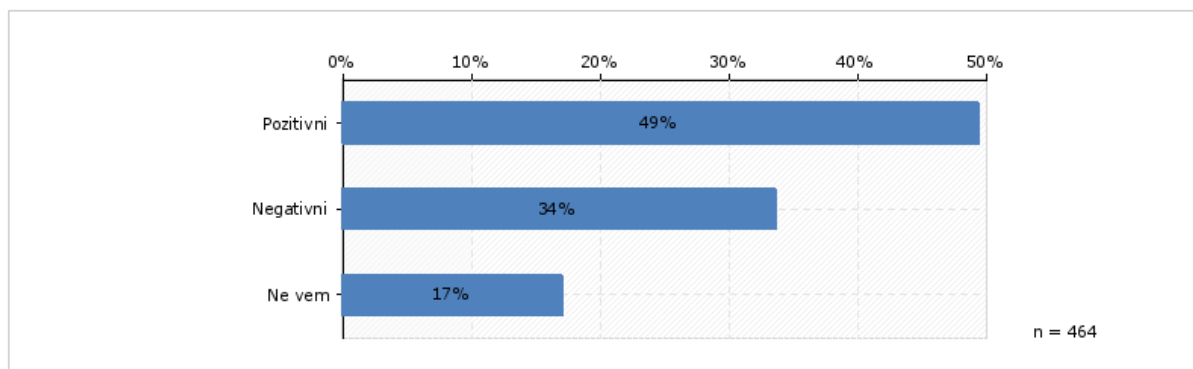
Graf 5.10: Ali so ustanove – fundacije osebe javnega prava ali osebe zasebnega prava?

Vir: lastna analiza (2015).

Ustanove in fundacije so osebe javnega ali zasebnega prava. Praviloma so sicer osebe zasebnega prava, vendar jih lahko ustanovi tudi država, kar pomeni, da so v tem primeru osebe javnega prava (Združenje slovenskih ustanov 2010, 2). Pravilno je na vprašanje odgovorilo 217 anketirancev oziroma 47 odstotkov, kar je pozitiven rezultat. Sklepamo lahko, da so anketiranci do neke mere seznanjeni s tem, katere so osebe javnega in katere osebe zasebnega prava. Zaradi narave dejavnosti ustanov in fundacij ter njihovega namena jih verjetno 100 anketirancev oziroma 22 odstotkov povezuje z javnim pravom. 30 anketirancev oziroma 6 odstotkov je mnenja, da so lahko zgolj osebe zasebnega prava, 117 anketirancev oziroma 25 odstotkov pa na to vprašanje ni znalo odgovoriti.

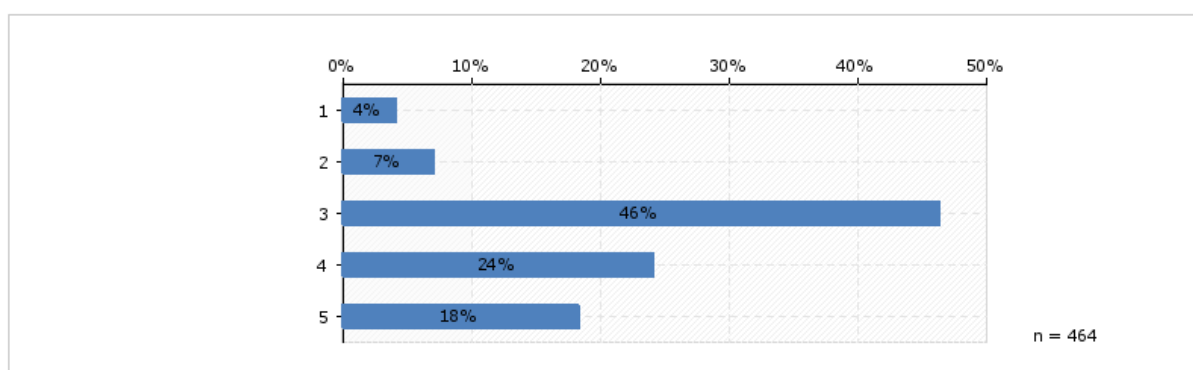
Graf 5.11: Kakšni so po vašem mnenju učinki vstopa Republike Slovenije v EU na delovanje, vlogo in položaj ustanov v Republiki Sloveniji?

Vir: lastna analiza (2015).

229 anketirancev oziroma 49 odstotkov je mnenja, da so učinki vstopa RS v EU na delovanje, vlogo in položaj ustanov v RS pozitivni. 156 oziroma 34 odstotkov anketirancev je mnenja, da so negativni, 79 oziroma 17 odstotkov pa se jih o tem ni znalo opredeliti. Iz podatkov lahko sklepamo, da večina anketirancev ni evroskeptična. Doprinos EU na področju ustanov in fundacij se jim zdi pozitiven. Dobra tretjina anketiranih je mnenja, da so učinki EU negativni; sklepamo lahko, da so ti anketiranci evroskeptični, vsaj kar se obravnavanega področja tiče. V splošnem je sicer prevladujoče mnenje, da je vstop v EU pozitivno vplival na vlogo in položaj domačih institucij in organizacij.

Graf 5.12: Že dlje časa se kažejo potrebe po spremembah normativne ureditve delovanja ustanov. Ključne bodo predvsem spremembe Zakona o ustanovah. Kakšne so po vašem mnenju potrebe po spremembi zakonodaje na področju delovanja ustanov (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhne, 5 pa zelo velike)?

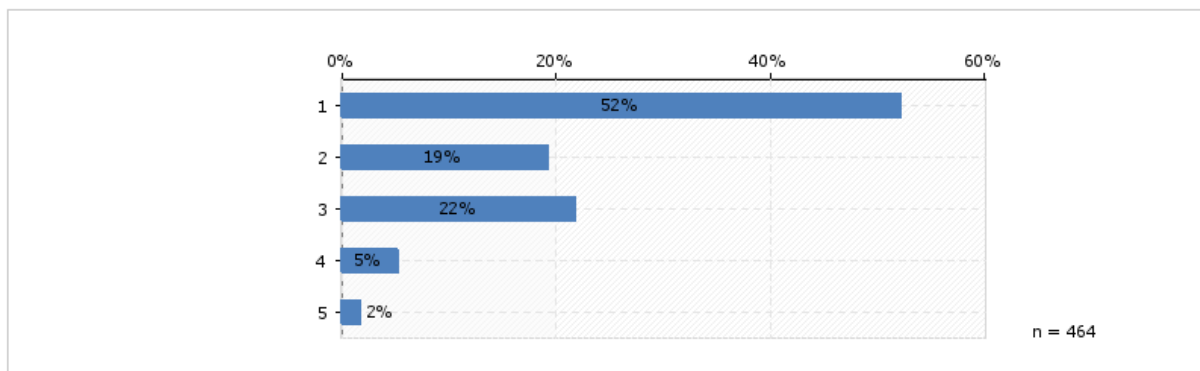

Vir: lastna analiza (2015).

Zgornji graf prikazuje podatke o tem, kako potrebne so spremembe zakonodaje na področju ustanov in fundacij. 215 anketirancev oziroma 46 odstotkov je odgovorilo s 3, kar predstavlja

srednjo vrednost; spremembe so po mnenju večine torej srednje pomembne. Nadalnjih 112 anketiranih oziroma 24 odstotkov meni, da so spremembe dokaj potrebne, medtem ko 85 anketirancev oziroma 18 odstotkov meni, da so spremembe nujno potrebne. Skupno 11 odstotkov oziroma 52 anketiranih je izbralo možnosti 1 in 2, ki predstavljata majhno in zelo majhno potrebo po spremembi zakonodaje.

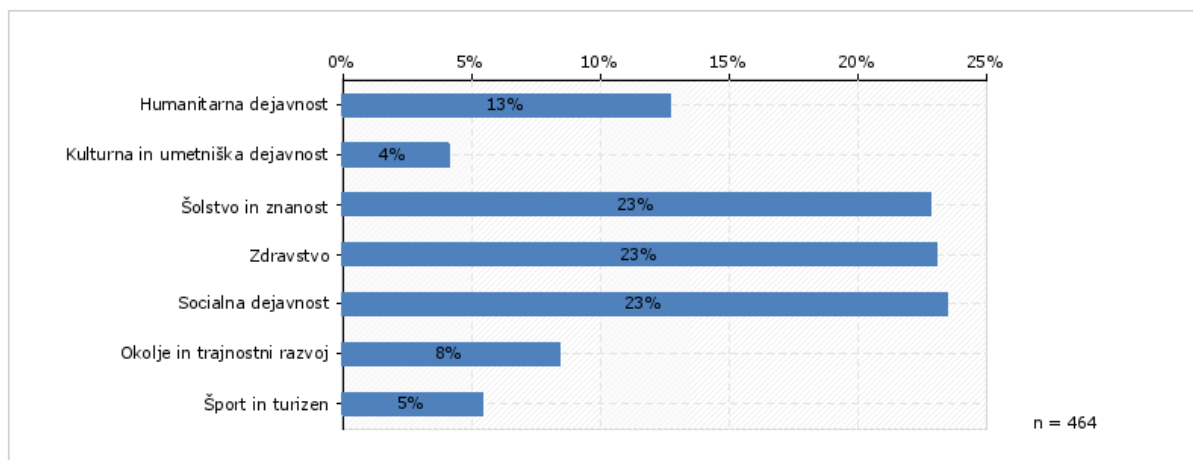
Graf 5.13: Ali sledite predlogom sprememb in dopolnitev zakonodaje, ki ureja področje delovanja ustanov v Republiki Sloveniji (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni komaj sledim, 5 pa zelo sledim)?

Vir: lastna analiza (2015).

Zgornji graf kaže na nekakšen paradoks glede na Graf 5.12, saj je kar 242 anketiranih oziroma 52 odstotkov odgovorilo, da predlogom sprememb in dopolnitev zakonodaje, ki ureja področje ustanov in fundacij, komaj sledijo. Nadalnjih 89 anketiranih oziroma 19 odstotkov malo bolj sledi spremembam, medtem ko 101 anketirani oziroma 22 odstotkov srednje sledijo spremembam. Skupno 32 anketirancev oziroma 7 odstotkov je izbralo možnosti 4 in 5, ki pomenita, da anketiranci v večji in zelo veliki meri sledijo spremembam in dopolnitvam zakonodaje.

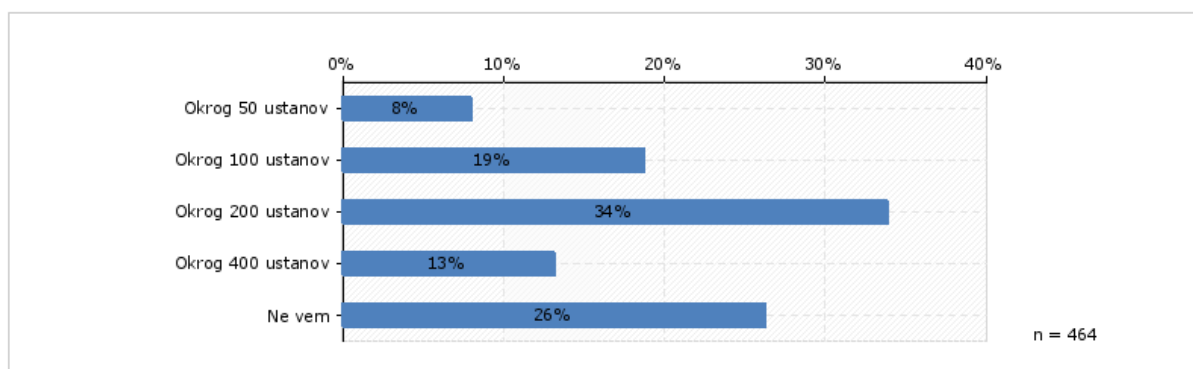
Graf 5.14: Med spodaj navedenimi področji delovanja ustanov v Republiki Sloveniji, ki trenutno obstajajo, izberite tistega, ki je po vašem mnenju najpomembnejše

Vir: lastna analiza (2015).

Grafična ponazoritev podatkov pri zgornjem vprašanju je dokaj zanimiva, saj izpostavlja izenačenost pomembnosti določenih področij po mnenju večine anketirancev, kaže pa tudi na podcenjenost drugih. Anketni vprašalnik je zaradi lažje analize in interpretacije pridobljenih podatkov omogočal izbiro zgolj enega področja. Področja šolstvo in znanost, zdravstvo ter socialna dejavnost so po relevantnosti za anketirance skoraj povsem izenačena, saj za vsako od njih 23 odstotkov anketiranih meni, da je najpomembnejše. Razlike v številkah so zanemarljive. 13 odstotkov anketiranih je za najpomembnejše področje izbralo humanitarno dejavnost, 8 odstotkov je mnenja, da je najpomembnejše področje okolje in trajnostni razvoj, medtem ko je področje kulturna in umetniška dejavnost najpomembnejše po mnenju 4 odstotkov anketiranih, področje šport in turizem za odstotek več anketirancev.

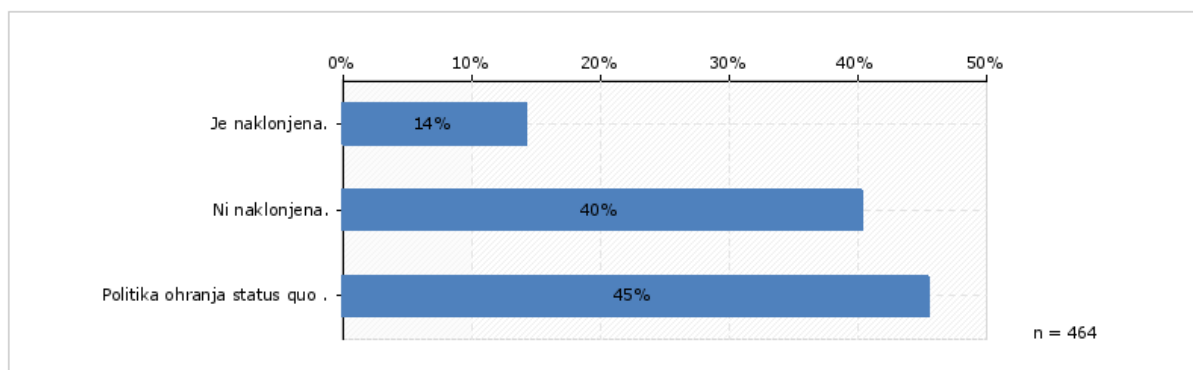
Graf 5.15: Koliko ustanov je po vašem mnenju okvirno registriranih v Sloveniji?

Vir: lastna analiza (2015).

Število ustanov in fundacij v RS je v nekaj letih precej narastlo, zato odstopanja pri odgovorih na zgornje vprašanje niso presenetljiva. Natančnega odgovora z namenom nisem podal, saj to ne bi bilo smiselno. 157 anketiranih oziroma dobra tretjina je mnenja, da je v RS okrog 200 ustanov, medtem ko jih 61 oziroma 13 odstotkov meni, da jih je okrog 400. Skupno 27 odstotkov, torej 124 anketiranih, je mnenja, da je v RS registriranih okrog 100 ali manj ustanov in fundacij. Kar 26 odstotkov na to vprašanje ni znalo odgovoriti. Lahko rečemo, da je slaba polovica anketiranih, 47 odstotkov, seznanjenih z zelo okvirnim številom ustanov in fundacij, medtem ko preostala polovica anketiranih ni seznanjena s številom registriranih ustanov.

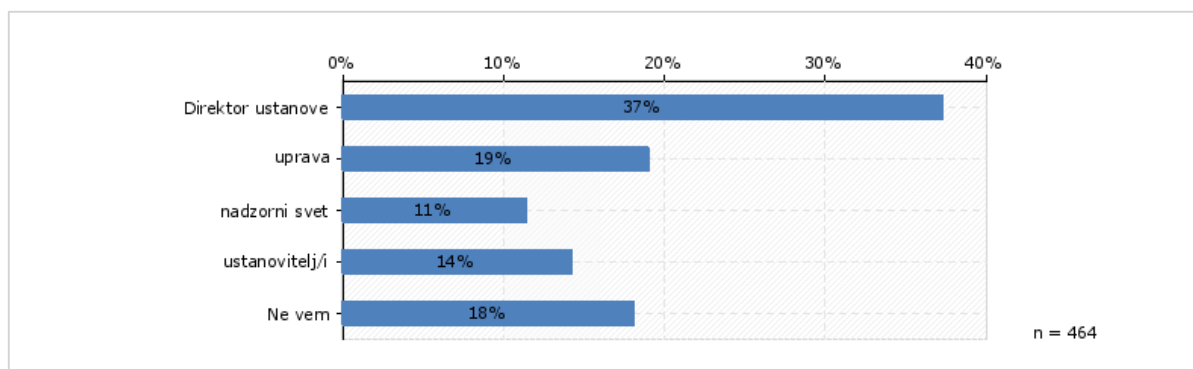
Graf 5.16: Ali je po vašem mnenju slovenska politika naklonjena delovanju ustanov v Republiki Sloveniji?

Vir: lastna analiza (2015).

Kar 211 anketiranih oziroma 45 odstotkov je mnenja, da politika ohranja status quo, kar se tiče področja ustanov in fundacij, medtem ko jih 40 odstotkov oziroma 187 meni, da politika delovanju ustanov ni naklonjena. Zgolj 14 odstotkov oziroma 66 anketiranih je mnenja, da je slovenska politika naklonjena obravnavanemu področju. V tem primeru imajo prav tisti, ki so mnenja, da politika ohranja status quo, saj zakonskih sprememb na področju ustanov in fundacij ni že desetletje, nič pa ne kaže, da se bo stanje kmalu spremenilo. Številni pa so tudi mnenja, da če se bodo spremembe na področju tretjega sektorja pojavile, ne bodo vključevale področja ustanov in fundacij oziroma ne bodo spremenile stanja ustanov in fundacij, predvsem zaradi majhne številčnosti in nezmožnosti vplivanja na zakonodajalce. Na to močno vpliva tudi medijska (ne)prepoznavnost ustanov in fundacij.

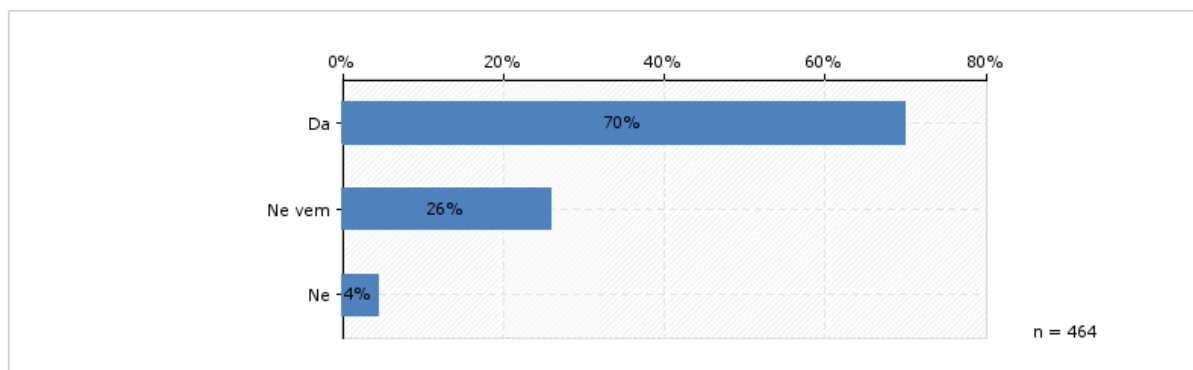
Graf 5.17: Kdo upravlja in vodi ustanovo?

Vir: lastna analiza (2015).

88 anketiranih oziroma 19 odstotkov je pravilno odgovorilo, da ustanovo upravlja in vodi uprava, kar 173 anketirancev oziroma 37 odstotkov pa je mnenja, da jo upravlja in vodi direktor. Gre za povsem običajno napako sklepanja, saj se je ta odgovor verjetno zdel najbolj smiseln številnim, ker imajo številne druge pravno-organizacijske oblike in organizacije direktorja. 14 odstotkov anketiranih je mnenja, da ima/jo te pristojnosti ustanovitelj/i. 18 odstotkov anketirancev na to vprašanje ni znalo odgovoriti.

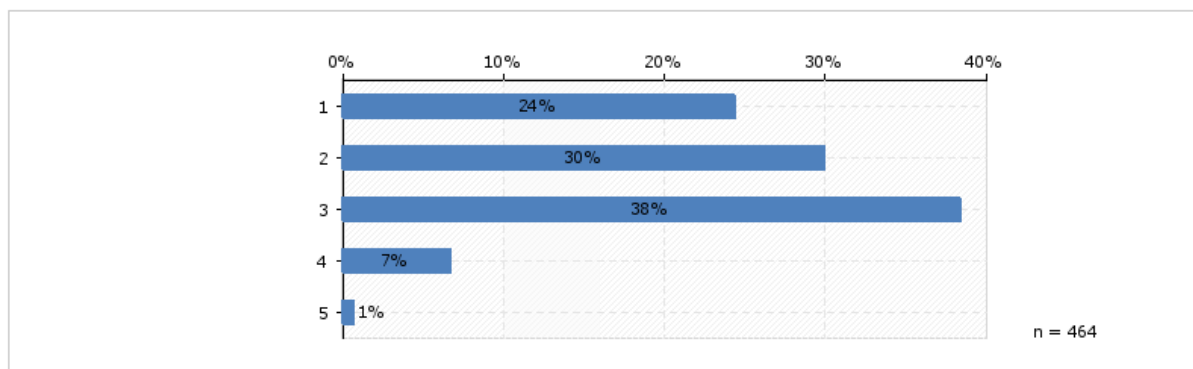
Graf 5.18: Ali ima lahko ustanova tudi druge organe?

Vir: lastna analiza (2015).

S tem, da ima lahko ustanova ali fundacija tudi druge organe, je seznanjenih kar 324 anketirancev oziroma 70 odstotkov, medtem ko jih je 26 odstotkov mnenja, da ne more imeti drugih organov. Podatki se skladajo s sklepanjem, da so anketiranci v splošnem seznanjeni s približno organizacijsko strukturo organizacij in vedo, da imajo lahko organizacije več organov. Številni so verjetno tudi člani raznih organizacij, saj smo Slovenci aktivni na področju prostovoljstva, društva pa se lahko pohvalijo z množičnim članstvom.

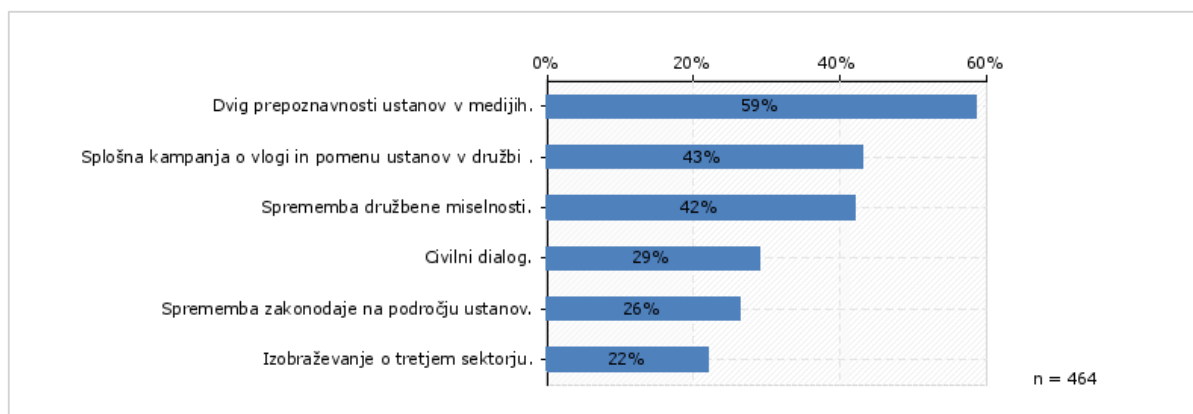
Graf 5.19: Kakšna je po vašem mnenju prepoznavnost ustanov v družbi (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhna, 5 pa zelo velika)?

Vir: lastna analiza (2015).

Po mnenju 38 odstotkov oziroma 178 anketiranih je prepoznavnost ustanov v družbi srednja. 139 oziroma 30 odstotkov jih meni, da je majhna, 24 odstotkov oziroma 113 anketirancev pa je mnenja, da je prepoznavnost ustanov v družbi zelo majhna. Skupno 8 odstotkov anketiranih je mnenja, da je prepoznavnost ustanov v družbi velika in zelo velika. Mnenja anketirancev ne odstopajo od realne slike v družbi, saj je prepoznavnost ustanov v družbi res majhna. Nekateri razlogi so že bili predstavljeni v dosedanjih poglavjih, drugi bodo predstavljeni v nadaljevanju.

Graf 5.20: Med spodaj naštetimi možnostmi izberite tiste, za katere menite, da bi najučinkoviteje povečale prepoznavnost ustanov v družbi

Vir: lastna analiza (2015).

Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, pri čemer je največ anketirancev, kar 59 odstotkov oziroma 272, mnenja, da je dvig prepoznavnosti ustanov v medijih najkoristnejša možnost. 200 anketirancev oziroma 43 odstotkov je izbralo splošno kampanjo o vlogi in pomenu ustanov v družbi, ki bi po njihovem mnenju najbolj pripomogla k dvigu

prepoznavnosti ustanov v družbi, le odstotek anketirancev manj pa je mnenja, da bi bilo treba spremeniti družbeno miselnost. Izobraževanje o tretjem sektorju je po mnenju večine najmanj pomembno, tudi sprememba zakonodaje na področju ustanov po mnenju večine ni najpomembnejša, kar potrjuje podatke v Grafu 5.12. Podatki omogočajo sklepanje, da bi splošna kampanja in medijska kampanja najbolj pripomogli k povečanju prepoznavnosti ustanov in fundacij v družbi.

Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da so anketiranci slabo seznanjeni z delovanjem in aktivnostmi ustanov in fundacij kakor tudi z osnovnimi informacijami o samih ustanovah in fundacijah. Prav tako so anketiranci slabo odgovarjali na vprašanja, povezana s specifičnimi dejavnostmi ustanov in fundacij, njihovo strukturo in organiziranostjo. Pomena ustanov in fundacij se civilna družba, če za trenutek vzorčimo na populacijo, ne zaveda. Ta odnos vpliva tudi na odnos politike do ustanov in fundacij, kar vpliva na zakonodajo, ki ureja to področje. Vsi ti dejavniki so med seboj prepleteni. Prepoznavnost ZSU je prenizka, da bi lahko imelo dotično združenje kakršnokoli pogajalsko moč pri soustvarjanju predlogov in sprememb zakonodaje. Organizacije, ki sodelujejo pri urejanju zakonodaje tretjega sektorja, tako zaradi majhnosti kot navidezne nepomembnosti ustanov in fundacij na njih pozabijo ali pa jim ne dajejo posebnega pomena. V poglavjih v nadaljevanju bom skušal podpreti dosedanje ugotovitve, ki do zdaj potrjujejo zastavljeno raziskovalno vprašanje.

5.4 PRIMER: FUNDACIJA ŠTUDENSKI TOLAR

Za primer sem si izbral Fundacijo Študentski tolar (v nadaljevanju FŠT), ki je ustanova Študentske organizacije Univerze v Ljubljani (v nadaljevanju ŠOU v Ljubljani) in je ena tistih fundacij, ki pokrivajo celotno družbeno skupino in tudi širše. Ukvarja se namreč s študenti, ki sicer živijo povsod po Sloveniji, a študirajo na visokošolskih in višješolskih zavodih, ki so članice ustanovitelja, večinoma na območju Ljubljane (Vinko 2015). Ena od dejavnosti je npr. namenjena tudi dijakom ljubljanskih srednjih šol (Fundacija Študentski tolar 2015, 1). Za namene študije primera je bil opravljen tudi intervju s predsednikom uprave FŠT Damjanom Vinkom. Intervju je PRILOGA 2 tega magistrskega dela.

Gre za fundacijo, ki z dodeljevanjem denarne, materialne in druge pomoči socialno ogroženim študentom po svojih zmožnostih prispeva k sistemskemu reševanju trenutnih in splošnih socialnih stisk študentov. Akt o ustanovitvi je ustanovitelj sprejel že leta 2004, vendar je MDDSZ, ki je pristojno za dotično fundacijo, potrebovalo kar dve leti, da je uredilo potrebne postopke za dokončno ustanovitev fundacije. Od leta 2006 dalje FŠT kontinuirano

izvaja aktivnosti na tedenski ravni skozi večino leta. V programe fundacije je bilo leta 2014 vključenih 997 udeležencev. Primarno se FŠT financira s prispevki ustanovitelja in donacijami pravnih oziroma fizičnih oseb ter tudi preko razpisov (Fundacija Študentski tolar 2015, 1). Za razliko od drugih ustanov in fundacij je FŠT predvsem zaradi svoje specifične organiziranosti in izvora malce bolj podrejena ustanovitelju (Vinko 2015). Vsa sredstva se namenijo za izvajanje namena ustanovitve, ki je humanitarna pomoč študentom v stiski. Sredstva FŠT razdeljuje preko javnih razpisov, v primeru presežka pa sredstva ostanejo na računu FŠT in se v prihodnjem koledarskem letu porazdelijo na redne programe fundacije (Fundacija Študentski tolar 2015, 1).

Ena od prednosti FŠT, ki ni toliko razvidna in je ne moremo opaziti zgolj na podlagi akta o ustanovitvi in drugih javno objavljenih vsebin, je, da lahko na zelo kratek rok in brez nepotrebne birokracije neposredno pomaga študentom. Takšno delovanje je možno predvsem zaradi specifičnega prepoznavanja potreb študentov – za razliko od države in centrov za socialno delo, v primeru katerih gre za podrejenost formuliranim načinom ocenjevanja. Hkrati služi FŠT tudi kot neke vrste platforma za uresničevanje dejavnosti in aktivnosti posameznikov, ki želijo s humanitarnostjo in dobrotelostjo pomagati drugim. Takšnim FŠT omogoči vso logistično in organizacijsko podporo za izvedbo aktivnosti (Vinko 2015). Organizacijska struktura FŠT določa petčlansko upravo, sestavljeno iz dveh predstavnikov ciljne skupine, torej študentov, dveh predstavnikov strokovnih služb ustanovitelja in enega predstavnika zainteresirane javnosti. Celotno upravo imenuje izvršilni organ ustanovitelja na podlagi akta o ustanovitvi. Nadzorni svet FŠT je sestavljen iz treh članov, ki jih prav tako imenuje izvršilni organ ustanovitelja, njegova naloga pa je predvsem nadzor nad porabo sredstev fundacije. Akt o ustanovitvi omogoča tudi svet donatorjev, ki pa se zaradi majhne številčnosti, razpršenosti in že vzpostavljene medsebojne komunikacije še nikoli ni sestal. Uprava fundacije imenuje tudi dve delovni telesi: komisijo za ocenjevanje in komisijo za pritožbe (Vinko 2015). V teh komisijah delujejo mladi, ki so za svoje delo posebej izobraženi in tudi plačani (4,5 €/h neto). Uprava in nadzorni svet opravljata svoje delo prostovoljno (Fundacija Študentski tolar 2015, 1).

Predsednik uprave ima stike s pristojnim ministrstvom, v tem primeru MDDSZ. Odnos z ministrstvom je po mnenju predsednika uprave dokaj negativen, predvsem s funkcionalnega vidika, saj se pojavlja ogromno težav pri odzivanju s strani ministrstva. FŠT je v zgodovini svojega obstoja trikrat spreminjala svoje akte. Ob ustanovitvi je pristojno ministrstvo potrebovalo kar dve leti, da je uredilo potrebno dokumentacijo in podalo soglasje za

ustanovitev. FŠT že dobrih 6 mesecev čaka na soglasje pristojnega ministrstva za spremembo naslova fundacije, saj ne deluje več na starem uradnem naslovu. To povzroča zaplete pri njihovih dejavnostih in aktivnostih (Vinko 2015). Ne gre sicer za zakonske omejitve in težave, temveč bolj za odnos, ki ga na ministrstvu gojijo do tovrstnih organizacij. Številni bi takšno obnašanje in delovanje pripisali ustroju birokratskih organizacij 21. stoletja.

Problematična je tudi davčna politika države, saj prihodkovna stran ne stimulira pravnih ali pa tudi fizičnih oseb, da bi darovale sredstva za namene ustanov in fundacij. V tujini donatorji na primer uživajo zmanjšanje davčne stopnje in druge stimulatívne ukrepe. Odhodkovna davčna politika je urejena do te mere, da v primeru dodeljevanja denarne pomoči ustanove ali fundacije denarja na bančnem računu ne more rubiti nihče, poleg tega dobi študent celoten znesek, ki se mu ne šteje v dohodninsko napoved, kot je to praksa v primeru drugih organizacij. Gre torej za neke vrste davčne olajšave, prijazno davčno politiko na odhodkovni strani, ki olajša delovanje ustanov in fundacij ter povečuje njihov namen. Problem se tako pojavlja predvsem na prihodkovni strani. Davčna politika je tudi zakonsko opredeljena, tako da si nekih večjih sprememb brez sprememb zakonodaje ne moremo obetati. Zaradi specifične zakonodaje v RS ni jasne razmejítve med tem, kaj so naloge in dejavnosti društva, zavoda ali ustanove. Tako se pojavljajo težave, kot je pridobitev statusa delovanja v javnem interesu, do katerega ustanove ne morejo priti, ker jim to onemogoča zakonodaja, ki predvideva tovrstni status zgolj za društva in zavode. Brez tega statusa pa se ustanove ne morejo prijavljati na razpise. Zakonodajalec je tako verjetno pozabil na ustanove ali pa je zaradi statusa na področju dejavnosti sklepal, da tega ustanove ne potrebujejo (Vinko 2015).

5.5 FINANCIRANJE USTANOV IN FUNDACIJ V RS

Informacije o financiranju ustanov in fundacij v RS so težko dostopne, zato bom zaradi lažje predstavitve in analize uporabil podatke izkaza poslovnega izida za leto 2008.

V letu 2008 je oddalo izkaz poslovnega izida 176 ustanov in fundacij, kar je 6,8 odstotka manj kot leta 2007. Prihodki ustanov in fundacij so leta 2008 znašali 38,35 milijona €, kar je za 29,5 odstotka več kot leto prej. Podatki iz leta 2004 kažejo, da so prihodki ustanov in fundacij takrat znašali 48 milijonov €, število ustanov, ki so oddale izkaz poslovnega izida, pa je bilo 129. Vendar je pri tej statistiki treba upoštevati, da je od 38 milijonov € največji delež sredstev prejela zgolj ena ustanova, in sicer Mednarodna ustanova – fundacija za razminiranje in pomoč žrtvam min, ki je prejela kar 29,9 milijona €. Preostalih 175 ustanov in fundacij si je tako razdelilo 8,5 milijona € sredstev. Leta 2007 so preostale ustanove in fundacije, ki jih je

bilo 164, razpolagale z 10 milijoni €. Povprečen prihodek na ustanovo je leta 2008 znašal 218 tisoč € (Črnak-Meglič 2009, 12–13). V poročilu piše, da izkazi poslovnega izida ustanov ne omogočajo spremljanja prihodkov na razviden način tako kot pri drugih organizacijah. Posledično na podlagi teh podatkov ni mogoče dobiti natančnega vpogleda v tri glavne skupine prihodkov ustanov, in sicer prihodke od tržne dejavnosti, iz javnih virov in od donacij in sponzorstev. Iz tega razloga temelji metodologija prihodkov ustanov in tudi zasebnih zavodov na tistih postavkah, ki jih zajemajo poslovni izidi za osebe zasebnega prava (prav tam).

73,1 odstotkov prihodkov ustanov in fundacij predstavljajo prihodki od opravljanja lastne dejavnosti. 10,1 odstotka prihodkov je ustvarjenih z opravljanjem dejavnosti negospodarskih javnih služb, 12,5 odstotka je finančnih prihodkov, 4,4 odstotka pa drugih prihodkov. Odhodki ustanov in fundacij so v letu 2008 znašali 37,2 milijona €. Stroški blaga, materiala in storitev so predstavljali kar 73,1 odstotka vseh odhodkov. Ker imajo ustanove in fundacije zelo malo zaposlenih, so stroški dela zelo nizki, saj predstavljajo zgolj 7,6 odstotka odhodkov. V letu 2004 je ta delež sicer znašal 3 odstotke, kar gre pripisati dejstvu, da se je tudi število zaposlenih na podlagi delovnih ur povečalo za 54 odstotkov; leta 2004 je bilo v ustanovah in fundacijah zaposlenih 52 ljudi, leta 2008 pa 96²¹. Leta 2008 so prihodki ustanov in fundacij predstavljali 0,1 odstotka bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP), v letu 2004 je ta delež znašal 0,18 odstotka. Država je leta 2008 za financiranje nevladnih organizacij prispevala 23,8 odstotka vseh prihodkov, kar je slaba četrtnina (prav tam). To je vsekakor premalo, saj se tako izgublja potencial ustanov in fundacij ter celotnega tretjega sektorja.

Z vključitvijo RS v EU in oblikovanjem posebnih programov moči se lahko tudi ustanove in fundacije prijavijo na razpise in pridobijo sredstva EU. Vendar je konkurenca za ta sredstva zelo močna, za uspešnost prijav pa ustanovam in fundacijam v RS primanjkuje vpliva in prepoznavnosti. Nadzor nad financiranjem ustanov in fundacij s strani države je še vedno močan²², sredstva, ki jih država namenja ustanovam in fundacijam, pa se glede na življenjske stroške iz leta v leto nižajo, kar lahko razberemo tudi iz intervjuja s predsednikom uprave FŠT.

²¹ Leta 2010 je bilo v ustanovah in fundacijah zaposlenih 120 oseb (Mevlja in Kavčič 2012, 86).

²² Država je sprejela vrsto pravilnikov, ki določajo razmerje sofinanciranja. Eden od takšnih pravilnikov je pravilnik, ki določa merila za dodelitev sredstev izvajalcem letnega programa in postopek razporeditve sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS v skladu z Nacionalnim programom športa v RS (Pravilnik o pogojih, merilih in postopku za razporeditev sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji).

5.6 DAVČNA ZAKONODAJA NA PODROČJU USTANOV IN FUNDACIJ

Davčno zakonodajo na področju ustanov in fundacij v RS urejajo Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (v nadaljevanju ZDDPO-2), Zakon o davku na dediščine in darila (v nadaljevanju ZDDD), Zakon o dohodnini (v nadaljevanju ZDoh-2) in Zakon o davku na dodano vrednost (v nadaljevanju ZDDV-1).

9. člen ZDDPO-2 za ustanovo predvideva, da je oproščena davka, ker je ustanovljena za opravljanje nepridobitne dejavnosti in ker dejansko posluje skladno s tem namenom. Če ustanova opravlja pridobitno dejavnost, je zavezana k plačilu davka (ZDDPO-2). V primeru, da ustanova ali fundacija poleg nepridobitne opravlja tudi dopolnilno pridobitno dejavnost in ustvari dobiček, mora zanj plačati davek ne glede na to, ali se sredstva uporabijo za opravljanje oziroma financiranje nepridobitne dejavnosti (Hercog 2011, 112). B. Hercog navaja, da tudi drugi predpisi zahtevajo ločeno spremljanje dejavnosti nepridobitnih pravnih oseb. ZU v 30. členu ustanovam in fundacijam predpisuje vodenje poslovnih knjig v skladu s predpisi za zavode. Zavodi so namreč proračunski uporabniki, ki opravljajo javno službo in vodijo poslovne knjige po Zakonu o računovodstvu (v nadaljevanju ZR) in po slovenskih računovodskih standardih (ZU-UPB1). ZR za določene osebe zasebnega prava, ki ne vodijo poslovnih knjig po drugih zakonih, ureja vodenje poslovnih knjig in izdelavo letnih poročil²³. Pri prihodkih in odhodkih ustanov in fundacij je treba torej ločiti tiste, ki imajo izvor v opravljanju javnih služb, in tiste, ki imajo izvor v ustvarjanju prihodkov na trgu, kar natančneje določa ZR (Hercog 2011, 112).

3. člen ZDDD opredeljuje ustanove in fundacije kot davčne zavezance za plačilo davka na premoženje, ki so ga prejele na podlagi dedovanja ali darovanja. 9. člen istega zakona pa predvideva davčno oprostitev v primeru, da je ustanova ali fundacija ustanovljena na podlagi zakona za opravljanje verske, človekoljubne, dobrodelne, zdravstvene, socialne ali druge opredeljene dejavnosti, vendar zgolj v primeru, da gre za darilo oziroma dediščino, ki je namenjena opravljanju izključno ene od teh dejavnosti (ZDDD).

Po 5. členu ZDDV-1 je vsaka oseba, ki kjerkoli neodvisno opravlja katerokoli ekonomsko dejavnost ne glede na namen ali rezultat opravljanja dejavnosti, davčni zavezanec. Tudi ustanove in fundacije se torej obravnavajo kot davčni zavezanci za davek na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV). V nadaljevanju zakona so navedene tudi oprostitve obračuna DDV,

²³ Gre za tiste osebe zasebnega prava, ki ne vodijo poslovnih knjig po Zakonu o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD-1), Zakonu o društvih (v nadaljevanju ZDru-1) in Zakonu o gospodarskih javnih službah (v nadaljevanju ZGJS) (Hercog 2011, 112).

kamor spadajo tudi ustanove in fundacije predvsem zaradi svojih dejavnosti, ki so navedene kot dejavnosti v javnem interesu. Ustanove in fundacije v tem zakonu tako niso izrecno navedene (ZDDV-1). B. Hercog sklone, da je promet blaga in storitev, ki ga opravljajo ustanove in fundacije v okviru neprofitne dejavnosti, oproščen obračuna DDV (Hercog 2011, 117).

63. člen ZDDV-1 določa, da so blago in storitve, ki jih za ustanove in fundacije opravljajo drugi davčni zavezanci, davčno obremenjeni z DDV – v tem primeru ustanove in fundacije ne morejo odbiti vstopnega davka in terjati povračila sredstev s strani države²⁴ (ZDDV-1). Po mnenju B. Hercog lahko sklepamo, da je davčna praksa ustanov in fundacij z vidika DDV precej neugodna, saj je treba ob vsaki nabavi plačati DDV, kar negativno vpliva na njihovo delovanje in njihov namen (Hercog 2011, 118). 20. člen ZDoh-2 predvideva oprostitev plačila dohodnine v primeru pomoči in subvencij, ki jih pomoči potrebne osebe prejmejo od ustanov, katerih ustanovitev in poslovanje je v skladu z zakonom, ki ureja ustanove. 25. člen predvideva oprostitev plačila dohodnine v primeru dohodkov s strani ustanov, ki so povezani z izobraževanjem, kot je npr. podeljevanje štipendij in drugih prejemkov osebam, ki so vpisane kot učenci, dijaki ali študenti za polni učni ali študijski čas, po posebej določenih merilih. Dohodnine se ne plača tudi od šolnin in kritja drugih stroškov, kot sta prevoz in bivanje. 66. člen opredeljuje uveljavljanje znižanja davčne osnove²⁵. 107. člen opredeljuje oprostitev plačila dohodnine ne glede na 105. člen, ki opredeljuje druge prihodke v primeru, da nagrade in priznanja za izjemne dosežke na humanitarnem, znanstvenoraziskovalnem, kulturnem, vzgojno-izobraževalnem, športnem ali socialnem področju izplača ustanova²⁶ (Zdoh-2). Predsednik uprave FŠT je izpostavil prednost ustanov in fundacij, ki jo opredeljuje tudi zakonodaja, in sicer da sredstev, ki jih tovrstne organizacije nakažejo na bančni račun, ne more nihče rubiti (Vinko 2015). Predsednik uprave je v intervjuju dejal, da je za podjetja in gospodarske družbe povsem vseeno, ali sredstva namenjajo posamezniku, društvu ali ustanovi, saj med njimi v smislu davčnih olajšav ni nobene razlike (Vinko 2015). To do neke mere potrjuje tudi B. Hercog v svoji magistrski nalogi, kjer zapiše, da v RS v praksi po javno dostopnih informacijah nimamo primerov, ko so pravne osebe ali zasebniki uspešno prenesli

²⁴ Davčni zavezanci lahko odbijajo vstopni davek zgolj od tistih storitev in dobav blaga, ki služijo opravljanju dejavnosti, od katere se obračunava tudi izstopni DDV (ZDDV-1).

²⁵ »Zavezanec lahko uveljavlja znižanje davčne osnove za znesek izplačil v denarju in v naravi za humanitarne, invalidske, socialno-varstvene, dobrodelne, znanstvene, vzgojno-izobraževalne, zdravstvene, športne, kulturne, ekološke in religiozne namene, in sicer le za takšna izplačila rezidentom Slovenije in rezidentom drugih držav članic EU, razen poslovnim enotam rezidentov držav članic EU, ki se nahajajo izven držav članic EU, ki so po posebnih predpisih ustanovljeni za opravljanje navedenih dejavnosti, kot nepridobitnih dejavnosti, do zneska, ki ustreza 0,3% obdavčenega prihodka zavezanca v davčnem letu« (Zdoh-2).

²⁶ ZDoh-2 predvideva tudi namenitev dela dohodnine za donacije (prav tam).

premoženje, del podjetja ali poslovni delež na ustanovo ali fundacijo na kakršenkoli drug način, kot ga predvideva 9. člen ZDDD. Eden od razlogov je, da takšen postopek preprosto ni ekonomičen. Drugi razlog pa je, da je v RS možno ustanavljati zgolj ustanove in fundacije za splošnokoristen in dobrodelen namen, ni pa mogoče ustanavljati družinskih, podjetniških, političnih in drugih vrst zasebnih fundacij, saj jih zakonodaja ne opredeljuje (Hercog 2011, 109). Ker zakonodaja tovrstnih primerov ne opredeljuje, bi takšno dejanje pravne osebe ali zasebnika dejansko pomenilo, da se odpoveduje delu premoženja, ki ga želi prenesti na ustanovo ali fundacijo, to pa bi imelo obsežne davčne in druge posledice, saj bi z vidika Zakona o davku na dodano vrednost to pomenilo nenamensko rabo, ki bi bila v celoti obdavčena z davkom na dodano vrednost (Hercog 2011, 110). Gre torej za davčno gledano izredno neurejeno področje, ki pa niti nima tako majhnega vpliva, saj bi, če bi uredili to področje, dobili možnost ustanavljanja zasebnih fundacij. To je praksa, ki je že vrsto let prisotna v drugih državah.

ZU predvideva, da se v primeru prenehanja obstoja ustanove ali fundacije vodi sodni postopek likvidacije oziroma stečaja, ki je v skladu z Zakonom o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (v nadaljevanju ZFPPIPP). Če po prenehanju obstoja ostane premoženjska masa, se dodeli, kakor predvideva ZU (glej podpoglavje 5.1.1) (ZFPPIPP). B Hercog je še zapisala, da zakonodaja na noben način ne omogoča vrnitve sredstev ustanovitelju; možen je zgolj način, ki ga predvideva ZU (Hercog 2011, 115). Glede na Zakon o davku na promet nepremičnin (v nadaljevanju ZDPN-2) je prenos nepremičnin na ustanove in fundacije po ZDPN-2 prost obdavčitve, saj tudi 9. člen ZU določa način, po katerem mora ustanovitelj ustanovitveno premoženje izročiti na takšen način, da lahko organ, ki upravlja in vodi ustanovo ali fundacijo, z njim prosto razpolaga. V tem primeru je nepremičnina dana oziroma namenjena v dobrodelne namene neodplačno, kar pomeni, da tega prenosa ne moremo šteti za odplačni prenos; ZDPN-2 izrecno navaja, da je prav vsak tovrsten prenos obdavčen (ZDPN-2). Še en zakon, ki opredeljuje in ureja področje ustanov in fundacij, je Zakon o upravnih taksah (v nadaljevanju ZUT), ki določa, da so ustanove in fundacije oproščene plačevanja taks, kar se tiče dokumentov, povezanih z ustanovitvijo ustanove ali fundacije, poleg tega pa predvideva tudi oprostitev plačevanja takse v primeru dokumentov in dejanj, ki so povezani z izvajanjem njihovega namena (ZUT).

6 PRIMERJAVA Z IZBRANIMI DRŽAVAMI EU

V tem poglavju bom izvedel primerjalno analizo med izbranimi državami EU in RS. Gre torej za primerjavo stanja in rezultatov, ki bodo prispevali k analizi in podajanju predlogov sprememb v naslednjem poglavju. Zaradi lažje primerjave in analize bom proučeval in primerjal skupne lastnosti ustanov in fundacij v vseh državah, torej v VB, Nemčiji, na Švedskem in v RS. Pri iskanju in analizi primarnih ter sekundarnih virov izbranih držav EU se bom opiral predvsem na spletne vire, saj so za to magistrsko delo relevantni podatki v virih fizične oblike zastareli ali pa jih sploh ni, kar ni preveč presenetljivo, saj je manko strokovne in aktualne literature v fizični obliki viden že pri ustanovah in fundacijah v RS. Države niso bile izbrane naključno, saj vsaka izbrana država na nek način predstavlja lasten model delovanja družbe, kar vpliva tudi na obravnavano tematiko, torej na percepcijo in delovanje ustanov ter fundacij. Pred nadaljevanjem je treba ponovno izpostaviti, da sta terminologija in razumevanje fundacij v izbranih državah z izjemo Nemčije drugačna kot v RS že samo iz tega razloga, ker v izbranih državah ne poznajo pojma »ustanova«, temveč samo pojem »fundacija«. Tudi pogostost uporabe tega pojma se razlikuje od države do države. Tako bodo uporabljeni pojmi, ki so še najbližje temu, kar v RS razumemo pod pojmom ustanova ali fundacija. Treba pa je izpostaviti tudi, da v Evropi ni neke univerzalne definicije fundacije; definicije se glede na zakonodajo razlikujejo od države do države, vendar imajo v osnovi nekaj skupnih točk, kot so dobrodelnost, humanitarnost, financiranje lastnih dobrodelnih dejavnosti ali pa financiranje dejavnosti drugih organizacij, podeljevanje štipendij ipd. Enotna definicija bi se lahko vzpostavila v okviru dolgo načrtovanega Evropskega statuta za ustanove in fundacije.

6.1 VELIKA BRITANIJA

Zakon o dobrodelnih namenih iz leta 1601 je prvi dokument, ki je urejal področje dobrodelnosti v VB, kar pa ne pomeni, da se je dobrodelnost v tej državi pričela šele leta 1601 in da pred tem ni bilo dobrodelnih fundacij. Danes je v VB zakonsko opredeljenih več različnih struktur, ki delujejo na področju dobrodelnosti, in sicer nekorporativna združenja (angl. *unincorporated associations*), fiduciarne ustanove (angl. *trusts*), družbe z omejenim jamstvom (angl. *companies limited by guarantee*) in druge organizacije, opredeljene v okviru kraljeve listine²⁷ (Združenje slovenskih ustanov 2012, 18).

²⁷ Velika listina svoboščin oziroma Magna Carta je dokument, ki predstavlja enega od ključnih korakov na poti do sodobne parlamentarne demokracije, ki je na novo določila odnos med kraljem in podaniki. Spremenilo se je razmerje moči med vladarjem in vladanim prebivalstvom, pri čemer monarhi niso bili več nad zakonom.

Pojem fundacija v VB ni pogost, saj se namesto njega pogosteje uporablja pojem dobrodelna organizacija (angl. *charitable organization, charity*). Od drugih neprofitnih organizacij se dobrodelne organizacije razlikujejo predvsem po tem, da so filantropsko²⁸ usmerjene. Namenjene so dobrodelnim, socialnim, filantropskim in drugim namenom, kar podrobneje opredeljuje Zakon o dobrodelnosti²⁹ (angl. *Charity law*) iz leta 2006. Statistični podatki kažejo, da je bilo leta 2007 v VB približno 8800 skladov in fundacij. Zakon predvideva, da se morajo vse dobrodelne organizacije, katerih letni prihodki presegajo 5000 angleških funtov³⁰, registrirati pri komisiji za dobrodelnost (angl. *Charity commission*). Tiste dobrodelne organizacije, katerih prihodki ne dosegajo te meje, pa se lahko zavoljo davčnih olajšav registrirajo pri davčni in carinski upravi (angl. *HM Revenue & Customs*). Fundacije oziroma dobrodelne organizacije se v VB združujejo v Združenje dobrodelnih fundacij (angl. *Association of Charitable Foundations*), katerega članstvo obsega več kot 300 članic. Statistični podatki kažejo, da so donacije članic tega združenja v letu 2005 znašale skupaj več kot 1,2 milijarde angleških funtov (prav tam).

Zaradi manka univerzalne definicije ustanove, fundacije in dobrodelne organizacije je zelo težko vzpostaviti metodološki okvir, s katerim bi lahko učinkovito in jasno razlikovali med različnimi pojmovanji in organiziranostjo tovrstnih institucij. V splošnem sicer velja poenoteno stališče, katere dejavnosti so dobrodelne in katere ne, vendar je pomanjkanje nadaljnje delitve in organizirane strukturalizacije opazno, ko se npr. vprašamo o političnih fundacijah. Slednje namreč ne morejo biti registrirane kot dobrodelne organizacije, kar je pojasnjeno tudi v nadaljevanju podpoglavja, vendar v neki obliki kljub temu obstajajo.

Kot primer lahko vzamemo Westminsterko fundacijo za demokracijo, ustanovljeno leta 1992, katere namen je podpora razvijajočim se političnim strankam, nevladnim organizacijam, parlamentom v drugih državah. Finančno je podprta s strani ministrstva za zunanje zadeve in zadeve Commonwealtha (angl. *Foreign and Commonwealth Office*) in urada za mednarodni razvoj (angl. *Department for International Development*). Gre torej v bistvu za politično fundacijo, katere pravno-organizacijska oblika je zasebno podjetje z omejeno odgovornostjo

Kraljeva listina predstavlja vir britanskega ustavnega prava. Dokument je vplival tudi na oblikovanje ustav drugih držav, med drugim tudi na oblikovanje ameriške ustave (MMC RTV 2015).

²⁸ Filantropija pomeni ljubezen do ljudi in pripravljenost pomagati drugim. Gre za veliko človekoljubje (ZRC SAZU 2015b).

²⁹ Zakon o dobrodelnosti opredeljuje aktivnosti, kot so preprečevanje revščine, razvoj izobraževanja, zdravje, reševanje življenj, razvoj državljanstva, skupnosti, umetnosti, kulture, kulturne dediščine, znanosti, amaterskega športa, človekovih pravic, okoljske zaščite, dobroti za živali ipd. (Združenje slovenskih ustanov 2015, 18).

³⁰ Pri pretvarjanju valut moramo upoštevati tečaj in razmerje valut.

(angl. *private company limited by guarantee*) in se primarno uporablja za neprofitne organizacije (Westminster Foundation for Democracy).

Zakonodaja v VB predvideva, da lahko davčne olajšave in ugodnosti načeloma uživajo samo dobrodelne fundacije, vendar je treba pri tem upoštevati, da formalna opredelitev dobrodelnosti v VB ne obstaja – o dobrodelnosti namena delovanja fundacije običajno odloča sodišče. Naloga sodišča je včasih zahtevna, saj v številnih primerih ni preproste ločnice med dobrodelnimi in nedobrodelnimi dejavnostmi in dohodki. Če sodišče dejavnosti fundacije ne opredeli kot dobrodelne, slednja ne more biti oproščena določenih davkov, prav tako pa ne more uživati ugodnosti, ki pripadajo dobrodelnim organizacijam zaradi njihovega dobrodelnega delovanja (Todd 1999, 270).

Fundacije v VB prav tako ne morejo zahtevati davčnih olajšav v primeru izvajanja političnih aktivnosti. Rešitev so nekatere fundacije našle v ustanavljanju podružnic, ki opravljajo aktivnosti, katerih dobiček ni oproščen davka. Dobiček zato prenesejo na fundacijo, katere osnovna dejavnost je dobrodelna in je posledično opravičena plačevanja davka (Frits in Ploeg 2000, 77). Za VB je značilno tudi, da politična usmerjenost fundacij, torej zagovarjanje ciljev določene politične stranke, pomeni, da ta fundacija ne more biti dobrodelna, saj ni sposobna delovati tako. Prav tako je fundacija nedobrodelna v primeru vključevanja v spremembe zakonodaje, saj se za tako fundacijo predvideva, da je politično usmerjena. To pravilo ne velja le v primerih, ko so spremembe zakonodaje ozko povezane z dobrodelno dejavnostjo. O tem, ali spremembe pomenijo javno korist, odloča sodišče (Todd 1999, 296). Sodišča odločajo tudi v primerih, ko se spreminja namen fundacije. Namen fundacije se lahko spremeni v primeru, da je prvotni namen fundacije že dosežen ali pa ga je nemogoče doseči, če prvotni namen zahteva uporabo dostopnega premoženja, če postane prvotni namen fundacije nekoristen ali pa celo škodljiv za družbo ipd. Pravilo³¹ zajema primere, ko ni druge možnosti kot sprememba namena. Takšno pravilo je sicer v različnih oblikah v uporabi tudi v drugih državah. Ena od zanimivosti fundacij v VB je, da imajo praktično vse institucije, katerih dejavnosti so usmerjene v visoko šolstvo, status dobrodelnih fundacij³², kar pomeni, da so oproščene plačila davka na dediščino za donatorje institucij, kapital, dohodek in dodano vrednost od aktivnosti³³. Skrbniki dobrodelnih fundacij so hkrati tudi člani vodstva tovrstnih

³¹ Pravilo se v francoskem jeziku imenuje *cy-près*, kar v angleščini pomeni *as near as possible* oziroma najbližje. Novi namen fundacije mora biti torej čim bližji prvotnemu namenu fundacije (Frits in Ploeg 2000, 65).

³² Takšen status imajo od leta 1960, ko je bil sprejet Zakon o dobrodelnih fundacijah (Warner in Leonard 1997, 51).

³³ Zgolj tistih aktivnosti, ki so vezane na fundacijo. Davek na dodano vrednost od aktivnosti, ki so prodajne narave, morajo plačati (prav tam).

institucij, njihove naloge pa so delovanje v skladu z njihovo pravno močjo, previdno organiziranje in skrb pri prodajnih aktivnostih, upravljanje in varovanje premoženja institucije. Pomembno je tudi, da s premoženjem upravljajo v dobrodelne namene (Warner in Leonard 1997, 51). Za pregled nad fundacijami skrbi Centralni register dobrodelnih organizacij (angl. *Central Register of Charities*), ki je pod nadzorom komisije za dobrodelne organizacije (Frits in Ploeg 1999, 55). V primeru registriranih fundacij, katerih letni prihodki presegajo 5000 angleških funtov, morajo biti tovrstne informacije vključene v vse dokumente, ki so vezani na prošnje za denar, ter zapisane na vseh računih, naročilih in potrdilih, ki so povezani s poslovanjem fundacije, kakor predvideva Zakon o dobrodelnih fundacijah (Charities Act 1992). Zakon o dobrodelnih fundacijah prav tako opredeljuje, da morajo skrbniki fundacij voditi in hraniti poslovne knjige fundacij. Voditi morajo podatke o dnevniških finančnih prihodkih in odhodkih ter natančno evidenco sredstev in obveznosti fundacije. Iz evidenc mora biti razvidno finančno stanje fundacij. Dobrodelne fundacije morajo pripraviti tudi letna poročila, ki morajo biti v primerih, ko prihodki ali odhodki fundacije presežejo 100,000 angleških funtov, tudi revidirana. Vso zahtevano dokumentacijo, ki jo predvideva prej omenjeni zakon, morajo skrbniki fundacij poslati komisiji za dobrodelne fundacije (prav tam). Zakonodaja je na področju nadzora nad poslovanjem, delovanjem, predvsem pa nad pridobivanjem in porabo sredstev dokaj stroga in zahtevna. Finančni zakon predvideva, da so v primeru priznanja dobrodelnosti s strani države fundacije opravičene tudi plačevanja davka na naložbe in upravne takse (Finance Act 2015). Finančni zakon predvideva tudi obdavčitev zasebnih fundacij, pri čemer je lestvica odmere davka v primeru prenosa premoženja razdeljena na dve kategoriji. V prvo spadajo prenosi po smrti, druga pa predvideva odmero davka za vse druge prenose. Zasebne fundacije prav tako plačujejo davek od tržne dejavnosti, in sicer po običajni stopnji, ki ni fiksna (Todd 1999, 359). V primeru donacij je obdavčitev odvisna od vsebine donacije. Tako imajo gospodarske družbe določene olajšave v primeru dobrodelnih donacij, ki ne presegajo 3 odstotkov dividend, ki so izplačane na delnice (Finance Act 2015). Zakonodaja v VB pa, zanimivo, predvideva tudi davčne olajšave v primeru družb in posameznikov, ki dobrodelnim fundacijam podarijo darilo v oblikičasne delovne sile. Prav tako je uveljavljen poseben davčni režim za donacije, opravljene na podlagi pisnih sporazumov (Hercog 2011, 91). Iz obravnavanega lahko sklepamo, da je področje fundacij v VB sicer zakonsko urejeno, vendar zgolj površinsko, saj je definicija dobrodelnih organizacij preveč široka, vloga podvrst fundacij pa je opredeljena nejasno. Predvsem pa se pojavlja velik problem pri dostopnosti literature, ki bi omogočala kvalitetno analizo stanja.

6.2 NEMČIJA

Kako zelo kompleksna je lahko terminologija, lahko razberemo pri prevodu izraza *Stiftung*, ki v slovenščini pomeni ustanova (PONS 2015). Angleški prevod te besede je *foundation*. Iz tega je torej razvidno, da se v Nemčiji tako kot v Sloveniji uporablja termin *ustanova*, vendar pa za razliko od slovenske ureditve tam ne poznajo termina *fundacija*. Nemška zakonodaja³⁴ deli ustanove v štiri različne kategorije. Prva se imenuje ustanove zasebnega prava s pravno sposobnostjo (angl. *foundations under private law with legal capacity*). V to kategorijo spadajo družinske ustanove³⁵, podjetniške ustanove oziroma ustanove, ki so povezane s podjetji³⁶, dobrodne³⁷ oziroma skupnostne ustanove in ustanove, ki so kombinacija dobrednih in družinskih ustanov³⁸. Druga kategorija so ustanove brez pravne sposobnosti (angl. *foundations without legal capacity*) oziroma »fundacijski skladi«. Gre za ekonomsko neodvisna sredstva, investirana za služenje specifičnim namenom, ki jih določi skrbnik in preda v dokončno upravljanje tretji osebi, ki sredstva upravlja v skladu z aktom ustanove. Skrbnik tako sicer postane formalni lastnik ustanove, vendar od tega ne more imeti nobenih finančnih koristi. Skrbniki tovrstnih ustanov so lahko vse fizične ali pravne osebe, ki jih opredeljuje nemška zakonodaja. Tretja kategorija so cerkvene ustanove zasebnega prava (angl. *church foundations under private law*), pri čemer gre za dobrodne ustanove, ki so upravljane s strani cerkvenih institucij. Četrta kategorija so ustanove javnega prava s pravno sposobnostjo (angl. *foundations under public law with legal capacity*), pri čemer gre večinoma za ustanove, ustanovljene s strani države³⁹ (Corporate Law 2008). V Nemčiji velja za edino neodvisno krovno organizacijo nemških ustanov Združenje nemških ustanov (angl. *Association of German Foundations*), ustanovljeno leta 1948, in sicer na pobudo 29 članic. Združenje predstavlja interese ustanov v Nemčiji v razmerju tako do oblasti kot do civilne družbe. Cilj združenja je izboljšanje splošnih pogojev za delovanje ustanov, česar se lotevajo

³⁴ V praksi se poleg določb, ki se posebej nanašajo na ustanove, uporabljajo nekatere določbe civilnega zakonika, nekatere nemške dežele pa imajo tudi lastne zakone, ki urejajo področje ustanov, vendar znotraj ureditve, ki velja za celotno državo.

³⁵ Družinske ustanove torej spadajo v prvo kategorijo ustanov, ustanovitev tovrstnih ustanov pa je večinoma v interesu zasebnih deležnikov, ki želijo z uravnoteženim in trajnim premoženjem nuditi trajno podporo osebam, ki jih sami določijo (Corporate Law 2008).

³⁶ Gre za ustanove, ki zagotavljajo trajen obstoj podjetja, katerega sredstva so bodisi podeljena ustanovi ali pa so nanjo trajno vezana (prav tam).

³⁷ Dobrodne ustanove so izključno tiste, katerih namen je eden od dobrednih namenov, ki jih predvideva davčna zakonodaja (prav tam).

³⁸ Kombinacija dveh ustanov, ki služi javnemu in zasebnemu namenu, in sicer tako, da hkrati ohranja bogastvo in nudi pomoč določenim posameznikom. Davčna zakonodaja tovrstnim ustanovam omogoča tudi določene davčne ugodnosti (prav tam).

³⁹ Ena takšnih ustanov je Ustanova za spominjanje, odgovornost in prihodnost, ustanovljena leta 2000 na podlagi multilateralnih pogajanj z namenom podeljevanja finančnih kompenzacij preživelim zaradi trpljenja, ki so ga doživeli kot sužnji in prisilni delavci v nacističnem režimu. Ustanovni kapital ustanove je leta 2003 znašal 5,1 milijarde € (U.S. Department of State 2015).

z dveh različnih strani: na eni strani z aktivnim sodelovanjem pri spremembi zakonodaje, ki ureja področje delovanja ustanov, na drugi strani pa s promocijo in širjenjem informacij o ustanovah in njihovem delovanju. Leta 2012 je imelo združenje kar 3700 članic; velja za največje tovrstno združenje v Evropi (Združenje slovenskih ustanov 2012, 18). Nemčija velja za ustanovam zelo naklonjeno državo, kar lahko razberemo že iz prej navedene tipologije ustanov. Poleg tega nemška zakonodaja dopušča tudi ustanove, katerih namen je povsem zasebne narave, kot so že prej omenjene družinske ustanove. Ustanove se v Nemčiji lahko ustanovi zaradi želje po trajnem ohranjanju bogastva, ohranjanju podjetja na dolgi rok, nematerialnih in socialnih razlogov, podpiranja specifičnih institucij, zagotavljanja nasledstva v primeru manka dedičev ali primernih dedičev, nepredvidenega povečanja premoženja in davčnih vzpodbud. Premoženje ustanove prav tako določa ustanovitelj. Ker lahko ustanove za delovanje načeloma porabljajo zgolj kapitalske dobičke, torej ustvarjena sredstva, neodvisna od ustanovnega kapitala, je smiselno ustanavljati ustanovo z ustanovnim premoženjem vsaj 250.000 €. Minimalni znesek, potreben za ustanovitev ustanove, pa je zakonsko postavljen pri 50.000 € (Corporate Law 2008). Zgodovina nemških ustanov sega daleč v preteklost, saj je najstarejša ustanova stara kar 506 let; ta ustanova pa ni edina, ki je starejša od 500 let. Ena od zanimivosti nemških ustanov je tudi, da si številne lastijo nemške korporacije, kot so npr. Bertelsmann, Bosch, Carl Zeiss AG⁴⁰ in Lidl. Poleg tega so ustanove v Nemčiji tudi glavni vir privatnih štipendij za nemške študente (Wikipedia 2015).

Nemška zakonodaja dopušča strankarske politične ustanove (angl. *political party foundations*), ki so tudi zakonsko urejene. Na zvezni ravni obstaja šest političnih ustanov, in sicer po ena za vsako stranko, ki je zastopana v zveznem parlamentu⁴¹. Glavna lastnost tovrstnih ustanov je, da izvajajo strankarske aktivnosti, kot so širjenje splošnih informacij in ideologije, izobraževanje in usposabljanje prostovoljcev, izdajanje publikacij in mednarodna pomoč za vzpostavljanje demokracije v sodelovanju s partnerji po svetu. Strankarske politične ustanove prejmejo 95 odstotkov sredstev s strani države, kar je sicer nekako v nasprotju z definicijo nevladne organizacije, poleg tega pa večina niti nima pravno-organizacijske oblike ustanove (Deutschland 2014). Strankarske politične ustanove namenjajo sredstva tudi organizacijam v drugih državah, kar lahko povzroči neodobravanje tamkajšnje oblasti, kar potrjuje primer iz leta 2012, ko so oboroženi pripadniki varnostnih sil v Kairu, egiptovski

⁴⁰ Gre za podjetje, ustanovljeno leta 1899, ki ima pravni status fundacije in se pogosto navaja kot prvi tovrsten primer podjetniške fundacije (Hercog 2011, 74).

⁴¹ Fundacija Konrada Adenauerja, Fundacija Friedricha Eberta, Fundacija Friedricha Naumanna, Fundacija Rose Luxemburg, Fundacija Heinricha Bölla in Fundacija Hannsa Seidela (Deutschland 2014).

prestolnici, preiskovali prostore Ustanove Konrada Adenauerja, ki je povezana z vladajočo Krščansko demokratično unijo (angl. *Christian Democratic Union – CDU*). Oblasti so pri tem zasegle računalnike in dokumentacijo. Upravljavca tamkajšnjega urada pa so več ur zasliševali vladni uslužbenci, ki so svoje ravnanje upravičili s tem, da so našli dokaze, da je ustanova svojo podružnico v Egiptu odprla na ilegalen način in s tem kršila zakonodajo (Spiegel 2012).

Letna stopnja rasti ustanov je bila leta 2012 kar 4,3 odstotka. Leto prej je bilo v državi ustanovljenih kar 817 ustanov, od tega več kot 90 odstotkov v regijah nekdanje Zahodne Nemčije. Leta 2012 je bilo tako v Nemčiji kar 18.946 ustanov⁴² (Združenje slovenskih ustanov 2012, 18). Do leta 2014 je sicer stopnja rasti ustanov upadla na 3,1 odstotka, kar pa še vedno pomeni kar 691 ustanovljenih ustanov v letu 2014 (Stiftungen 2015). Več kot 30 odstotkov vseh donacij je namenjenih socialnim temam, čemur sledijo izobraževanje ter kultura in umetnost z dobrimi 15 odstotki sredstev. 12 odstotkov sredstev je namenjenih znanosti in raziskovalnemu sektorju, zgolj 4 odstotki pa okoljskim temam (Združenje slovenskih ustanov 2012, 18–19). Skupna sredstva nemških ustanov so leta 2013 znašala okrog 100 milijard €, letna poraba s strani ustanov pa je znašala 17 milijard € (Investment&Pensions Europe 2013).

Pri obdavčitvi ustanov so splošno koristne in zasebne ustanove obravnavane različno. V primeru splošno koristnih ustanov je prenos premoženja na ustanovo neobremenjen z davkom na dediščine in darila (v nadaljevanju ErbStG). Zahtevano je tudi, da se premoženje v takšnih primerih pokloni za minimalno obdobje 10 let. Pri prenehanju ustanove je obdavčitev odvisna predvsem od tega, kdo je prejemnik premoženja po prenehanju. Če gre za splošno koristno ustanovo, je ta oproščena davka, v nasprotnem primeru pa se premoženje obdavči v skladu z ErbStG. V primeru, da obstaja presežek premoženja, ta pripada osebi, ki je določena v ustanovitvenem aktu ali statutu. V primeru, da te osebe ni mogoče določiti, o tem, komu pripada premoženje, odločata deželna zakonodaja in vrsta ustanove. V takšnih primerih na koncu premoženje pogosto pripade deželi ali občini (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz 2015). Zakon o davku od dohodka pravnih oseb (v nadaljevanju KStG) določa, da so splošno koristne ustanove oproščene plačila davka od dohodka, razen v primeru, da dohodki izvirajo iz njihove poslovne dejavnosti. Davčna stopnja je precej nižja od veljavne efektivne davčne stopnje. Davka so oproščene tudi donacije podjetij tovrstnih ustanovam (Dejure 2015). B. Hercog piše, da Nemčija za razliko od drugih držav omogoča delitev do

⁴² 95 odstotkov vseh fundacij v letu 2012 je bilo neprofitnih (Združenje slovenskih ustanov 2012, 19).

največ tretjine dobička dobrodelne ustanove ustanoviteljem in njihovim sorodnikom. Do dobička so upravičeni v primeru, da potrebujejo pomoč, prejemki pa so predmet običajne obdavčitve (Hercog 2011, 76). ErbStG predvideva tudi plačilo davka v primeru ustanovitve družinske ustanove. Višina davka se določa glede na razmerje med zapustnikom ali darovalcem in dedičem ali obdarjencem, in sicer na podlagi treh davčnih razredov. Nižje stopnje se upoštevajo do vrednosti 52.000 €, najvišje pa za vrednosti nad 25.565 milijoni €. Nemška zakonodaja vsebuje tudi varovalko, ki preprečuje družinskim ustanovam, da bi bile v ugodnejšem položaju kot ostale, in sicer tako, da vsakih 30 let stimulira dedovanje, torej se premoženje ustanove vsakih 30 let obdavči z ErbStG. Pri obdavčitvi se sicer prizna davčna olajšava, predvidena za dva otroka, ki znaša 410.000 € (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz 2015). Kasnejše donacije so obdavčene na podlagi tretjega davčnega razreda, razen v primeru, da so kasnejše donacije predvidene v ustanovitvenem aktu. Zakon tudi predvideva, da so ustanove v primeru upravljanja podjetij obdavčene z obrtnim davkom. V primeru prenehanja zasebne ustanove se premoženje razdeli med upravičence, pri čemer se za določanje višine davka upošteva sorodstveno razmerje med ustanoviteljem in upravičencem (Čokelc 2003, 217–218).

Obravnavana literatura potrjuje sklepanja, da je področje ustanov v Nemčiji sistemsko zelo liberalno urejeno ter tudi zakonsko zelo dobro urejeno, saj zakonodaja vsebuje jasno in široko tipologijo ustanov, kriterije in lastnosti posameznih tipov, poleg tega pa je urejena na način, ki povečuje splošno blaginjo državljanov, in sicer z različnih vidikov in načinov delovanja. Davčna politika Nemčije do ustanov je prav tako ugodna in spodbuja donatorstvo. Priljubljenost in prepoznavnost ustanov potrujeta tudi obravnavana statistika in dejstvo, da je pri ustanavljanju in upravljanju ustanov prisotna sorazmerno velika motivacija. Kažejo se tudi določene vzporednice z zakonodajo na področju ustanov in fundacij v RS. V primerjavi z Nemčijo je v Sloveniji zakonsko urejen zgolj majhen del obravnavane tematike, čeprav bi nam lahko Nemčija služila kot zgled tudi zaradi sorodne terminologije, vsaj kar se tiče ustanov.

6.3 ŠVEDSKA⁴³

Švedska je ena od držav, kjer imajo fundacije dolgo in bogato zgodovino, čeprav so se v modernih časih znašle v težki situaciji, pogojeni s socialnimi spremembami družbe. Po

⁴³ Največjo oviro pri proučevanju fundacij na Švedskem predstavlja jezik, saj je relevantna literatura večinoma dostopna zgolj v švedskem jeziku. V tem magistrskem delu bodo tako uporabljeni podatki, ki so sicer stari, vendar prav zaradi pomanjkanja novejših dostopnih literatur tudi edini relevantni.

poročanju organizacije DAFNE (angl. *Donors and Foundations Networks in Europe*) je bilo na Švedskem leta 2014 okrog 13,700 javnih dobrodelnih fundacij⁴⁴ ⁴⁵, podatki pa kažejo, da so švedske fundacije v letu 2002 ustvarile za 600 milijonov € odhodkov⁴⁶ (Donors and Foundations Networks in Europe Survey 2014).

Wijkström in Einarsson ugotavljata, da delovanje fundacij na splošno ni odvisno samo od zakonodaje, temveč tudi od obdobja, v katerem so bile ustanovljene. Na Švedskem je namreč prisotna fleksibilna funkcija fundacijske populacije, pri čemer na novo ustanovljene fundacije prevzemajo vloge in dejavnosti, ki jih starejše fundacije zaradi svoje ustanovitve v povsem drugačnem okolju zaradi nefleksibilnosti ne morejo prevzeti. Fundacijska populacija torej organsko sproti dopolnjuje nabor dejavnosti fundacij na Švedskem in tako skrbi, da so vsa področja družbenega delovanja pokrita s strani fundacij, ki s svojim delovanjem širijo splošno blaginjo ne glede na to, da smo praktično ves čas priča družbenim in socialnim spremembam. V svojem delu avtorja tako zastopata stališče, da so se nekdaj dominantne vloge fundacij spremenile in postale vzporedne z novimi vlogami, ki jih fundacije pridobivajo skozi različna časovna obdobja. Prav tako se spreminja tudi razumevanje fundacij na določenih področjih, kjer v preteklosti sploh niso bile prisotne. V 20. stoletju so na Švedskem fundacije ustanovljale predvsem institucije vladne administracije tako na državni kot na lokalni ravni. Razlog tiči v visokih davkih, ki so tovrstnim institucijam omogočale akumulacijo premoženja, ki je omogočilo izvajanje namena in dejavnosti fundacije. Na Švedskem vlogo fundacij javnost primarno razume kot komplementarni del socialne države, kot neke vrste substitut države (Wijkström in Einarsson 2004, 9–12).

Leta 1996 je bil sprejet Zakon o fundacijah (angl. *Foundation Law*), ki je sicer razumljen kot kodifikacija obstoječe zakonodaje in predhodne pravne prakse, vzpostavljene na področju fundacij. Zakon predvideva, da lahko fundacija obstaja samo takrat, ko se premoženje ali posest dokončno loči od donatorja z namenom upravljanja in s ciljem služiti določenemu namenu. Švedska fundacija ne more imeti lastnikov ali članov. Fundacija mora imeti upravo, njeno uradno ime pa mora vključevati besedo fundacija (šve. *stiftelse*). Zakon predvideva, da se morajo večje fundacije in fundacije, ki izvajajo poslovno dejavnost, registrirati pri njihovi

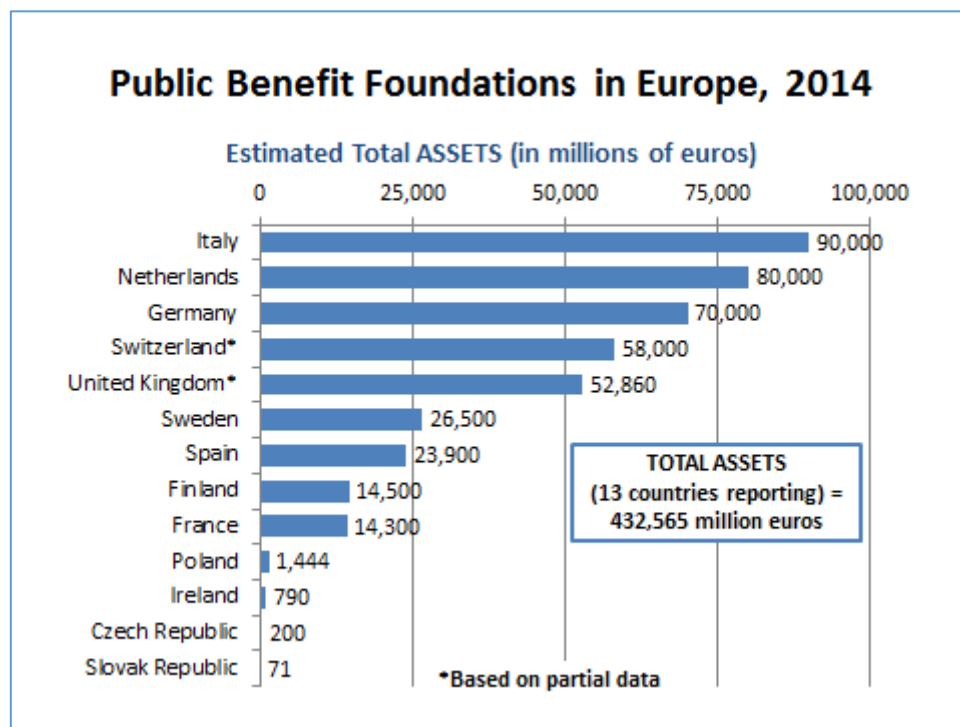
⁴⁴ Številka ne predstavlja seštevka vseh fundacij na Švedskem, zgolj eno vrsto fundacij, ki je bila uporabljena v nadnacionalni analizi.

⁴⁵ Wijkström piše, da je skupno število fundacij na Švedskem neznanka. Že leta 1976 je bilo po predvidevanjih več kot 51.000 fundacij vseh vrst (Wijkström 2004, 7).

⁴⁶ Tudi avtorji poročila organizacije DAFNE opozarjajo, da je metodologija fundacij zaradi manka univerzalne pravne definicije pojma fundacija preveč otežena in izredno otežuje pridobivanje zanesljivih statističnih podatkov o fundacijah v Evropi (Donors and Foundations Networks in Europe Survey 2014).

vladni administrativni upravi (angl. *Swedish County Administrative Board*). Nadzor nad fundacijami se vrši na dva načina, in sicer skozi avtonomno upravo ali pa preko uprave druge institucije, kot je npr. banka, Rdeči križ ipd. (Wijkström 2004, 5). Fundacije in posamezniki se na Švedskem združujejo v Združenje švedskih ustanov (angl. *Association of Swedish Foundations*), katerega članstvo je leta 2012 štelo 170 fundacij. Gre za združenje, ki želi ustvarjati podporno zakonsko in davčno okolje za fundacije in pri tem poudarjati altruistično delo tovrstnih institucij in njihovo vlogo v švedski družbi. Združenje je bilo ustanovljeno leta 1989 (Združenje slovenskih ustanov 2012, 26). Oblasti se v primeru sprememb zakonodaje posvetujejo tudi s tem združenjem (Föreningen Stiftelser i Samverkan 2015).

Slika 6.1: Ocenjena skupna sredstva javnih dobrodelnih fundacij v Evropi leta 2014

Vir: DAFNE Survey on Public Benefit Foundations 2014

Zgornja slika prikazuje predvidena skupna sredstva javnih dobrodelnih fundacij v milijonih € glede na države. Podatki za Švedsko in VB so delni. Ta slika verjetno še najmočneje prikazuje največji problem fundacij v Evropi, in sicer manko univerzalne pravne definicije. Italija in Nizozemska imata skupaj manj javnih dobrodelnih fundacij kot Nemčija in zgolj nekoliko več kot VB in Švica. Vendar sta ravno Italija in Nizozemska glede na skupna sredstva daleč pred ostalimi. Iz tega lahko izpeljemo sklep, da se definicija pojma fundacija od države do države precej spreminja (Donors And Foundations Networks in Europe Survey 2015). Na podlagi te slike oziroma analize organizacije DAFNE pa lahko vidimo, da se od države do države očitno precej razlikuje tudi opredelitev javne dobrodelne fundacije, saj

takšna porazdelitev med državami preprosto ne bi bila mogoča, če bi tovrstne fundacije v obravnavanih državah delovale po enakih zakonih in kriterijih ter na podlagi enake terminologije.

Tako kot v Nemčiji so tudi na Švedskem dovoljene strankarske politične fundacije, ki so povezane s strankami, ki so zastopane v švedskem parlamentu. Gre za 7 različnih strankarskih političnih fundacij⁴⁷, ki so po svojem namenu precej podobne nemškim (Danish Institute for Parties and Democracy 2015).

Da je lahko fundacija oproščena plačila davkov, mora spadati v eno od dveh kategorij fundacij – v kategorijo dobrodelnih fundacij ali pa t. i. kategorijo »catalogue«⁴⁸. Švedska zakonodaja prav tako predvideva tipologijo fundacij. Razdeli jih na splošne fundacije, ki zajemajo okrog 9,000 večjih fundacij, naslednja vrsta so t. i. »fundraising« fundacije⁴⁹, torej fundacije, ki prostovoljno zbirajo sredstva za pomoč drugim. Za tovrstne fundacije za razliko od drugih potrebe po osnovni donaciji ni. Zadostuje že javni poziv za zbiranje donacij, da fundacija zadosti vsem pravnim pogojem za obstoj. Švedska zakonodaja iz leta 1968 opredeljuje tudi upokojenske fundacije, ki jih ustanovijo delodajalci z namenom varovanja upokojenskih sredstev za zaposlene. Druga vrsta fundacije, ki jo opredeljuje zakonodaja iz leta 1968, pa so fundacije za osebje, ki so ustanovljene z namenom zadovoljevanja rekreacijskih potreb zaposlenega osebja. Naslednja vrsta fundacij so fundacije, ustanovljene na podlagi kolektivnega sporazuma med delodajalci in sindikalnimi združenji z namenom prispevanja k ekonomski varnosti zaposlenih. Zakonodaja predvideva tudi podjetniške fundacije, ki jih je bilo leta 2002 okrog 2.000. Tovrstne fundacije se nato delijo na tri podvrste, in sicer fundacije, katerih izrecni namen je upravljanje podjetja; fundacije, ki upravljajo podjetje z namenom izpolnjevanja svojega namena; in holdinške fundacije, ki imajo v lasti večje deleže delnic podjetja. Pri tem sta izpostavljeni predvsem zadnji podvrsti, pri čemer gre v prvem primeru za fundacije, kjer je lastništvo korporacije primarnega pomena, dobrodelni namen pa sekundarnega. V primeru holdinških fundacij pa je primarnega pomena

⁴⁷ Centerparty's International Foundation, Green Forum Foundation, Jarl Hjalmarson Foundation, Christian Democratic International Centre, Left International Forum, The Olof Palme International Center in Swedish International Liberal Centre (Danish Institute for Parties and Democracy 2015).

⁴⁸ »Catalogue« vsebuje informacije o številnih institucijah, ki imajo davčne privilegije. Med drugim v to kategorijo sodi tudi Nobelova fundacija (Wijkström 2004, 6).

⁴⁹ Ker Švedska nima zakonsko urejenega nadzora nad tem, kako v javnosti potekata donatorstvo in zbiranje sredstev, obstajajo neprofitne organizacije, kot je The Swedish Fundraising Control, ki omogočajo fundacijam te vrste uporabo posebnega 90-dnevnega računa pod striktnimi pogoji in zahtevami z namenom zavarovanja donatorjev na eni strani in vzpodbujanja donatorstva ter dvigovanja zaupanja med donatorji in fundacijami na drugi strani. Zaradi manka zakonske ureditve tovrstnih dejavnosti prihaja tudi do zlorab tako koncepta zbiranja sredstev kot tudi fundraising fundacij (The Swedish Fundraising Control).

javno dobro, delež delnic pa je nujen zgolj kot investicija za izpolnjevanje primarnega namena (Wijkström 2004, 6). V splošnem fundacije na Švedskem torej niso opredeljene kot ločen sektor, temveč se pripadnost dotične fundacije določa na podlagi različnega razumevanja, in sicer na podlagi vrste institucije (šola, muzej ipd.), določene aktivnosti, ki jo izvaja, in enačenja s ciljnim skupinami, ki so ji aktivnosti fundacije namenjene (Wijkström 2004, 8). Švedske fundacije in ostale neprofitne organizacije, ki so obdavčene, so običajno obdavčene na podlagi korporativne davčne stopnje. Zakon o dohodku tako predvideva, da so določene fundacije oproščene davka pod določenimi pogoji, spet druge pa so davka oproščene do določene višine prihodkov. Fundacije morajo prav tako, če ne izpolnjujejo posebnih pogojev, določenih v zakonodaji, plačati davek na posest, davek na dodano vrednost in druge davke, ki jih opredeljuje švedska zakonodaja. Javne dobrodelne fundacije so torej opravičene plačila davkov z izjemo davkov na dohodek od podjetniške dejavnosti in davka na nepremičnine. Tovrstne fundacije morajo delovati na enem od naslednjih področij: šport, kultura, varstvo okolja, nega otrok in mladih, politične aktivnosti, znanost, zdravstvena nega ali druga področja, katerih namen je podoben naštetim (Bird&Bird 2014).

Področje fundacij na Švedskem sega daleč v zgodovino in ima bogato tradicijo. Številčnost fundacij dokazuje njihovo vpetost v družbo in okolje ter njihovo pomembnost. Fleksibilnost fundacijske populacije je na visokem nivoju, saj fundacije na Švedskem sistemsko pokrivajo prav vsa področja, na katerih je možen doprinos k splošni blaginji švedske družbe. Zakonodaja je sistematična in pregledna ter liberalna, še posebej kar se tiče tipologije fundacij. Davčna politika je fundacijam izjemno naklonjena, saj so javne dobrodelne fundacije oproščene plačila skoraj vseh davkov, kar zagotovo pripomore k večjemu in učinkovitejšemu delovanju in izvajanju namena fundacij.

7 ANALIZA STANJA IN PREDLOGI SPREMEMB

Po proučevanju zgodovinskega vidika ustanov in fundacij v RS ter po poglavjih o sami obravnavani tematiki v RS in v izbranih državah EU lahko opravimo krajšo analizo stanja, ki bo neposredno vplivala na raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavil v zvezi z obravnavano tematiko. Zgodovinski vidik ustanov in fundacij v RS je pokazal, da zgodovina teh institucij na Slovenskem ni kratka, saj je najstarejša ustanova stara več kot 300 let. Iz zapisanega v poglavju lahko sklepamo tudi, da je bila situacija za tovrstne institucije v preteklosti precej težka, saj so bile od konca 2. svetovne vojne pa vse do osamosvojitve RS prepovedane oziroma je bilo njihovo delovanje praktično nemogoče. Prva zakonska ureditev tega področja se je zgodila šele s sprejemom ZU leta 1995. Šele takrat je bilo okolje za ustanove in fundacije dovolj urejeno, primerno, da se je lahko začel na začetku sicer obetaven, vendar z današnjega vidika počasen razvoj. Iz petega poglavja lahko izpeljemo vrsto sklepov. Prvi sklep je, da imamo v RS gledano v primerjavi z državami članicami EU podpovprečno število ustanov in fundacij. Prav tako velik problem predstavlja zakonodaja na tem področju, saj je zelo površna, konservativna in v številnih primerih tudi nekako nepopolna, poleg tega pa preširoko definira tovrstne institucije. Omeniti je treba tudi termin ustanova, ki se je izkazal kot neposrečena izbira pri urejanju tega področja v družbi. Terminologija, ki jo vsebuje zakonodaja, družbi po mojem mnenju ne omogoča učinkovitega dojetja vloge tovrstnih institucij. Pojem fundacija je splošno znan, posredno tudi zaradi nekaterih drugih držav, kot sta Velika Britanija in Švedska, kjer se ta pojem uporablja za opredeljevanje tovrstnih institucij s tovrstnimi nameni in dejavnostmi. Po drugi strani pa je treba upoštevati, da terminologija v Nemčiji predvideva zgolj uporabo termina ustanova, vendar ob drugačni zakonodaji in drugačnem družbenem dojetju tovrstnih institucij. Zakonodaja prav tako ne omogoča zasebnih fundacij in političnih fundacij⁵⁰, kar dolgoročno slabša potencial za razvoj in družbeni doprinos tega področja. V okviru zasebnih fundacij obstaja sicer kar nekaj različnih tipov, ki, zanimivo, v nekaterih drugih državah najbolj prispevajo k splošni družbeni blaginji. V povezavi s tem je v RS povsem zgrešena tudi davčna politika za obravnavano področje, kar je v intervjuju izpostavil tudi predsednik uprave FŠT Damjan Vinko. Odhodkovna davčna politika v razmerju do upravičenca sredstev in dejavnosti fundacije je

⁵⁰ Eden od ciljev konference Evropske politične fundacije, ki je potekala leta 2013 v Ljubljani, je bil tudi pričetek poglobljene razprave o možnostih, ki jih politične fundacije ponujajo političnim strankam z artikulacijo in prevajanjem idej civilne družbe in akademske sfere v politiko. Prav tovrstne ustanove oziroma fundacije v državah, kot sta Nemčija in Švedska, povečujejo aktivnost in vpletenost civilne družbe pri snovanju zakonodaje, ki ureja področja, povezana z ustanovami oziroma fundacijami in civilno družbo. Takšna organizacijska zasnova sobivanja civilne družbe, fundacij in države prinaša prednosti za vse vpletene, vendar teh še vse do danes v RS na žalost nismo prepoznali.

sicer urejena, saj bo upravičenec prejel dodeljeni znesek, ne da bi moral od tega plačati davek na dohodnino, poleg tega pa zakonodaja preprečuje katerikoli fizični ali pravni osebi, da bi ta sredstva koristila npr. v primeru izvršbe ali rubeža. Ni pa urejena davčna politika v smislu davčnih olajšav in ugodnosti za tovrstne institucije, prav tako pa davčna zakonodaja ne stimulira in motivira fizičnih in pravnih oseb za potencialno donatorstvo, saj od tega preprosto nimajo koristi. V drugih državah je to področje bolj urejeno, saj obstaja vrsta olajšav in ugodnosti v primeru davka na dohodek, davka na nepremičnine, davka na dodano vrednost, davka na darila in dedovanje in nekaterih drugih davkov. Ker v RS zakonodaja npr. ne predvideva podjetniških fundacij, je izgubljenih ogromno sredstev, ki bi bila lahko v nasprotnem primeru namenjena za štipendije dijakom in študentom, za dejavnosti fundacije ali drugih organizacij, katerih dejavnosti bi fundacija potencialno podpirala; takšna je namreč praksa v tujini. V šestem poglavju lahko na podlagi primerov VB, Nemčije in Švedske sklepamo, da je obravnavano področje v tujini v primerjavi z RS bolj razvito iz številnih razlogov. Odnos države do ustanov in fundacij je veliko bolj odprt, komunikativen, usmerjen v izboljšanje stanje za vse vpletene akterje. Država sicer ne nudi pretirane finančne podpore, razen v primeru specifičnih vrst fundacij, kot so npr. strankarske politične ustanove v Nemčiji, vendar jim omogoča razvoj in učinkovito delovanje skozi zelo liberalno zakonodajo in prijazno davčno politiko. Podobno velja tudi na Švedskem, kjer je zakonodaja še bolj transparentna v smislu organizacijske strukture in vsebinske opredelitve fundacij. Prav tako je do fundacij precej prijazna tudi davčna politika. V VB je stanje sicer malce drugačno. Pojem fundacija se uporablja le redko. Bolj pogost je namreč izraz dobrodelna organizacija, ki je v primeru priznanja statusa dobrodelnosti prav tako oproščena plačevanja določenih davkov. Prepoznavnost in ugled tovrstnih institucij sta v vseh treh državah višja in pozitivnejša kot v RS. Zanimivo je tudi to, da imajo ustanove v Nemčiji največjo vlogo in vpliv na zakonodajalce, v RS pa velja ravno nasprotno. Prav tako so slovenske ustanove in fundacije podpovprečno aktivne na nadnacionalni ravni⁵¹. Vzroke za to bi do neke mere lahko iskali v zgodovinskem ozadju teh institucij v RS in seveda v času osamosvojitve, ko se je na novo opredeljeval in definiral tretji sektor. Če bi se v prvih letih, ko se je večina zakonodaje pisala in vlagala v proceduro, zgledovali po ureditvi, ki že več desetletij velja v Nemčiji in na Švedskem, bi tudi bilo stanje obravnavanega področja bližje tema dvema državam. Posledično bi bil vpliv na splošno družbeno blaginjo neprimerljivo večji, kar bi dvignilo tudi prepoznavnost in ugled tovrstnih institucij. Pričakovane rezultate je podala tudi analiza

⁵¹ RS tako npr. v Evropskem centru za fundacije nima predstavnikov, imajo pa jih vse države, ki mejijo na RS (European Foundation Centre 2014).

anketnega vprašalnika, iz katere je razvidna ozaveščenost državljanov RS o ustanovah in fundacijah ter njihovo poznavanje tovrstnih institucij. V nadaljevanju bodo tako na kratko predstavljeni še nekateri predlogi sprememb, ki bi potencialno lahko izboljšali stanje ustanov in fundacij v RS.

S spremembami bi bilo treba pričeti že pri sami opredelitvi tretjega sektorja, nevladnih in neprofitnih organizacij. Pri definiranju teh pojmov bi se morali bolj približati germanskemu in skandinavskemu modelu ureditve, čeprav se že zdaj v nekaterih točkah kažejo vzporednice, kar pa je odločno premalo. Treba bi bilo jasno določiti in omejiti tipe pravno-organizacijskih oblik v okviru tretjega sektorja. Nadalje bi bilo treba vzpostaviti jasno ločnico med različnimi oblikami. Ponovno bi bilo treba definirati pojem fundacija, predvsem v skladu z definicijo ustanov v Nemčiji in definicijo fundacij na Švedskem. Pri tem se moramo dotakniti tudi opredelitve pojma ustanova, kakor ga poznamo danes; po mojem mnenju je ta pojem povsem odveč in bi se ga lahko preprosto umaknilo, saj za imenovanje tovrstnih institucij zadostuje zgolj en termin. Fundacije bi morale biti prepoznane kot organizacije, ki so ustanovljene z namenom izboljšanja stanja posameznikov, pri čemer se ne bi smeli omejevati na možnost izbire, komu bodo tovrstne fundacije pomagale. To se npr. pokaže pri družinskih fundacijah, ki so zasebne, namenjene ozkemu krogu posameznikov, a kljub temu konec koncev izboljšujejo njihov položaj, so torej splošnokoristne, čeprav za natanko določene posameznike. Zakonodaja bi morala predvideti in opredeliti vse vrste fundacij, ki jih pozna tujina, saj bi le na takšen način postala zares liberalna in omogočila velik potencial za razvoj področja. Če bi zakonodaja omogočila podjetniške fundacije, bi podjetja, kot so Krka, Renault, Gorenje in druga, zagotovo izkoristila priložnost za doprinos k družbi, če bi bila ob tem ustrezno stimulirana in motivirana s prijazno davčno politiko, ki bi jim v primeru donatorstva in prenašanja premoženja na fundacijo prinesla davčne ugodnosti in prednosti. Ob tem bi bilo treba urediti tudi prihodkovno davčno politiko fundacij, ki bi jim omogočala učinkovito delovanje in razvoj brez nepotrebnih obdavčitev dejavnosti, ki niso izrazito profitabilne in v neskladju z prvotnim namenom fundacije. Spremeniti bi bilo treba tudi odnos politike do tovrstnih institucij, kar omogočajo strankarske politične ustanove oziroma fundacije, kakor so zakonsko opredeljene in se v praksi izvajajo tudi v Nemčiji in na Švedskem. S tem bi civilna družba in akademska sfera postali povezani s politiko, kamor bi se preko fundacij prenašale ideje civilne družbe. Tudi to predstavlja učinek, ki bi bil dolgoročno koristen prav za vse vpletene akterje. Omogočiti bi se moralo aktivno sodelovanje in soustvarjanje zakonodaje, ki ureja področje tovrstnih institucij. Medijske kampanje,

izobraževanja, obveščanje o aktivnostih, delovanju in dogodkih fundacij pa bi doprinesli k povečanju prepoznavnosti in ugleda tovrstnih institucij kot tudi celotnega tretjega sektorja. Že v osnovi bi se s posameznimi spremembami pokazali multiplikativni učinki na področju oziroma področjih, kjer bi fundacije delovale oziroma delujejo. Tako bi že samo ureditev zakonodaje in davčne politike zelo doprinesla k povečanju prepoznavnosti in ugleda teh institucij, saj bi jim bilo omogočeno delovanje v precej večjem obsegu, kot ga lahko opravljajo sedaj. Spremembe niso toliko ideološke, kot so praktične in preverljive, a tudi precej obsežne. V vseh državah, kjer so v tej obliki implementirane že dlje časa, so se izkazale kot učinkovite. V primeru vseh sprememb so nujni volja, motivacija in postavljanje interesov družbe pred parcialne interese. A žal smo obtičali v situaciji, v kateri že dlje časa obstaja neka specifična ureditev področja tretjega sektorja; vsakršne spremembe takšnega obsega bi tako verjetno s seboj prinesle številne zaplete in nestrinjanja predvsem okoli vloge različnih tipov organizacij tretjega sektorja, ki so omogočeni po obstoječi zakonodaji.

8 ZAKLJUČEK

Ustanove in fundacije so organizacije, ki s svojim delovanjem doprinašajo k splošni blaginji družbe in posameznikov. V splošnem imajo dolgo in bogato zgodovino, ki je v nekaterih državah daljša, v drugih krajša. Univerzalna definicija fundacije ne obstaja, obstaja pa nekakšen konsenz glede tega, kaj je osnovni namen tovrstnih institucij. Skozi magistrsko delo sta bila predstavljena zgodovinski vidik in obstoječe stanje obravnavanega področja v RS. S pomočjo anketnega vprašalnika so bili pridobljeni tudi rezultati, ki omogočajo interpretacijo odnosa med ustanovami in fundacijami ter državljani RS. Proučevanje fundacij v VB, Nemčiji in na Švedskem je doprineslo k ustvarjanju jasnejše slike glede pomanjkljivosti obstoječega stanja v RS in odkrilo prednosti, ki jih na tem področju lahko ponudi tujina. Opravljena je bila kratka analiza stanja. Predstavljeni so bili tudi predlogi sprememb, ki bi izboljšali stanje ustanov in fundacij. Na podlagi izsledkov, interpretacij in sklepov lahko **v celoti potrdim** raziskovalno vprašanje. Ustanove in fundacije so sodeč po razumevanju in upravljanju v RS res svojevrsten fenomen, kar je potrdila tudi primerjava z VB, Nemčijo in Švedsko. Terminologija, predvsem pa zakonska podlaga, h kateri prištevam tudi davčno politiko, saj je produkt zakonske opredelitve, sta med glavnimi in bolj opaznimi razlogi, zakaj tovrstne institucije v RS ne služijo enakim ciljem kot v tujini, kaj šele da bi tem ciljem služile v enaki meri. Zakonska opredelitev in terminologija ne omogočata prepoznavanja teh ciljev in udeleženosti na področjih, kjer bi se ti cilji lahko izpolnjevali. Predvsem davčna politika RS pa onemogoča doseganje teh ciljev v tolikšni meri, kot se to dogaja v drugih državah. Statistika kaže, da imajo fundacije v nekaterih državah skupno več ali pa približno enako sredstev, kot znaša letni proračun RS. Rešitve se lahko dosežejo zgolj s spremembami, ki jih lahko grobo razdelimo v zakonske spremembe in vsebinske spremembe – tukaj so upoštevane tako terminološke spremembe kot dvig prepoznavnosti in sprememba razumevanja tovrstnih institucij v družbi. V času pisanja magistrskega dela sem na podlagi literature, ki sem jo raziskoval in proučeval, spoznal pomen in potencial tovrstnih institucij. Na podlagi primerov iz tujine sem lahko videl, kako je obravnavano področje urejeno v tujini, in se še bolj prepričal, da v RS zaradi nepotrebnih razlogov res izgubljam potencial za razvoj institucij, ki bi lahko korenito doprinesle k splošni družbeni blaginji in tako pomagale ustvarjati državljanskemu prijazno okolje in družbeno klimo. Kljub temu pa pretiranega optimizma ni, saj se vedno znova potrjuje, da so spremembe v RS precej zapletene, zahtevne in dolgotrajne, če že ne nemogoče. Nekateri so tako mnenja, da se bo na področju ustanov in fundacij predvsem ohranjal status quo, drugi pa celo menijo, da se bo situacija še poslabšala. Redki posamezniki so prepričani, da se bo situacija za ustanove in fundacije v kratkem izboljšala, saj preprosto ni

pokazateljev, ki bi kratkoročno ali pa tudi dolgoročno to potrjevali na kakršenkoli način. Sam sem mnenja, da bo, preden bo prišlo do sprememb in prepoznavanja potenciala tovrstnih institucij, prišlo še do nadaljnjega upadanja družbene blaginje in slabšanja situacije za številne državljane. Civilna družba potrebuje neko osebo oziroma situacijo, ki bo povzročila vsesplošen odziv in razmišljanje o prednostih tretjega sektorja ter v njegovem okviru tudi ustanov in fundacij.

9 LITERATURA

1. Bird&Bird. 2014. Sweden: *Beneficial tax regimes*. Dostopno prek: <http://www.twobirds.com/en/news/articles/2014/global/tax/oct-14/sweden-beneficial-tax-regimes> (1. november 2014).
2. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič in Milan Brglez. 2000. *Navodila za pisanje – seminarske naloge in diplomskega dela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. 2015. *Erbschaftsteuer - und Schenkungsteuergesetz (ErbStG)§ 13 Steuerbefreiungen*. Dostopno prek: http://www.gesetze-im-internet.de/erbstg_1974/__13.html (3. april 2015).
4. Corporate Law. 2008. *Germany: Foundations*. Dostopno prek: <http://www.corporate-law.eu/en/germany/foundation/> (1. januar 2008).
5. Čokelc, Stanko. 2003. Davčni vidik fundacij. V *Zbornik 35. Simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji*, ur. Ivan Turk, 199–220. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodkinj, finančnikov in revizorjev Slovenije.
6. Črnak-Meglič, Andreja. 2000. *Vpliv (tipov) državne blaginje na obseg in vlogo neprofitno-volonterskega sektorja v sodobnih družbah*. Doktorska dizertacija. Ljubljana.
7. --- 2009. *Obseg in viri financiranja nevladnih organizacij (društev, ustanov in zasebnih zavodov) v letu 2008*. Dostopno prek: <http://www.cnvos.si/UserFiles/File/Zagovornistvo/Sooblikovanje%20politik/Crnak%20Meglic%20porocilo%202008.doc> (23. junij 2015).
8. Črnak-Meglič, Andreja in Maja Vojnovič. 1997. Vloga in pomen neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji. *Manjšinska družba* 13 (24–25): 152–178.
9. Danish Institute for Parties and Democracy. 2015. *Political Party Foundations*. Dostopno prek: <http://dipd.dk/what-we-do/international-networks/political-party-foundations/> (8. avgust 2015).
10. Dejure. 2015. *Körperschaftsteuergesetz*. Dostopno prek: <https://dejure.org/gesetze/KStG/5.html> (28. november 2015).
11. Deutschland. 2014. *Parties and political foundations*. Dostopno prek: <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-europe/parties-and-political-foundations> (29. april 2014).

12. Donors and Foundations Networks in Europe. 2015. *Dafne Survey on Public Beneficial Foundations 2014*. Dostopno prek: <http://www.dafneonline.eu/Documents/DAFNE%20data%2019%20Sept%202014%20rev2.docx> (19. september 2014).
13. Entrepreneur. 2015. *Nonprofit Corporation*. Dostopno prek: <http://www.entrepreneur.com/encyclopedia/nonprofit-corporation> (6. februar 2015).
14. European Foundation Centre. 2015. *Organisations*. Dostopno prek: <http://www.efc.be/organisation/> (6. junij 2015).
15. Föreningen Stiftelser i Samverkan. 2015. *The Association of Swedish Foundations*. Dostopno prek: <http://www.stiftelserisamverkan.se/inenglish.4.1166db0f120540fe049800012219.html> (27. marec 2015).
16. Frits, Hondius W. in Tymen J. Van der Ploeg. 2000. *Business and Private Organizations: Foundations*. Amsterdam: University of Amsterdam.
17. Fundacija Študentski tolar. 2015. *Poslovno poročilo Fundacije Študentski tolar za leto 2014*. Dostopno prek: <http://www.studentski-tolar.si/index.php/razno/poslovno-porocilo> (13. april 2015).
18. Gorenšek, Tilen. 2014. Diplomsko delo: *Vpliv informatizacije na vlogo in položaj vojaške organizacije v postmoderni družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Hall, Peter D. 1992. *Inventing the nonprofit sector and other essays on philanthropy, voluntarism and nonprofit organizations*. London: The John Hopkins University Press.
20. Hercog, Branka. 2011. *Davčni vidik fundacij*. Magistrsko delo. Maribor: Pravna fakulteta.
21. Horak, Christian. 1995. *Controlling in Nonprofit Organizations*. Wiesbaden: Deutscher Universitats-Verlag.
22. Horvat, Mitja. 1994. Ob novem Zakonu o društvih. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 22 (168–169): 135–150.
23. Hrovatič, Danica. 2004. Ustanove. *Socialno delo* 43 (4): 207–214.
24. Inštitut Antona Trstenjaka. 2015. *Projekt: Euroset – European Social Enterprise training*. Dostopno prek: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/sozitje/projekti/8.html?sub=1010> (22. oktober 2015).
25. International Trust Fund. 2015. *International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance*. Dostopno prek: <http://www.itf-fund.si> (6. marec 2015).

26. Investment&Pensions Europe. 2013. *New law aims to make life easier for Germany's foundations*. Dostopno prek: <http://www.ipe.com/new-law-aims-to-make-life-easier-for-germanys-foundations/51954.fullarticle> (2. maj 2013).
27. Jelovac, Dejan. 2001. Odisejada krmarjev neprofitnega sektorja. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 6–13. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
28. Lokalna razvojna fundacija Posavja. 2015. *LRF Posavja*. Dostopno prek: <http://www.lrf-posavja.si/lrf-posavja> (17. marec 2015).
29. Lokalna razvojna fundacija za Pomurje. 2015. *O nas: LRF za Pomurje*. Dostopno prek: <http://www.lrf-pomurje.si/o-nas/lrf-za-pomurje/> (13. april 2015).
30. Legislation.gov.uk. 1992. *Charities Act 1992*. Dostopno prek: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1992/41/contents> (4. april 2015).
31. --- 2015. *Finance act 2015*. Dostopno prek <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/11/contents/enacted> (22. april 2015).
32. Malhotra, K. Naresh. 2002. *Basic marketing research*. Upper Sadle River: Prentice Hill.
33. Mevlja, Bojan in Klemen Kavčič. 2012. *Strateški razvoj nevladnih organizacij v Sloveniji: Strategija systemskega razvoja nevladnih organizacij*. Koper: Fakulteta za management.
34. MMC RTV. 2015. *Britanci proslavili 800. obletnico velike listine svoboščin*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/britanci-proslavili-800-obletnico-velike-listine-svoboscin/367606> (15. junij 2015).
35. Ministrstvo za okolje in prostor. 2015. *Nevladne organizacije*. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/si/nevladne_organizacije/ (13. april 2015).
36. Nevladnik. 2015. *Nevladne organizacije*. Dostopno prek: <http://www.nevladnik.info/si/nevladne-organizacije/> (22. marec 2015).
37. Pevcin, Primož. 2012. Uprava in razvoj sektorja civilne družbe v evropskih in globalnih okvirih. V *Primerjalni pogled na delovanje izbranih področij javnega sektorja v Sloveniji*, ur. Mirko Vintar, Maja Klun in Alenka Kuhelj, 265–279. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
38. Podnar, Klement in Urša Golob. 2002. Socialna ekonomija in družbena odgovornost: alternativni globalni anarhiji neoliberalizma? *Teorija in praksa* 39 (6): 952–969.
39. PONS – The free dictionary. 2015. *Stiftung*. Dostopno prek: <http://en.pons.com/trans late?q=stiftung&l=desl&in=&lf=de> (12. april 2015).

40. *Pravilnik o pogojih, merilih in postopku za razporeditev sredstev Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji*. Ur. l. RS 92/07, 86/10, 80/12. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV8616> (13. maj 2015).
41. *Pravilnik o vodenju evidence ustanov*. Ur. l. RS 79/05. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2005-01-3529> (11. marec 2015).
42. Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. Rakar, Tatjana, Tomaž Deželan, Senka Š. Vrbica, Zinka Kolarič, Andreja Črnak Meglič in Mateja Nagode. 2011. *Civilna družba v Sloveniji*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
44. Rifkin, Jeremy. 2007. *Zaton svetovne delavske sile in nastop postržne dobe*. Ljubljana: Krtina.
45. Rončević, Borut. 2001. Nekaj nastavkov za sociološko obravnavo nevladnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 23–35. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
46. Salamon, Lester M. in Helmut K. Anheier. 1997. *Defining the nonprofit sector: A cross-national analysis*. Manchester University Press.
47. Spiegel. 2012. *Unwanted Guests: German Foundations in Crosshairs Abroad*. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/unwanted-guests-german-foundations-in-crosshairs-abroad-a-813659.html> (7. februar 2012).
48. Srce Slovenije. 2015. *Razvojna fundacija Pogum*. Dostopno prek: <http://www.srece-slovenije.si/bodoci-podjetnik/razvojna-fundacija-pogum> (1. junij 2015).
49. Stiftungen. 2014. *German foundation statistics 2014*. Dostopno prek: <http://www.stiftungen.org/en/knowledge/german-foundation-statistics.html> (22. junij 2015).
50. *The Swedish Fundraising Control*. Dostopno prek: <http://www.insamlingskontroll.se/en/inter/welcome-our-website-1> (29. marec 2015).
51. Todd, Paul. 1999. *Textbook on Trusts*. London: Blackstone Press Limited.
52. Trstenjak, Verica. 2000. Razvoj ustanov in primerjalnopravna ureditev. V *Ustanove in kultura lastnine*, ur. Edvard Kobal, 25–32. Ljubljana: Ustanova Slovenska znanstvena fundacija.
53. U.S. Department of State. 2015. *German Foundation Agreement*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/p/eur/rt/hlcst/c11379.htm> (27. maj 2015).

54. Univerza v Ljubljani. 2015. *O Luki Knaflju in njegovi ustanovi*. Dostopno prek: http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/univerzitetni_objekti/knafljeva_ustanova_na_dunaju/ (2. februar 2015).
55. Ustanova Gallus. 2015. *Od Gallusovega sklada do fundacije Ustanova Gallus*. Dostopno prek: <http://www.gallus-zavod.si/zgodovinafundacije/od-gallusovega-sklada-do-fundacije-ustanova-gallus.html> (4. april 2015).
56. Vlada Republike Slovenije. 2015a. *Člani vlade*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/o_vladi/clani_vlade/ (9. april 2015).
57. --- 2015b. *Iskalnik po evidenci ustanov in fundacij*. Dostopno prek: <http://mrrsp.gov.si/rdrubjave/us/index.faces> (2. marec 2015).
58. Warner, David in Charles Leonard. 1997. *The income Generation Handbook: A Practical Guide for Educational Institutions*. Buckinham: Open University Press.
59. *Westminster Foundation for Democracy*. Dostopno prek: <http://www.wfd.org/> (17. junij 2015).
60. Wijkström, Filip. 2004. *Scope, Roles and Visions of Swedish Foundations*. Dostopno prek: http://swoba.hhs.se/hastba/papers/hastba2004_020.pdf (20. december 2004).
61. Wijkström, Filip in Stefan Einarsson. 2004. *Foundations in Sweden: Their scope, roles and visions*. Stockholm School of Economics: The Economic Research Institute.
62. Wikipedia. 2015. *Foundations: Germany*. Dostopno prek: [https://en.wikipedia.org/wiki/Foundation_\(nonprofit\)#Germany](https://en.wikipedia.org/wiki/Foundation_(nonprofit)#Germany) (22. maj 2015).
63. Wikipedija. 2015. *Seznam občin v Sloveniji*. Dostopno prek: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_ob%C4%8Din_v_Sloveniji (19. april 2015).
64. *Zakon o davku na dediščine in darila (ZDDD)*. Ur. l. RS 117/2006. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4705> (11. april 2015).
65. *Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1)*. Ur. l. RS 117/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006117&stevilka=5012> (12. april 2015).
66. *Zakon o davku na promet nepremičnin (ZDPN-2)*. Ur. l. RS 117/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=76406> (16. april 2015).
67. *Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2)*. Ur. l. RS 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 110/09. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4687> (14. april 2015).
68. *Zakon o dohodnini (Zdoh-2)*. Ur. l. RS 117/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006117&stevilka=5013> (13. april 2015).

69. *Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju* (ZFPPIPP). Ur. l. RS 13/2014. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201413&stevilka=361> (13. april 2015).
70. *Zakon o upravnih taksah* (ZUT). Ur. l. RS 106/2010. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2146> (12. april 2015).
71. *Zakon o urejanju trga dela* (ZUTD). Ur. l. RS 80/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=100223> (9. april 2015).
72. *Zakon o ustanovah* (ZU-UPB1). Ur. l. RS 70/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=57297> (4. marec 2015).
73. *Združenje slovenskih ustanov*. Dostopno prek: <http://www.zsu.si/> (22. februar 2015).
74. *Združenje slovenskih ustanov*. 2010. *Vodič po ustanovah in fundacijah v Sloveniji*. Ljubljana: Združenje slovenskih ustanov.
75. --- 2012. *Donatorstvo v Evropi in EU*. Dostopno prek: http://www.zsu.si/data/upload/Donatorstvo_v_Evropi_in_EU.pdf (22. februar 2015).
76. ZRC SAZU. 2015a. *Slovar slovenskega knjižnega jezika: ekspropriirati*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=ge=ekspropriirat (2. april 2015).
77. --- 2015b. *Iskanje po Slovarju slovenskega knjižnega jezika: filantropija*. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D15464> (4. maj 2015).

PRILOGE

Priloga A: Anketni vprašalnik

XSPOL - Spol:

- Moški
- Ženski

XSTAR3b5 - V katero starostno skupino spadate?

- do 25
- od 26 do 35 let
- od 36 do 45 let
- od 46 do 55 let
- nad 56 let

Q1 - Ali ste že slišali za Združenje slovenskih ustanov (ZSU)?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q2 - Ali ste že slišali za lokalne razvojne fundacije?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q3 - Ali ste že slišali za sklade dela?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q4 - Ali ste že slišali za Evropski statut za ustanove?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q5 - Ali ste že slišali za Fundacijo Študentski tolar?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q6 - Ali ste že slišali za Knafljevo ustanovo na Dunaju?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q7 - Ali so ustanove – fundacije osebe javnega prava ali osebe zasebnega prava?

- So lahko osebe javnega ali zasebnega prava.
- So osebe javnega prava.
- So osebe zasebnega prava.
- Ne vem

Q8 - Koliko je stara najstarejša slovenska ustanova?

- 57 let
- 187 let
- 232 let
- 339 let
- Ne vem

Q9 - Kakšni so po vašem mnenju učinki vstopa Republike Slovenije v EU na delovanje, vlogo in položaj ustanov v Republiki Sloveniji?

- Pozitivni
- Negativni
- Ne vem

Q10 - Že dlje časa se kažejo potrebe po spremembah normativne ureditve delovanja ustanov. Ključne bodo predvsem spremembe Zakona o ustanovah. Kakšne so po vašem mnenju potrebe po spremembi zakonodaje na področju delovanja ustanov (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhne, 5 pa zelo velike)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Q11 - Ali sledite predlogom sprememb in dopolnitev zakonodaje, ki ureja področje delovanja ustanov v Republiki Sloveniji (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni komaj sledim, 5 pa zelo sledim)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Q12 - Med spodaj navedenimi področji delovanja ustanov v Republiki Sloveniji, ki trenutno obstajajo, izberite tistega, ki je po vašem mnenju najpomembnejše:

- Humanitarna dejavnost
- Kulturna in umetniška dejavnost
- Šolstvo in znanost
- Zdravstvo
- Socialna dejavnost
- Okolje in trajnostni razvoj
- Šport in turizen

Q13 - Koliko ustanov je po vašem mnenju okvirno registriranih v Sloveniji?

- Okrog 50 ustanov
- Okrog 100 ustanov
- Okrog 200 ustanov
- Okrog 400 ustanov
- Ne vem

Q14 - Ali so ustanove v Republiki Sloveniji davčni zavezanec?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q15 - Ali je po vašem mnenju slovenska politika naklonjena delovanju ustanov v Republiki Sloveniji?

- Je naklonjena.
- Ni naklonjena.
- Politika ohranja status quo .

Q16 - Kdo upravlja in vodi ustanovo?

- Direktor ustanove
- Uprava
- Nadzorni svet
- Ustanovitelj/i
- Ne vem

Q17 - Ali ima lahko ustanova tudi druge organe?

- Da
- Ne
- Ne vem

Q18 - Kako ocenjujete vlogo Združenja slovenskih ustanov pri oblikovanju politik za ustanove v Republiki Sloveniji (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhna, 5 pa zelo velika)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Q19 - Kako ocenjujete vlogo Združenja slovenskih ustanov pri vzpostavljanju in razvijanju mehanizmov civilnega dialoga (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhna, 5 pa zelo velika)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Q20 - Kakšna je po vašem mnenju prepoznavnost ustanov v družbi (izberite enega od možnih odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni zelo majhna, 5 pa zelo velika)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Q21 - Izmed spodaj naštetih možnosti izberite tiste, za katere menite, da bi najučinkoviteje dvignile prepoznavnost ustanov v družbi:

Možnih je več odgovorov

- Civilni dialog.
- Sprememba zakonodaje na področju ustanov.
- Splošna kampanja o vlogi in pomenu ustanov v družbi .
- Dvig prepoznavnosti ustanov v medijih.
- Izobraževanje o tretjem sektorju.
- Sprememba družbene miselnosti.

Q22 - Lokalne razvojne fundacije služijo kot mehanizem namenskega financiranja skupnostnih projektov za podporo razvoja lokalnih skupnosti in podporo izboljšanja kakovosti življenja v lokalnem okolju. Ali menite, da so bile lokalne razvojne fundacije v tem do sedaj uspešne?

- Da
- Ne
- Ne vem

Priloga B: Intervju z Damjanom Vinkom, predsednikom uprave FŠT

Intervju je potekal 19. 6. 2015 ob 10.30 v Ljubljani.

- 1. Kaj mi lahko kot predsednik uprave Fundacije Študentski tolar poveste o sami fundaciji, česar ne moremo razbrati iz akta o ustanovitvi, letnih poročil in drugih opisov? Kaj je torej tista dodana vrednost, ki sicer nikoli ni izpostavljena in vidna, ampak je kljub temu prisotna in pomembna – vsebinsko?*

Prva prednost fundacije je, da smo organizacija, ki lahko na kratek rok in brez nepotrebne birokracije neposredno pomaga študentom, ker njih same in njihove potrebe prepoznavamo na drugačen način, kot to počnejo država in centri za socialno delo, saj so javni zavodi podrejeni nekemu formuliranemu ocenjevanju. Kar se tiče ocenjevanja, je naša prednost, da smo zasebna ustanova, kar pomeni, da lahko do neke mere sami ustvarjamo svoja pravila. Ta so v našem primeru bolj pisana na kožo študentom, ki se v trenutni situaciji soočajo s stisko. Npr. center za socialno delo bo marca leta 2015 gledal za izračun podatke o dohodnini za leto 2013, kar je leto in pol nazaj, medtem ko si mi lahko privoščimo, da stanje študenta ugotavljamo v zadnjih treh oziroma šestih mesecih, odvisno od razpisa. Hkrati lahko podpiramo in omogočimo nek servis tudi drugim posameznikom, ki bi radi preko nas

organizirali humanitarne in dobrodelne aktivnosti, kot je bila npr. Humanitarna akcija za Nepal, predlagana s strani posameznika, ki mu je nato fundacija pomagala uresničiti namen, ko je Nepal prizadel potres. To sicer ni stalna praksa, smo pa vsakič, ko se je nekdo na nas obrnil, organizirali takšno akcijo. Po vsebini smo sicer bolj humanitarna in socialna kot pa dobrodelna organizacija, kar je tudi neke vrste naša posebnost. Obstajajo sicer tudi druge organizacije, ki pokrivajo to področje, vendar ne znajo toliko prepoznati potreb študentov in posledično niso toliko učinkovite. Definitivno je velika prednost tudi to, da za razliko od večine ustanov in fundacij bolj pokrivamo eno družbeno skupino – študente – kot pa določeno področje delovanja. Primarno pokrivamo študente, ki so vpisani na visokošolski ali višješolski študij na kateri od fakultet, ki so članice ŠOU v Ljubljani. Seveda nudimo pomoč tudi drugim mladim v stiski. Morate pa vedeti, da ti študentje sicer študirajo v Ljubljani, vendar prihajajo iz celotne Slovenije. Za FŠT je značilno tudi, da po ustanovitvi ni bila prepuščena sama sebi, temveč že ves čas nekako biva skupaj s svojim ustanoviteljem, od katerega dobiva tudi redna sredstva. Predstavniki ustanovitelja redno sodelujejo tudi pri oblikovanju programov in imenovanjih. V našem delovanju smo tako nekoliko bolj podrejeni ustanovitelju, kot to velja za druge ustanove in fundacije.

2. Zanima me organizacijska struktura FŠT. Ali mi jo lahko na kratko pojasnite?

FŠT ima petčlansko upravo, ki jo na podlagi akta o ustanovitvi v celoti imenuje ustanovitelj, in sicer predsedstvo ŠOU v Ljubljani. Pred tem je bilo določeno, da upravo imenuje zakonodajni organ ustanovitelja. Dva člana uprave morata predstavljati ciljno skupino, ki se ji FŠT posveča, dva člana sta predstavnika strokovnih služb, en član pa je predstavnik zainteresirane javnosti. V ustanovnem aktu je sicer zapisano, da mora biti zunanji predstavnik s področja sociale, zaposlovanja ali katere druge problematike mladih.

Obstaja tudi nadzorni svet, ki je tričlanski in ga prav tako v celoti imenuje ustanovitelj. Hkrati so v nadzornem svetu tudi tisti, ki posredno odločajo tudi o financiranju ustanovitelja; gre torej za nadzorni svet, ki nadzira sredstva znotraj fundacije in tudi znotraj ustanovitelja. Akt o ustanovitvi nam omogoča, da imamo lahko tudi svet donatorjev, ki pa do sedaj še nikoli ni bil funkcionalen, saj je pri nas bodisi zelo malo donatorjev ali pa so ti zelo razpršeni, tako da nikoli ni bilo nekega interesa za tovrstno sodelovanje. Z vsakim donatorjem imamo tudi vzpostavljeno medsebojno komunikacijo, tako da nikoli ni bilo potrebe po formalizaciji teh odnosov. Uprava imenuje tudi dve delovni telesi, ki večinsko izvajata vsebinsko delo na

fundaciji. To sta komisija za ocenjevanje in komisija za pritožbe. Ti dve delovni telesi pripravljata celotno gradivo za upravo, ki ne odloča o posamezni vlogi študenta, saj vloge pregleda komisija, uprava pa zgolj potrdi njeno mnenje. Uprava se torej bolj ukvarja s formalnimi in pravnimi postopki in ne direktno s prosilci.

3. *Kot predsednik uprave imate verjetno tudi stik s pristojnim ministrstvom.*

Tako je, v našem primeru je to MDDSZ. Osebnega stika nismo vzpostavili. Stik sem imel zgolj pri letnem poročanju in pri spreminjanju aktov.

4. *Kako bi na podlagi stikov ocenili odnos, sodelovanje, največje težave in ovire, s katerimi ste se srečali? Ali po vašem mnenju zakonodaja ovira delovanje fundacije? Zanima me razmerje fundacije do države.*

Odnos vidim kot dokaj negativen, in sicer predvsem s funkcionalnega vidika. Ne gre toliko za to, da bi nas pristojno ministrstvo ali država pretirano omejevala, je pa dejstvo, da imamo vedno, ko stopimo z njimi v stik, težave pri odgovarjanju in pri njihovih pristojnostih. Konkreten primer je, da moramo pri spreminjanju akta o ustanovitvi dobiti soglasje MDDSZ. V zgodovini obstoja fundacije smo ga do sedaj spreminjali trikrat, s strani pristojnega ministrstva pa soglasja nikoli nismo dobili niti v doglednem niti v zakonskem roku. Že samo pri ustanovitvi je vse skupaj trajalo približno 2 leti. Ko smo nazadnje spreminjali akt o ustanovitvi, je bil december 2014, zdaj smo junija 2015, odgovora z ministrstva pa še vedno ni. V našem primeru gre pretežno za to, da oni dajo soglasje; tako ne preverjajo našega delovanja, temveč se bolj ukvarjajo z našim namenom. Dokler soglasja z ministrstva ne dobimo, sprememb ne moremo uveljaviti. Po zakonu akt stopi v veljavo celo takrat, ko notarsko overimo zapis. Zdaj npr. že pol leta čakamo na to, da nam priznajo, da delujemo na povsem drugem naslovu, kot je zapisano v aktu o ustanovitvi. Pojavljajo se težave, saj je naš uradni naslov nekje, kjer nas več ni. Tako tudi prosilci ne vedo točno, kje nas najti. Vsa pošta, ki jo pošiljamo, mora imeti po zakonu naveden naš stari naslov, hkrati pa prosilcem sporočamo, da smo se preselili. Tako nastaja povsem nepotreben kaos.

5. *FŠT je pravno-organizacijsko ustanova, kljub temu pa ima v imenu besedo fundacija. Kako ste prišli do takšne kombinacije? Obstaja za to kakšen poseben razlog?*

Glede na zakon nismo imeli niti izbire, da ime ne bi vključevalo besede ustanova. Ustanovitelj se je odločil, da bomo ustanova ŠOU v Ljubljani, iz imena se vidi torej ustanovitelj. Beseda fundacija pa je v imenu predvsem zaradi vsebinske note, saj beseda

ustanova ni toliko privlačna niti prepoznavna, našim prosilcem pa ne bi sporočala tistega, kar počnemo. Posledično so ob ustanovitvi potekali pogovori, kakšno ime naj ima ustanova glede na to, da gre za fundacijo, ki skrbi za študente. Od začetka je bila primarna dejavnost fundacije deljenje finančne pomoči, zato tudi ime Fundacija Študentski tolar, saj smo dobesedno delili tolarje. Fundacija pa kot pravno-organizacijska oblika sploh ne obstaja. Medtem povprečnemu državljanu beseda ustanova pomeni vse kaj drugega kot tisto, kar je mišljeno po Zakonu o ustanovah, saj je ustanova npr. tudi fakulteta. Beseda ustanova se v našem jeziku uporablja za organizacije, javno pomembne zadeve. Tudi mediji to besedo pogosto uporabljajo na takšen način.

6. Kakšna je po vašem mnenju zakonska opredelitev ustanov in fundacij v RS? Kako bi opisali davčno politiko do ustanov in fundacij v RS?

Kar se tiče davčne politike, zagotovo nismo šli v korak s časom. Kar se tiče prihodkov in stimulacije za dodeljevanje sredstev, je povsem enako, kot če se namenja sredstva nekemu posamezniku, zavodu, društvu; gre torej za enako stimulacijo, kar je slabo. Ustanove naj bi ustvarjale večjo dodano vrednost kot ostale organizacije, zato bi morala država nekako stimulirati pretok sredstev v tovrstne organizacije. Prvi korak bi moral biti, da je za podjetja ugodno namenjati sredstva ustanovam in fundacijam. Kar se tiče odhodkovne davčne politike, pa imamo neko davčno prednost. Če študentu nakažemo 300 €, bo dobil 300 €, hkrati pa se mu ta znesek ne bo štel v izračun za dohodnino, medtem ko v primeru dohodkov s strani drugih organizacij ni tako. Kar nekaj je tudi primerov, ko študentom rubijo bančni račun, a sredstev, ki jim jih mi dodelimo, ne morejo in ne smejo rubiti, kar predstavlja še eno veliko prednost pred drugimi organizacijami, ki se ukvarjajo s tovrstnimi dejavnostmi. Odhodkovni davčni vidik je torej dobro urejen. To je tudi povsem zakonsko opredeljeno. Prihodkovna davčna politika pa kaže drugo sliko, saj neke stimulacije ni. Npr. Krka bo v dani situaciji dodeljevala sredstva, ker to hoče narediti in ne ker bi bila stimulirana za dodeljevanje sredstev ustanovam in fundacijam za tovrstne dejavnosti, če bi jim to npr. zniževalo davčno stopnjo, kar je stimulacija.

Zakonodajca je v Sloveniji povzročila to, da ni neke jasne razmejitve, kaj so naloge ali dejavnosti nekega društva, kaj zavoda in kaj ustanove. V splošnem je to zapisano, v praksi so se sicer uveljavili neki načini in nameni ustanavljanja, vendar si prakso vsak predstavlja in razlaga drugače. Prihaja tudi do težav pri npr. statusu organizacije v javnem interesu. Na področju sociale obstajajo npr. neki statusi, ki jih mi kot ustanova ne moremo dobiti. Smo

socialna organizacija po potrditvi pristojnega ministrstva, a od tega ministrstva ne moremo dobiti statusa organizacije v javnem interesu, ker to zakonsko ni omogočeno. Bodisi so ob pisanju zakonodaje pozabili na ustanove ali pa se je ministrstvu oziroma zakonodajalcu zdelo to nepomembno, saj že imamo status na področju dejavnosti in tega ne potrebujemo. A prav zaradi tega se ne moremo prijavljati na razpise, ker nimamo tovrstnega statusa, čeprav smo po drugi strani vsebinsko povsem kompatibilni. Če bi bili organizirani kot društvo, težav s tem ne bi imeli.

7. V katero smer bi po vašem mnenju morale strmeti spremembe? Kakšne spremembe bi morale obveljati, če bi si želeli razvoja na področju ustanov in fundacij? Ali lahko naštejete nekaj primerov sprememb?

Zakonodaja bi morala razmejevati splošno dodano vrednost in dohodkovno dodano vrednost organizacij. To je ena ključnih nujnih sprememb. Država bi prav tako morala v svoje delovanje precej bolj vključevati ustanove in fundacije; ne samo država, ampak tudi družba. Pristojna ministrstva bi morala poskrbeti za promocijo ustanov in fundacij, obveščanje javnosti o dejavnostih ustanov in fundacij, o tem, kako lahko pomagajo njihovemu namenu. Država bi prav tako morala bolj stimulirati predvsem pravne osebe, da darujejo svoja sredstva za te namene z neko pozitivno davčno politiko. Da ne dobimo odgovora s strani pristojnega ministrstva, ni toliko krivda zakonodaje, saj gre pač preprosto za nespoštovanje. Splošna informiranost o tem področju je zelo nizka; če se že govori o društvih in zavodih, se ponavadi pozabi na ustanove. To lahko povežemo s tem, da ko je v Sloveniji prišlo do razcveta društev in zavodov, ni prišlo toliko do razcveta ustanov, saj zakonodaja za to področje sploh še ni obstajala. Posledično je v Sloveniji zelo majhno število ustanov in fundacij, o katerih splošna javnost ve zelo malo. Sam sem npr. v neprofitnem sektorju aktiven že dobrih 15 let, pa sem to, da je ustanova pravno-organizacijska oblika, izvedel šele pred kratkim. Tudi na izobraževanjih o nevladnem sektorju vedno poudarjajo le to, kaj so zavodi in društva, zelo redko pa povedo kaj o ustanovah. Zato na predstavitvah po navadi predstavim tudi razliko med društvi, zavodi in ustanovami. Ljudje pogosto mislijo, da je fundacija pravno-organizacijska oblika. Znašel sem se že tudi v situacijah, ko niti pravniki niso bili seznanjeni s tem, da je ustanova samostojna pravno-organizacijska oblika.

8. Kakšni so po vašem mnenju obeti za ustanove in fundacije v prihodnosti? Bo prišlo do konkretnih izboljšav ali se bo ohranjal status quo?

Mislim, da se bo do nadaljnjega ohranjal status quo. Na slabše ne more iti, ker bistveno slabše niti ne more biti. Žal ne vidim motiva, da bi se stanje izboljšalo, saj so v nevladnem sektorju močni predvsem društva in zavodi, ustanove pa bodo ponovno ostale v ozadju. Najbolj verjetno je torej, da bo stanje ostalo bolj ali manj enako, število ustanov in fundacij bo verjetno še naprej počasi naraščalo, prav tako tudi število zaposlenih, vendar se bo vse skupaj odvijalo brez večjih sprememb na tem področju.